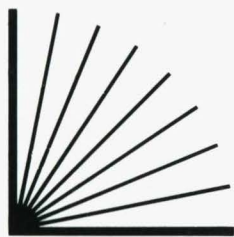

Notat 8/86

Per Olaf Aamodt

Belastning eller berikelse?

Yrkesaktivitet, omsorgsansvar og
studenttillitsverv blant universitets-
studenter

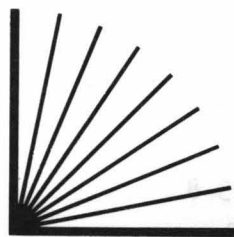
Utredninger om forskning og høyere utdanning
NAVF's utredningsinstitutt
Norges allmennvitenskapelige forskningsråd

Notat 8/86

Per Olaf Aamodt

Belastning eller berikelse?

Yrkesaktivitet, omsorgsansvar og
studenttillitsverv blant universitets-
studenter

Utredninger om forskning og høyere utdanning
NAVF's utredningsinstitutt
Norges allmennvitenskapelige forskningsråd

Notat 8/86

ISBN 82-7218-173-8

Haakon Arnesen A.s, Oslo

FORORD

I denne andre delrapporten fra prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold" tar vi opp inntektsgivende arbeid, omsorgsansvar og studenttillitsverv blant studentene. Rapporten bygger på en spørreskjemaundersøkelse foretatt høsten 1984. Tidligere er rapporten "Trengsel eller trivsel?", notat 11/85 sendt ut.

Prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold" gjennomføres med økonomisk støtte fra Rådet for forskning for samfunnsplanlegging (RFSP), Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Kultur- og vitenskapsdepartementet og Norsk Studentunion. Prosjektet ble startet i 1984 og skal være avsluttet i løpet av 1986. Formålet er å gi en bred kartlegging av hvordan studentene deler sin tid mellom studier og andre aktiviteter, og hvordan dette slår ut i studiet.

Undersøkelsens materiale faller i to ulike deler: En spørreskjemaundersøkelse foretatt blant et utvalg på 3 751 studenter, og en tidsnyttingsundersøkelse foretatt våren 1985.

Publiseringen av materialet vil skje ved i alt tre delrapporter og en sluttrapport. Denne og den forrige rapporten bygger på spørreskjemamaterialet. Delrapport nr. 1 tok for seg studentenes bruk og vurdering av universitetenes tilbud. Delrapport nr. 3 vil bygge på tidsnyttingsundersøkelsen, og vil fokusere på hvor mye tid som brukes på ulike aktiviteter, og hvordan aktiviteten fordeles over døgnet og uka.

Til støtte for prosjektarbeidet er det etablert en rådgivningsgruppe bestående av utredningsleder Gudbrand Kvaal, Kultur- og vitenskapsdepartementet, seksjonsleder Kirsti Harg, Universitetet i Oslo og Thorvald Sirnes, Norsk Studentunion.

Ved NAVF's utredningsinstitutt har utredningskonsulent Rolf Edvardsen nedlagt et stort arbeid i planleggingen av prosjektet. Utredningskonsulent Nils Vibe har tilrettelagt datamaterialet for EDB, laget utkast til deler av manus og ellers deltatt i utformingen av prosjektet. Han har dessuten gitt verdifulle kommentarer til et utkast av rapporten. Det samme har utredningskonsulentene Lisbet Berg og Hedvig Broch gjort. Gunnar Åsen og Elin Olsen har vært engasjert som utredningsassistenter og har stått for kodingen av undersøkelsens materiale. Utredningskonsulent Per Olaf Aamodt har vært prosjektleder.

Oslo, september 1986
NAVF's utredningsinstitutt

Sigmund Vangsnes

INNHold

	Side
TABELLOVERSIKT	7
SAMMENDRAG	11
1 INNLEDNING	17
1.1 Bakgrunn og formål	17
1.2 Opplegg og utvalg	17
2 STUDENTER MED JOBB, OMSORGSANSVAR OG STUDENTTILLITSVERV	24
2.1 Innledning	24
2.2 Hvem jobber?	24
2.3 Studenter med barn	32
2.4 Omsorgsansvar	38
2.5 Barnepassordninger	41
2.6 Studenttillitsverv	45
2.7 En student kan rangere studiet først, men må prioritere jobb og barn	48
2.8 Studenten om sommeren	57
3 JOBB VED SIDEN AV STUDIENE - LIVSSTIL ELLER NØD?	60
3.1 Innledning	60
3.2 Begrunnelser for å jobbe	61
3.3 Studiefinansiering	70
3.4 Inntektsgivende arbeid og omsorgsansvar	83
4 JOBB, BARN OG TILLITSVERV - BELASTNING ELLER BERIKELSE?	88
4.1 Innledning	88
4.2 Utnytting av studietilbudet	88
4.3 Faglig sikkerhet og oversikt	92
4.4 Tilknytning til studentmiljøet	96
4.5 Studenter med jobb og omsorgsansvar	99
4.6 Tidligere omsorgsansvar ga forstyrrelser i studiene	101
4.7 Dobbeltbelasning kan gi dobbeltkompetanse	106
ENGLISH SUMMARY	111
VEDLEGG: SPØRRESKJEMA I	
SKJEMA TIL TIDSBRUKSUNDERSØKELSEN	

TABELLOVERSIKT

Tabell	Side
1.1 Oversikt over utvalgsplan, antall registrerte studenter, utvalg og svarprosent	20
1.2 Testing av utvalgsskjevhet med hensyn på alder og kjønn	22
2.1 Yrkesaktivitet etter studium. Prosent	24
2.2 Yrkesaktivitet etter studietrinn. Prosent	25
2.3 Yrkesaktivitet etter studiemål. Prosent	26
2.4 Yrkesaktivitet etter kjønn og sivilstand. Prosent	27
2.5 Yrkesaktivitet etter kjønn og alder. Prosent	29
2.6 Yrkesaktivitet etter sosial bakgrunn. Prosent	31
2.7 Arbeidstidsordning etter antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke. Prosent	32
2.8 Antall barn og yngste barnets alder etter kjønn. Prosent	33
2.9 Andel av studentene som har barn etter kjønn og studium. Prosent	34
2.10 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og studietrinn. Prosent	35
2.11 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og studiemål. Prosent	36
2.12 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og sivilstand. Prosent	36
2.13 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og alder. Prosent	37
2.14 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og sosial bakgrunn. Prosent	37
2.15 Studenter med omsorgsplikter etter studium. Prosent	38
2.16 Studenter med omsorgsplikter etter alder. Prosent	39
2.17 Studenter med omsorgsplikter etter alder. Prosent	40
2.18 Mannlige og kvinnelige studenter med omsorgsplikter. Prosent	40

Tabell	Side
2.19 Barnepassordninger etter kjønn og yngste barnets alder. Prosent	42
2.20 Barnepassordninger etter studium. Prosent	44
2.21 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og studium. Prosent	45
2.22 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og studietrinn. Prosent	46
2.23 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og studiemål. Prosent	46
2.24 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og sivilstand. Prosent	47
2.25 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og alder. Prosent	47
2.26 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og sosial bakgrunn. Prosent	48
2.27 Rangering av studier, arbeid, tillitsverv og omsorgsplikter etter kjønn og studium. Prosent	49
2.28 Rangering av studier, arbeid, tillitsverv og omsorgsplikter etter ukentlig arbeidstid. Prosent	50
2.29 Studentkategorier etter studium. Prosent	51
2.30 Studentkategorier etter studiemål. Prosent	52
2.31 Studentkategorier etter studietrinn. Prosent	53
2.32 Studentkategorier etter ukentlig arbeidstid. Prosent	54
2.33 Studentkategorier etter kjønn og sivilstand. Prosent	55
2.34 Studentkategorier etter sosial bakgrunn. Prosent	57
2.35 Aktiviteter i sommerferien etter studium. Prosent	58
2.36 Aktiviteter i sommerferien etter ukentlig arbeidstid i semesteret. Prosent	59
3.1 Begrunnelser for å jobbe etter studium. Prosent	62
3.2 Begrunnelser for å jobbe etter ukentlig arbeidstid. Prosent	63
3.3 Begrunnelser for å jobbe etter studiemål. Prosent	64

Tabell	Side
3.4 Begrunnelser for å jobbe etter studietrinn. Prosent	65
3.5 Begrunnelser for å jobbe etter kjønn og sivilstand. Prosent	66
3.6 Begrunnelser for å jobbe etter alder. Prosent	67
3.7 Begrunnelser for å jobbe etter sosial bakgrunn. Prosent	68
3.8 Begrunnelser for å jobbe etter vurdering av framtidig arbeidsmarked. Prosent	69
3.9 Viktigste kilde til livsopphold etter studium, kjønn, studiemål og ukentlig arbeidstid. Prosent	71
3.10 Låneberettigelse og låneopptak etter studium. Prosent	72
3.11 Låneberettigelse og låneopptak etter studietrinn. Prosent ...	74
3.12 Låneberettigelse og låneopptak etter studiemål. Prosent	75
3.13 Låneberettigelse og låneopptak etter ukentlig arbeidstid. Prosent	76
3.14 Låneberettigelse og låneopptak etter kjønn. Prosent	77
3.15 Låneberettigelse og låneopptak etter sosial bakgrunn. Prosent	78
3.16 Låneberettigelse og låneopptak etter vurdering av framtidig arbeidsmarked. Prosent	79
3.17 Låneberettigelse og låneopptak etter vurdering av framtidig arbeidsmarked. Prosent	80
3.18 Låneberettigelse og låneopptak etter begrunnelser for å jobbe. Prosent	81
3.19 Yrkesaktivitet for mannlige og kvinnelige studenter med og uten omsorgsplikter. Prosent	83
3.20 Andel yrkesaktive etter kjønn, omsorgsplikter og alder. Prosent	85
3.21 Yrkesaktivitet etter yngste barnets alder og kjønn. Prosent	86
4.1 Utnytting av studietilbudet etter yeksaktivitet. Prosent	88
4.2 Utnytting av forelesningstilbudet for mannlige og kvinnelige studenter med studnettillitsverv eller barn. Prosent	89
4.3 Andel som har fått rettledning. Prosent	90

Tabell	Side
4.4 Bruk av lesesal for mannlige og kvinnelige studenter med studenttillitsverv eller barn. Prosent	91
4.5 Andel som bruker bibliotek blant mannlige og kvinnelige studenter med studenttillitsverv eller barn. Prosent	91
4.6 Faglig oversikt og sikkerhet etter kjønn, studenttillitsverv, yrkesaktivitet og yngste barnets alder. Prosent	93
4.7 Sammenhengen mellom faglig sikkerhet og barnepassordning for kvinnelige studenter. Prosent	95
4.8 Andel av mennlige og kvinnelige studenter som er med i uformell studentgruppe etter studenttillitsverv, yrkesaktivitet og yngste barnets alder. Prosent	97
4.9 Andel av mannlig og kvinnelige studenter som helt sikkert regner med å kunne låne forelesningsnotater etter tillitsverv, yrkesaktivitet og yngste barnets alder. Prosent	98
4.10 Effekter av å ha både barn og inntektsgivende arbeid. Prosent	100
4.11 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og studium. Prosent	101
4.12 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og studietrinn. Prosent	102
4.13 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og studiemål. Prosent	103
4.14 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og sivilstand. Prosent	103
4.15 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og alder. Prosent	104
4.16 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og sosial bakgrunn. Prosent	105
4.17 Mannlige og kvinnelige studenter etter sivilstand. Prosent ..	107
4.18 Gifte/samboende studenter etter kjønn og ektefelle/samboers utdanning. Prosent	108
4.19 Ektefelle/samboer som faglig ressurs og andel yrkesaktive med relevant jobb. Prosent	109

SAMMENDRAG

Dette notatet tar først og fremst sikte på å kartlegge omfang og utbredelse av aktiviteter universitetsstudentene har i tillegg til studiene. Et tidligere notat, "Trengsel eller trivsel"? nr. 11/85 tok for seg studentenes utnytting og vurdering av tilbudet ved universitetene. En sentral problemstilling for prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold" har vært å få kartlagt omfanget av inntektsgivende arbeid, studenttillitsverv og omsorgsansvar, og se hvilken innvirkning disse forholdene har på studieprogresjonen og bruken av tilbudene. Instituttet startet dette prosjektet i 1984. Et spørreskjema ble sendt til 3700 universitetsstudenter. I tillegg ble 1200 studenter trukket ut til en mer detaljert tidsnyttingsundersøkelse. I dette notatet tar vi utgangspunkt i en del av resultatene fra spørreskjemaundersøkelsen, nemlig de som gjelder inntektsgivende arbeid, studiefinansiering, omsorgsansvar og studenttillitsverv. Noen resultater fra tidsnyttingsundersøkelsen er trukket inn for å belyse relevansen av inntektsgivende arbeid og faglig støtte fra ektefelle eller samboer.

Undersøkelsens utvalg er ikke basert på den samlede studentpopulasjonen, men er trukket fra bestemte fakulteter og fag ved universitetene i Oslo og Bergen og fra NTH: Sammensetningen av utvalget er gjort slik at vi mener det til sammen kan gi et representativt bilde av den norske studentmassen på universitetsnivå.

Halvparten av studentene har inntektsgivende arbeid i semesteret

Litt over femti prosent av de studentene som var med i vårt utvalg hadde jobb ved siden av studiene i semesteret. En skulle kanskje tro at dette for det meste er studenter som jobber noen få timer i uka, men det er ikke tilfelle. Gjennomsnittlig arbeidstid for de som har jobb er ca. 20 timer pr. uke. Halvparten av de som jobber har mer enn 15 timers arbeidstid, dvs. mer enn to timer pr. dag fordelt på alle de sju ukedagene. Omfanget av studenter med full arbeidsuke er også betydelig, hele 13 prosent av alle studentene har mer enn 30 timer jobb pr. uke.

Store variasjoner etter studium, studietrinn og studiemål

Yrkesaktiviteten er høyest blant studenter i samfunnsfag, lavest på NTH. Det synes å være en klar sammenheng mellom studiets oppbygning og andelen med jobb i semesteret. Fast organiserte studier, slik NTH er et eksempel på, gir små muligheter for tyngende forpliktelser utenom studiene.

Yrkesaktiviteten er høyest blant studenter som ikke tar sikte på å gjennomføre et fullt studium, men som bare skal ha eksamen i enkeltstående fag. Blant de "ordinære" studentene er yrkesaktiviteten høyest blant de mest viderekomne studentene, de som er kommet opp på hovedfagsnivå. Dette har igjen nær sammenheng med alder. De eldste studentene har flere forpliktelser utenom studiene. Dessuten er studiet på hovedfagsnivå preget av mindre undervisning og større frihet enn studiet på grunn- og mellomfagsnivå.

Om lag en av fem studenter har barn

Av studentene i utvalget var det 18 prosent som hadde barn. Dette gjelder betydelig flere kvinnelige enn mannlige studenter. Av de kvinnelige studentene hadde 24 prosent barn, mot bare 13 prosent av de mannlige. Det var 10 prosent som hadde mer enn ett barn, og 42 prosent hadde barn som var sju år eller eldre.

Det er flest studenter med barn ved samfunnsfag og historisk-filosofiske fag, forsvinnende få på NTH. Andelen med barn er høyest på hovedfagsnivå og blant studenter med begrensede studiemål. En del studenter har også oppgitt at de har omsorgsplikter for andre enn barn: foreldre, ektefelle eller samboer, eller andre.

Studenttillitsvervene er skjevt sosialt fordelt

Totalt er det 8 prosent av studentene som har et eller annet studenttillitsverv. Det er en noe høyere andel kvinner som har verv, særlig i de mest mannsdominerte studiene, noe som kan tyde på en viss

kjønnskvolter. Tettheten av verv er høyest blant samfunnsfagstudenter, lavest på jus. Resultatene tyder også på at vervene er skjevt fordelt etter studentenes sosiale bakgrunn. Andelen med tillitsverv er dobbelt så høy i sosialgruppe I som i sosialgruppe IV. Noe av årsaken kan være at studenter fra lavere sosiale lag har flere forpliktelser for øvrig utenom studiene.

Gjeldsfrykt og pengemangel

Det inntektsgivende arbeidet blant studentene har en klart tosidig karakter: Å redusere låneopptaket og gjeldsbyrden etter avsluttet studium, og å bedre økonomien i øyeblikket. Behovet for å bedre økonomien i øyeblikket er størst blant viderekomne, eldre studenter og studenter med omsorgsplikter. Frykten for gjeldsbyrden er derimot størst blant de ferskeste studentene, og særlig i studier med dårlige utsikter på arbeidsmarkedet.

Mer enn en av fire studenter med inntektsgivende arbeid regner jobben som det primære. For disse er det altså mer relevant å spørre om hvorfor de studerer ved siden av jobben enn omvendt.

Gjeldsfrykt gjør at bare to av tre studenter som er berettiget til lån i Statens lånekasse for utdanning utnytter lånemulighetene fullt ut. Dessuten er bare litt over halvparten av studentene berettiget til fullt lån, vesentlig pga. at mange har inntekter fra andre kilder. Vi må derfor kunne slutte at en gunstigere studiefinansieringsordning både når det gjelder ytelser under studiet og vilkårene for tilbakebetaling kan redusere omfanget av inntektsgivende arbeid i studietida.

Tradisjonelt kjønnsrollemønster

Blant studenter med barn hviler det direkte omsorgsansvaret tyngst på de kvinnelige studentene. Selv om også kvinnelige studenter med barn oftere har inntektsgivende arbeid enn kvinner uten barn, preges deres situasjon av å tilpasse studiene til omsorgsansvaret. Mange av disse kvinnene har ektefelle eller samboer som er yrkesaktiv. For de mannlige

studentene med barn er ansvaret primært å skaffe til veie inntekter. De kan sjeldnere enn kvinnene støtte seg på ektefelles eller samboers inntekt. Den direkte effekten, i form av ansvar for barnet, er klart størst for de kvinnelige studentene. For de mannlige studentene gir barn vesentlig en mer indirekte effekt gjennom økt yrkesaktivitet, den totale belastningen kan kanskje være like stor som på kvinnene. Vi må her presisere at dette ikke er noen beskrivelse av arbeids- og ansvarsdelingen i studentpar. Bare en liten del av studentene med barn bor sammen med aktiv student.

Sosialt skjev fordeling av Lånekassens ytelser

Studenter fra høyere sosiale lag har både høyest andel låneberettigete og den største andelen som utnytter lånemulighetene fullt ut. Mye av årsaken kan ligge i at studenter fra lavere sosiale lag oftere har barn og jobb og gjennomgående er eldre. Ulikheter i valg av studium og framtidsutsikter kan bety en del. Det kan se ut til at frykten for å opparbeide høy studiegjeld er mindre blant studenter fra de øverste sosialgruppene. Kanskje regner disse studentene med en enklere etableringsfase etter endt studium når det gjelder jobb og bolig.

Lavere utnytting av studietilbudet med jobb og barn

Som ventet utnytter studenter med aktiviteter og forpliktelser utenom studiene studietilbudet i mindre grad enn de øvrige. Det ser imidlertid ut til at jobb inntil ca. 15 timer pr. uke ikke slår ut på bruken av tilbudet. Det samme er tilfelle for studenter med barn. Bortsett fra lesesal berøres ikke bruken av universitets tilbud. Når det gjelder studenttillitsverv synes de heller å øke enn å redusere utnyttingsgraden. Det kan her være store forskjeller i hvor mye tid de ulike vervene kan ta. For de som har de mest arbeidskrevende vervene er det rimelig å anta at studieinnsatsen må bli temmelig lav.

Mange kvinner med barn eller jobb er usikre på om studiene kan fullføres

En av fire kvinner med små barn oppga at de var usikre på om de kunne fullføre studiet. Tilsvarende andel for menn var 8 prosent. Kvinner synes i sterkere grad enn menn å få problemer med gjennomføring av studiene når de har jobb eller barn. Det var likevel en betydelig andel kvinner med små barn som var godt i rute med studiene. Trolig avhenger dette av hvilke ressurser og hvilken støtte de har i familien, av barnepassordninger osv.

Studenter med full jobb er dårligere integrert i studiemiljøet

Det fryktes ofte at studenter med forpliktelser utenom studiene sjelden deltar i det uformelle studiemiljøet. Resultatene bekrefter dette til en viss grad. Særlig deltar mannlige heltids yrkesaktive sjelden i uformelle studentgrupper. Ellers reduseres tilknytningen kanskje overraskende lite av å ha jobb eller barn. Kontakt og diskusjoner med medstudenter er tydelig noe man tar seg tid til, selv om en har tyngende forpliktelser utenom studiene. Det er f.eks. et klart flertall av studentene som helt sikkert vil kunne be om å få låne forelesningsnotater av medstudenter. Bare blant menn med heltidsjobb er det omtrent halvparten som ville vegre seg for å spørre.

Ektefelle/samboer eller jobb kan være faglig ressurs

Å ha forpliktelser utenom studiene innebærer ikke bare ulemper eller forstyrrelser. Samboer eller ektefelle kan f.eks. være en viktig støttespiller. Noen bor sammen med en annen aktiv student, eller en som tidligere har fullført høyere utdanning. Det er derfor relativt mange som ofte snakker sammen om studiene eller har felles faglige interesser med ektefelle/samboer. Vi kan ikke måle effekten av å ha en slik uformell faglig ressurs, men vi antar uten videre at det har en stor positiv betydning.

Også jobben kan ha positiv innvirkning. Nesten halvparten av alle med inntektsgivende arbeid har en jobb som er relevant for studiene. Denne andelen er størst blant de som jobber mest.

Vi har også påvist klare forskjeller mellom fagene. Sosiologi skiller seg klart positivt ut både når det gjelder samtaler og interessefellesskap med samboer/ektefelle, og høy andel med relevant jobb.

Dobbeltbelastning eller dobbeltkompetanse?

Resultatene som er lagt fram i denne rapporten påviser klart at det for mange studenter er en klar belastning å ha jobb, omsorgsansvar eller andre forpliktelser utenom studiene. Å legge forholdene til rette for at flere studenter kan studere på fulltid vil gi en mer effektiv gjennomføring av studiene. Særlig bør det satses på bedre forhold for gjennomføring av hovedfaget. En bedret studiefinansieringsordning er ett virkemiddel, bedret undervisningsopplegg og veiledning ett annet.

Likevel står det klart at universitetet i dag oppsøkes av en rekke mennesker som ikke tar sikte på å være fulltidsstudenter. Det kan være yrkesaktive med en høyere utdanning fra før som vil bygge videre på denne, eller som har bruk for helt bestemte kunnskaper i sitt yrke. Informatikk er et klart eksempel på et fag med en slik funksjon, et annet eksempel er lærere som tar universitetsfag som videreutdanning. De frie studieformene ved universitetene gir mange muligheter for en slik tilpasning. Universitetene bør likevel fortsette å bygge ut sitt tilbud til denne typen deltidsstudenter.

Vi vil også reise spørsmålet om ikke studenter som må kombinere studier med andre aktiviteter høster verdifull lærdom av en slik tilpasning. Læring ved universitetene er et langt videre begrep enn å tilegne seg de konkrete faglige kunnskapene. De selvstendige arbeidsformene er kanskje et like verdifullt bidrag til seinere liv og yrke. Denne dobbeltkompetansen av spesifikke kunnskaper og mer generelle ferdigheter blir kanskje særlig stor for de som i tillegg har måttet dele livet mellom studier og andre aktiviteter.

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn og formål

Formålet med prosjektet "Studentenes tidsbruk og studieforhold" er å beskrive situasjonen til dagens student. Tidsbruk og studieeffektivitet står i fokus. Studentmassen består i større grad enn tidligere av eldre studenter, flere kvinner, flere med barn og flere med deltidsarbeid. Universitetet har tradisjonelt vært innrettet mot unge, ugifte heltidsstudenter som stort sett har fulgt en optrukket rute gjennom studiene fram til en endelig avsluttende eksamen. Mange signaler kan tyde på at universitetets tilbud ikke er like godt tilpasset dagens studenter. Stryk og frafall innebærer problemer for den enkelte student, og betydelig sløsing med samfunnets ressurser.

En bred kartlegging av studentenes situasjon slik dette prosjektet sikter mot, kan gi svar på mange av de spørsmålene som reises om universitetsstudiene. I den første rapporten fra prosjektet, (Trengsel eller trivsel?", notat 11/85) fokuserte vi først og fremst på forhold som gjaldt selve studiet, dvs. studentenes utnytting og vurdering av universitetenes tilbud. Denne andre rapporten behandler aktiviteter og forpliktelser utenom studiene, dvs. inntektsgivende arbeid, omsorgsplikter og studenttillitsverv. Vi vil særlig vise hvor utbredt disse aktivitetene er i ulike grupper av studenter. Videre vil vi prøve å belyse årsakene til at mange studenter har inntektsgivende arbeid i semesteret. Kan vi gjøre noe for å redusere omfanget av yrkesaktivitet slik at flest mulig studenter kan konsentrere seg om å studere? I den forbindelse tar vi opp spørsmål omkring studiefinansiering. Rapporten vil også prøve å vise hvilke konsekvenser det har for studiene at studentene har konkurrerende aktiviteter.

1.2 Opplegg og utvalg

Innledning

Undersøkelsen om studentenes tidsbruk og studieforhold er basert på et spørreskjema sendt til et utvalg universitetsstudenter. Vi vil i dette

kapitlet beskrive de utvalgskriteriene som ble benyttet, samt drøfte mulige skjevheter i det utvalget av studenter som besvarte spørreskjemaet. Selve spørreskjemaet er gjengitt i vedlegg 1.

Denne undersøkelsen er begrenset til å si noe om universitetsstudentenes situasjon. Betegnelsen "universitet" dekker i dag følgende institusjoner: Norges landbrukshøgskole, Universitetet i Oslo, Menighetsfakultetet, Norges veterinærhøgskole, Arkitekthøgskolen i Oslo, Norges idrettshøgskole, Musikkhøgskolen, Statens kunstakademi, Universitetet i Bergen, Norges handelshøyskole, Universitetet i Trondheim (Den allmennvitenskapelige høgskolen og Norges tekniske høgskole) og Universitetet i Tromsø. Tilsammen har disse institusjonene ca. 40 000 studenter. Universitetssektoren dekker med andre ord et langt videre spekter av institusjoner og studier enn de tradisjonelle universitetene. Flere av disse studiene har et klart "høgskolepreg" med fast studieopplegg og der utdanningen ofte sikter mot et bestemt yrke. De problemene som vi finner i universitetsundervisningen er nok i første rekke antatt å være konsentrert om de tradisjonelle og løst strukturerte studiene. Det er særlig her en finner et stort innslag av deltidsstudenter, og hvor avbrudd og frafall har noe særlig omfang. De fast oppbygde studiene kan på den annen side tenkes å ha helt andre problemer som vi håper å kunne avdekke.

Utvalgstreking

Naturlig nok var målsettingen med utvalget representativitet, det vil si at resultatene i størst mulig grad skal kunne generaliseres til å gjelde hele massen av universitetsstudenter. Dette hensynet ivaretas best dersom en trekker et tilfeldig utvalg blant alle studentene. Et slikt utvalg ville imidlertid ha bestått av studenter spredt utover alle fag, og med få studenter fra hvert dersom en da ikke ville operere med et urimelig stort utvalg. Mange av de spørsmålene vi tar opp har liten mening uten at de kan relateres til de enkelte studiene. Det var derfor nødvendig å konstruere utvalget ved først å velge ut bestemte studier eller fag og så foreta tilfeldig trekking i neste fase.

Representativiteten i det endelig utvalget avhenger da av hvilke fag en velger å trekke studenter fra. Faglig spredning, og spredning etter type studieorganisering er det tatt hensyn til ved valget av de fagene som utvalget er trukket fra. Dessuten ble fagene valgt ut slik at de samlet hadde en fordeling etter kjønn, heltid/deltid og nivå som lå nærmest mulig oppp til studentmassen som helhet. En viss institusjonsmessig spredning er oppnådd ved å trekke utvalg fra Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og NTH. Utvalget i Bergen består av de fire samme historisk-filosofiske fagene som i Oslo. Resultatene fra like fag ved de to institusjonene kan antyde noe om variasjoner mellom lærestedene.

Utvalgene ble trukket fra studentregistrene ved de tre lærestedene som er med i undersøkelsen. Utredningsinstituttet mottok ferdige adresselister til bruk ved utsendingen av skjema. Ved det historisk-filosofiske fakultet i Oslo og Bergen ble utvalget trukket fra fagene historie, nordisk, engelsk og fransk. Ved det samfunnsvitenskapelige fakultetet i Oslo var det fagene sosialøkonomi, sosiologi, pedagogikk og sosialpedagogikk som dannet utvalget. Ved det juridiske fakultetet ble det trukket tilfeldig fra cand.jur-studiet, og ved det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ble det trukket tilfeldig blant alle registrerte studenter. Ved NTH ble det trukket fra hvert årskurs innen hver linje ved alle linjer unntatt arkitektlinjen. I alt ble det trukket ut og sendt skjema til 3 751 studenter.

Skjemaene ble sendt ut til studentene i oktober 1984 med svarfrist 15. november. Purrekriv ble sendt ut i to omganger, første gang i desember 1984 og annen gang januar 1985. Ved første gangs purring var noe under halvparten av skjemaene kommet inn. Tabell 1.1 gir oversikt over hvordan utvalget er sammensatt, antall svar og svarprosent.

Tabell 1.1 Oversikt over utvalgsplan, antall registrerte studenter, utvalg og svarprosent.

	Utvalgs- plan	Antall registrerte studenter	Utvalg	Antall svar	I retur	Svar- prosent
Universitetet i Oslo, HF:	Annenhver student fra fagene: Historie Nordisk Engelsk Fransk	3 510	641	431	16	70,5
Universitetet i Oslo, SV:	Annenhver student fra fagene: Sosialøkonomi Sosiologi Pedagogikk Sosialpedagogikk	3 382	647	474	10	74,8
Universitetet i Oslo, Jus:	Hver sjette student av alle cand.jur.-studenter	3 815	590	384	24	69,2
Universitetet i Oslo, Realfag:	Hver sjette student av alle ved fakultetet	3 817	592	446	18	78,4
NTH, 1.-4. årskurs, Diplomkand.:	Hver sjuende student innen hver avdeling og hvert årskurs	4 310	509	400	28	84,1
Universitetet i Bergen, HF:	Alle studenter ved fagene: Historie Nordisk Engelsk Fransk	1 413	642	438	20	71,3
Totalt		15 937	3 751	2 642	134	74,0

NTH-studentene danner begge ytterpunktene når det gjelder svarprosent. Studentene fra 1. til 4. årskurs har den høyeste svarprosenten, fulgt av realfags- og samfunnsfagsstudentene i Oslo. Diplomstudentene ved NTH har desidert lavest svarprosent, det skyldes at mange av dem allerede hadde avsluttet studiet på det tidspunktet da skjemaene ble sendt ut. Dessuten

passet mange av spørsmålene dårlig, blant annet fordi de i liten grad følger undervisning.

Ulikhet i svarprosent skaper altså en viss skjevhet i forhold til det opprinnelige utvalget. Men siden dette utvalget allerede i utgangspunktet ikke var et tilfeldig utvalg, bør dette ikke tillegges særlig stor vekt. Alvorligere er det om bestemte grupper av studenter har unnlatt å svare. Det er for eksempel ikke urimelig å anta at studenter med løs tilknytning til studiet i større grad enn andre har latt være å fylle ut skjemaet. Dette tar vi opp i neste avsnitt.

Vurdering av utvalgsskjevhet

Slik vi har satt sammen vårt utvalg avhenger skjevheten av: a) Hvordan vi har valgt vår populasjon i forhold til alle studentene, b) den tilfeldige trekkingen av utvalg og c) svarprosenten. Den første har vi selv lagt inn gjennom den måten vi har satt sammen utvalget på. Vi har imidlertid ikke hatt kontroll over alle aktuelle variable, og vet ikke hvordan det slår ut på for eksempel alder, yrkesaktivitet, omsorgsansvar og så videre. Den andre faktoren kan anslås ved vanlig sannsynlighetsberegning, mens vi bare må gjøre antakelser om hvordan de som ikke har svart atskiller seg fra de som har svart.

Utvalgsskjevhet kan vi til en viss grad teste ved å sammenlikne fordelingen langs variable som finnes både i utvalget og i de registrene utvalget er trukket fra. De variablene som er definert likt i registrene og i utvalget er fag, alder og kjønn. Vi har allerede i tabell 1.1 vist hvordan svarprosenten varierer fra fag til fag, og vil nå forsøke å beskrive skjevheter etter kjønn og alder. Variable som for eksempel yrkesaktivitet kan vi dessverre ikke foreta sammenlikninger etter.

Tabell 1.2 Testing av utvalgsskjevhet med hensyn på alder og kjønn.

	Kjønn		Alder					
			17-20	21-22	23-24	25-26	27-32	33 år
	Menn	Kvinner	år	år	år	år	år	og over
HF - Oslo, respondentene:	34,0	66,0	6,2	16,7	15,5	14,8	24,8	21,4
HF - Oslo, hele fakultetet	34,8	65,2	7,0	12,0	13,8	12,7	24,5	29,9
SV - Oslo, respondentene	44,8	55,2	3,9	9,7	12,4	16,5	28,8	27,9
SV - Oslo, hele fakultetet	45,2	54,8	5,3	12,6	14,5	16,3	30,1	21,1
Jus - Oslo, respondentene	50,0	50,0	9,4	27,3	17,9	14,7	15,8	14,7
Jus - Oslo, hele fakultetet	52,0	48,0	10,4	21,5	17,1	13,5	18,7	18,8
Realfag - Oslo, respondentene	70,7	29,3	15,0	20,4	20,0	17,7	19,7	6,3
Realfag - Oslo, hele fakultetet	67,7	32,3	13,4	18,8	18,8	16,4	22,2	10,3
Alle respondenter fra Univ. i Oslo	49,6	50,4	8,5	18,0	16,3	16,0	22,6	17,8
Univ. i Oslo, alle studenter	48,3	51,7	14,8	16,8	15,5	13,7	22,1	17,1
NTH, respon- dentene ¹⁾	78,3	21,7	9,7	26,9	34,2	20,9	7,3	1,1
NTH, hele lære- stedet	79,0	21,0	8,0	25,8	32,7	22,4	10,0	1,1
HF - Bergen, respondentene	37,5	62,5	6,8	15,9	10,0	15,9	21,2	29,8
HF - Bergen, alle stud. i de samme fire fagene	39,8	60,2	5,6	14,4	10,8	14,7	24,1	30,3
HF - Bergen, hele fakultetet	39,3	60,7	5,5	13,0	11,8	12,3	28,9	28,4
Hele Univ. i Bergen	45,9	54,1	16,0	19,1	17,3	13,7	21,0	12,9

1) Alderen ved NTH er i denne tabellen regnet pr. 31.12.85.

Ideelt sett burde vi kunne sammenlikne kjønns- og aldersfordelingen i utvalget med: a) Samtlige registrerte studenter i den populasjonen vi har trukket fra, b) Samtlige på vedkommende fakultet og c) hele lærestedet. Punkt a) gjelder bare for utvalgene fra HF og SV der vi har satt sammen populasjonen fra utvalgte fag. Dessverre har vi bare hatt denne sammenlikningsmuligheten for Universitetet i Bergen. Det betyr at for HF og SV i Oslo kan vi ikke skille effekten av populasjonssammensetningen fra utvalgs- og svarprosentsskjevheter. I registerdataene fra NTH var aldersberegningen foretatt pr. 31.12.85, vi har derfor endret aldersdefinisjonen også i utvalget i denne tabellen for å kunne sammenlikne.

Gjennomgående ser det ut til at menn og kvinner er representert blant respondentene i samsvar med kjønssammensetningene i de tilsvarende studentgrupper. Derimot har vi fått en viss aldersmessig skjevhet, i det de eldste gruppene er underrepresentert. Unntaket er samfunnsfagene i Oslo, men det har nok sammenheng mest med at noen av de fagene vi har valgt ut (særlig pedagogikk og sosialpedagogikk) har et stort innslag av eldre studenter. Ved NTH er skjevheten helt rimelig, siden diplomkandidatene har betydelig lavere svarprosent enn NTH forøvrig.

Underrepresentasjonen av eldre må tas alvorlig, siden mange av de sentrale variablene (f.eks. yrkesaktivitet, omsorgsansvar, studienivå og utnyttingsgrad) samvarierer med alder. I tråd med hva en ville regne som rimelig, har vi fått et noe større bortfall av eldre, yrkesaktive studenter med en "løsere" tilknytning til studiet. Våre anslag for antall "deltidsstudenter" er derfor neppe for høye.

Alt i alt vurderer vi ikke skjevhetene som så store at det i vesentlig grad ødelegger dataenes utsagnskraft. Ser vi på Universitetet i Oslo som helhet, er det et forbausende godt samsvar mellom kjønns- og aldersfordelingen i vårt materiale og alle de registrerte studentene. Vårt materiale har færre blant de aller yngste, det skyldes at vi ikke har trukket blant det store antall ferske studenter som holder på med forberedende prøver.

2 STUDENTER MED JOBB, OMSORGSANSVAR OG STUDENTTILLITSVERV

2.1 Innledning

I dette kapitlet vil vi først og fremst kartlegge hvor mange og hvilke grupper av studenter som har inntektsgivende arbeid, omsorgsansvar og studenttillitsverv. Framstillingsmåten blir for det meste rent beskrivende, vi vil ikke gå langt i å forsøke å klarlegge de årsaksmønstrene som legges til grunn. Dette vil vi komme nærmere tilbake til i neste kapittel. Som bakgrunnsvariabler i framstillingen vil vi bruke kjønn, alder, sivilstand, sosial bakgrunn, studium, studienivå og studiemål.

2.2 Hvem jobber?

Først vil vi ta for oss omfanget og fordelingen av inntektsgivende arbeid. De yrkesaktive er inndelt i kvartiler etter antall arbeidstimer pr uke.

Tabell 2.1 Yrkesaktivitet etter studium. Prosent.

Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH	Bergen
		HF	SV	Jus.	Mat. nat.	siv. ing.	HF
ABSOLUTTE TALL	2595	420	466	374	441	465	429
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9	100,1
0 timer	47,3	45,0	30,9	47,9	42,0	72,0	45,5
1-7 timer	11,8	10,5	10,1	11,8	14,5	14,6	9,1
8-15 timer	13,8	14,0	16,3	16,8	18,8	6,7	11,0
16-30 timer	12,3	16,2	18,0	11,2	8,6	3,0	16,8
31 t. og over	13,1	13,3	23,0	12,0	14,1	0,4	16,1
Uoppgitt	1,7	1,0	1,7	0,3	2,0	3,2	1,6

Drøyt halvparten av studentene har arbeid ved siden av studiene, og 13,1 prosent jobber mer enn 30 timer pr. uke. Disse er heltids arbeidende, idet de aller fleste i denne kategorien har mer enn 35 timers arbeidsuke.

Omfanget av inntektsgivende arbeid varierer sterkt fra studium til studium. Ved NTH har om lag hver fjerde student jobb ved siden av studiene, blant studentene i samfunnsfag jobber to av tre. Også arbeidstidens lengde varierer en del. Flest heltids yrkesaktive finner vi ved SV-fakultetet, mens dette omtrent ikke forekommer ved NTH. Blant realfagsstudentene finner vi mest deltidsjobbing, det vil si fra 1 til 15 timer, selv om andelen heltids yrkesaktive ligger litt over gjennomsnittet. Det viser seg her at det særlig er informatikkstudentene som jobber full tid. Andre fag med høy andel heltids arbeidende er pedagogikk og sosialpedagogikk.

Forskjellene i andelen yrkesaktive og i arbeidstidas lengde avspeiler forskjeller i hvordan studiene er organisert. Løst strukturerte studier som ved SV- og HF-fakulteten gir muligheten for å kombinere studium og jobb. Trolig rekrutteres også en del yrkesaktive dit nettopp fordi dette er mulig. Studiene ved NTH kan til nød kombineres med deltidsjobb av kortere varighet. Mange av de yrkesaktive ved NTH er dessuten studentassistenter. Blant diplomkandidatene kan prosjektoppgaver være lønnet i de bedriftene der de utføres. Det er også en mulighet for at praksis i forbindelse med studiet kan ha kommet med.

Tabell 2.2 Yrkesaktivitet etter studietrinn. Prosent

Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke	Studietrinn					
	Alle	Nybe- gynner- nivå	Lavere mellom- nivå	Høyere mellom- nivå	Hoved- fags- nivå	Uopp- gitt
ABSOLUTTE TALL	2595	587	495	613	744	156
SUM PROSENT	100,0	99,9	100,0	99,9	99,9	99,8
0 timer	47,3	57,9	46,3	52,2	35,5	47,4
1-7 timer	11,8	9,5	11,5	16,5	9,9	11,5
8-15 timer	13,8	11,2	17,8	12,7	15,3	8,3
16-30 timer	12,3	8,7	13,3	10,4	16,0	11,5
31 t. og over	13,1	9,5	9,7	7,0	22,0	19,2
Uoppgitt	1,7	3,1	1,4	1,1	1,2	1,9

Det er de studentene som er kommet lengst i studiene, som jobber mest. Yrkesaktiviteten er klart høyest blant hovedfagsstudentene og studenter på tilsvarende nivå, og lavest på nybegynnernivå. Det er særlig innslaget av de som jobber mer enn 15 timer pr. uke som øker når vi kommer opp på hovedfagsnivå.

Tabell 2.3 Yrkesaktivitet etter studiemål. Prosent

Antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke	Studiemål					
	Alle	Enkelt- fag	Emb.eks lavere grad	Emb.eks høyere grad	Ikke av- klart	Uopp- gitt
ABSOLUTTE TALL	2595	170	298	1642	186	299
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,1	100,0	100,0	100,0
0 timer	47,3	30,6	51,3	49,1	40,9	46,8
1-7 timer	11,8	4,1	6,4	13,9	9,1	11,4
8-15 timer	13,8	11,8	12,8	14,9	11,8	11,4
16-30 timer	12,3	14,1	18,5	11,2	13,4	10,0
31 t. og over	13,1	37,6	10,1	9,4	22,6	17,1
Uoppgitt	1,7	1,8	1,0	1,5	2,2	3,3

Sammenhengen mellom studiemål og yrkesaktivitet er svært klar. Studenter som tar sikte på enkeltfag og studenter uten avklart mål er oftere yrkesaktive enn studenter som tar sikte på en full eksamen av høyere eller lavere grad. Blant enkeltfagsstudentene er hele 2/3 yrkesaktive, og det er også en svært høy andel heltids yrkesaktive. Trolig er det mange av disse studentene som har jobben som det primære. Formålet med studiet kan være å bygge på eller supplere tidligere utdanning som f.eks. lærerutdanning, eller det kan være studenter som gjenopptar et tidligere avbrutt studium. Samtidig ønsker de å holde tilknytningen til yrkeslivet.

Hvordan henger så disse resultatene sammen med at yrkesaktiviteten økte med økende nivå? For det første vil de studentene som ikke tar sikte på full eksamen være å finne innenfor humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag og realfag, dvs. de løst organiserte studiene hvor mange jobber. Blant NTH-studentene er det neppe noen tvil om at studiemålet er full sivilingeniøreksamen.

For det andre må det bety at blant studentene på grunn- og mellomfagsnivå så har studentene som tar sikte på embetseksamen betydelig lavere yrkesaktivitet enn de som har begrensede eller uklare studiemål.

Tabell 2.4 Yrkesaktivitet etter kjønn og sivilstand. Prosent

	Alle	Sivilstand		
		Ugift	Gift/ sam- boende	Uopp- gitt
ANTALL KVINNER OG MENN	2595 1568	925	102	
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	99,9
0 timer	47,3	51,5	38,9	57,8
1-7 timer	11,8	13,3	9,6	8,8
8-15 timer	13,8	14,4	13,0	12,7
16-30 timer	12,3	11,3	14,2	9,8
31 t. og over	13,1	7,9	22,9	4,9
Uoppgitt	1,7	1,6	1,4	5,9
ANTALL MENN	1365	868	428	69
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	99,9
0 timer	47,5	53,7	33,4	56,5
1-7 timer	12,2	13,4	10,3	10,1
8-15 timer	15,0	15,3	14,5	14,5
16-30 timer	10,5	9,6	12,6	8,7
31 t. og over	13,2	6,5	28,0	5,8
Uoppgitt	1,6	1,6	1,2	4,3
ANTALL KVINNER	1219	697	494	28
SUM PROSENT	100,0	100,0	99,9	99,9
0 timer	46,9	48,8	43,7	57,1
1-7 timer	11,4	13,2	9,1	7,1
8-15 timer	12,6	13,3	11,5	10,7
16-30 timer	10,5	13,5	15,4	14,3
31 t. og over	13,2	9,8	18,6	3,6
Uoppgitt	1,6	1,4	1,6	7,1

Når vi ikke skiller mellom gifte og ugifte ser vi at det bare er helt ubetydelige forskjeller mellom de mannlige og kvinnelige studentenes yrkesaktivitet. Yrkesaktiviteten er høyest for gifte/samboende både blant menn og kvinner. Det ser ut til å være en sterkere sammenheng mellom sivilstand og yrkesaktivitet for menn enn det er for kvinner. Blant menn var andelen yrkesaktive 44,8 prosent for ugifte og 65,4 for gifte/samboende. For kvinnene er de tilsvarende tallene 49,8 og 54,6 prosent. Det er flere ugifte kvinner enn ugifte menn som har en arbeidstid på mer enn 15 timer pr. uke.

Ulik sammensetning etter studium mellom menn og kvinner kan trolig forklare noe av dette mønsteret. Det store innslaget av unge, ugifte heltidsstuderende menn ved NTH trekker opp andelen ikke yrkesaktive blant de ugifte mennene. Ved HF-fagene, særlig i Bergen, og til dels i samfunnsfag finner vi på den annen side mange gifte heltids yrkesaktive menn. Dette bidrar til høy andel yrkesaktive blant gifte/samboende menn. Vi finner her en polarisering mellom to svært ulike mannlige studenttyper: Heltids yrkesaktive og gifte/samboende HF-studenter i Bergen og NTH-studentene som hverken er gift eller har jobb. Vi har ikke en tilsvarende polarisering blant de kvinnelige studentene. En større andel av kvinnene enn av mennene har ektefelle/samboer som ikke er student. Dermed er det en større andel gifte eller samboende blant kvinner enn blant menn som forsørges av ektefelle/samboer. Dette gjenspeiler også en form for "arbeidsdeling" med hensyn til utdanningskarrieren. Når to ektefeller ønsker utdanning er det et vanlig mønster at mannen gjør seg ferdig først. Vi vil komme nærmere tilbake til dette seinere i rapporten.

Tabell 2.5 Yrkesaktivitet etter kjønn og alder. Prosent

Kjønn og antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke	Alder							Uopp- gitt
	Alle	17-20 år	21-22 år	23-24 år	25-26 år	27-32 år	33 år og over	
ANTALL MENN OG KVINNER	2595	281	523	454	393	494	432	18
SUM PROSENT	100,0	100,0	99,9	100,0	99,9	100,0	100,0	()
0 timer	47,3	69,4	60,6	54,2	41,7	37,0	26,6	()
1-7 timer	11,8	10,7	15,5	16,1	14,8	8,5	4,9	()
8-15 timer	13,8	11,0	14,3	14,8	21,1	14,0	7,6	()
16-30 timer	12,3	3,9	5,7	9,0	13,2	18,0	21,1	()
31 t. og over	13,1	1,4	2,1	4,6	7,6	22,1	37,7	()
Uoppgitt	1,7	3,6	1,7	1,3	1,5	0,4	2,1	()
ANTALL MENN	1365	148	276	277	227	286	141	10
SUM PROSENT	100,0	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0	99,8	()
0 timer	47,5	74,3	57,6	57,8	42,7	32,9	17,7	()
1-7 timer	12,2	6,8	18,5	15,5	14,1	9,1	3,5	()
8-15 timer	15,0	10,1	13,0	14,4	24,7	15,0	9,9	()
16-30 timer	10,5	2,7	7,2	6,9	9,7	17,5	17,7	()
31 t. og over	13,2	2,0	1,4	3,6	7,9	25,2	49,6	()
Uoppgitt	1,6	4,1	2,2	1,8	0,9	0,3	1,4	()
ANTALL KVINNER	1219	132	245	177	164	207	291	3
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	()
0 timer	46,9	63,6	63,7	48,6	40,2	43,0	30,9	()
1-7 timer	11,4	15,2	12,2	16,9	15,9	7,7	5,5	()
8-15 timer	12,6	12,1	15,9	15,3	16,5	12,1	6,5	()
16-30 timer	14,3	5,3	4,1	12,4	17,7	18,8	22,7	()
31 t. og over	13,2	0,8	2,9	6,2	7,3	17,9	32,0	()
Uoppgitt	1,6	3,0	1,2	0,6	2,4	0,5	2,4	()

Bildet av studentmassen nyanseres ytterligere når vi ser yrkesaktivitet i sammenheng med alder og kjønn. Både blant menn og kvinner stiger yrkesaktiviteten etter alder, men økningen er sterkest for menn. Halvparten av de eldste, mannlige studentene er heltids yrkesaktive, mens det tilsvarende tallet for kvinnene er 32 prosent. I de yngste aldersgruppene er derimot yrkesfrekvensen høyest blant kvinnene.

Det vi kan lese ut av tabell 2.5 og de foregående tabellene er et samspill mellom følgende forhold:

- a) Kjønnssammensetningen varierer fra studium til studium.
- b) Yrkesfrekvensen varierer fra studium til studium.
- c) Alderssammensetningen varierer fra studium til studium.
- d) Yrkesfrekvensen øker med alderen.
- e) Yrkesfrekvensen er høyere blant gifte/samboende enn blant ugifte.
- f) Gifte/samboende kvinnelige studenter er oftere forsørget av ektefelle/samboer enn gifte/samboende mannlige studenter.

Den siste av bakgrunnsvariablene vi vil trekke inn i denne omgang er studentenes sosiale bakgrunn. Vi har i denne rapporten valgt å bruke Kari Skredes inndeling for å klassifisere sosial bakgrunn etter sosioøkonomisk status. Inndelingen bygger på opplysninger om hovedforsørgers yrke da intervjuobjektet var 14 år. Det knytter seg mange usikkerhetsmomenter til denne bakgrunnsvariablen. For det første har vi å gjøre med rapportering av yrkesopplysninger som ligger langt tilbake i tid, for det andre er slike opplysninger ofte temmelig upresise. Yrkesopplysningene er i første omgang kodet etter Nordisk yrkesklassifisering, en klassifiseringsstandard som etter hvert er blitt beheftet med nokså store svakheter, og som for tida er under revisjon. Skredes sosialgruppeinndeling er dessuten basert på folketellingsdata fra 1960, og vi må ta forbehold for de begrensningene det gir når den brukes 25 år etter. I denne perioden vil mange yrker ha endret innhold og dermed innplassering på en sosioøkonomisk rangstige. Vi har likevel valgt å ta med denne sosialgruppeinndelingen fordi den tross alt danner et brukbart utgangspunkt for sosioøkonomisk rangering.

Tabell 2.6 Yrkesaktivitet etter sosial bakgrunn. Prosent

Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke	Sosial bakgrunn					Uopp- gitt
	Alle	Sosial- gruppe I	Sosial- gruppe II	Sosial- gruppe III	Sosial- gruppe IV	
ABSOLUTTE TALL	2595	1357	442	446	212	138
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,1	100,1
0 timer	47,3	47,3	44,8	50,7	45,8	46,4
1-7 timer	11,8	13,1	11,3	9,6	9,4	10,9
8-15 timer	13,8	15,4	16,3	9,0	12,3	8,7
16-30 timer	12,3	11,4	13,6	12,6	13,2	13,8
31 t. og over	13,1	11,1	12,2	16,8	17,5	18,1
Uoppgitt	1,7	1,7	1,8	1,3	1,9	2,2

Tabell 2.6 viser at det er relativt små forskjeller i yrkesaktivitet mellom de ulike sosialgruppene. Det er likevel en viss tendens til at en større andel av de to lavest rangerte sosialgruppene har en høyere andel heltids yrkesaktive. Deltids yrkesaktivitet inntil 15 timer pr uke er derimot mest utbredt i sosialgruppe I og II. Disse forskjellene kan ha noe å gjøre med ulik fordeling på studium og studiemål. Blant annet er det et høyere innslag av studenter fra sosialgruppe III og IV på HF i Bergen, og tilsvarende blant de aller eldste studentene. Sosialgruppe I er sterkest representert blant de som tar sikte på embetseksamen av høyere grad.

Det kan se ut som om det blant studentene fra sosialgruppe III og IV er et høyere innslag av studenter som enten vender tilbake til studiet eller ønsker å bygge på en tidligere utdanning. Vi har neppe grunn til å påstå ut fra disse resultatene at studenter fra lavere sosiale lag i større grad enn andre er nødt til å jobbe pga. dårligere økonomi hos foreldrene. Men kanskje studenter fra lavere sosiale lag er mer reserverte når det gjelder å opparbeide seg studiegjeld? Dette vil vi komme tilbake til.

Tabell 2.7 Arbeidstidsordning etter antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke. Prosent¹⁾

Arbeidstids- ordning	Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke					
	Alle	1-7 timer	8-15 timer	16-30 timer	31 t. og over	Uopp- gitt
Dagtidarbeid	31,7	30,1	49,6	62,9	87,4	2,3
Kveldstidsarbeid	15,3	25,2	37,0	33,3	17,3	0,0
Nattarbeid	4,6	3,9	6,7	14,5	7,3	0,0
Weekendarbeid	14,6	25,8	36,5	31,4	11,1	0,0
Skiftarbeid, varierende arbeid	11,1	19,3	24,0	20,1	13,2	0,0

1) Studentene kunne her krysse av for flere arbeidstidsordninger.

Mulighetene for å kunne kombinere studier og inntektsgivende arbeid avhenger ikke bare av omfanget av arbeidet, men også når det foregår.

Tabell 2.7 viser at dagtidarbeid er mest utbredt, både totalt og i de ulike gruppene for arbeidstid. Mens de heltids yrkesaktive naturlig nok hovedsaklig jobber dagtid, er arbeid om kvelden, i helgene og varierende tidspunkter mer vanlig blant de som jobber deltid. En god del har krysset av for flere alternativ, derfor er summen over 100 prosent.

2.3 Studenter med barn

Vi vil nå se nærmere på innslaget av studenter som har barn. I tabell 2.8 presenterer vi tall for alle som oppgir å ha barn, med opplysninger om antall barn og yngste barnets alder. I de øvrige tabellene i dette avsnittet har vi bare tatt med barn under 20 år.

Tabell 2.8 Antall barn og yngste barnets alder etter kjønn. Prosent

Antall barn og yngste barnets alder	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
ALLE STUDENTER	2 595	1 365	1 219
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0
Ingen barn	81,7	86,7	76,0
1 barn	8,2	6,8	10,0
2 barn	7,6	5,1	10,4
3 barn eller flere	2,5	1,4	3,6
STUDENTER MED BARN I ALT	474	182	292
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0
0 - 2 år	28,9	45,6	18,5
3 - 6 år	28,7	28,6	28,8
7 - 12 år	24,7	19,8	27,7
13 år og over	17,7	6,0	25,0

Tabell 2.8 viser at i alt 18,3 prosent av studentene har barn. Det er praktisk talt like mange med to som med ett barn. Andelen med barn er nesten dobbelt så høy blant de kvinnelige som blant de mannlige studentene. Faktisk er det flere kvinnelige studenter med to eller flere barn enn det er mannlige studenter med barn i alt.

En skulle kanskje ha trodd at studenter for det meste har helt små barn, men det er langt fra tilfelle. Faktisk er det en relativt stor spredning av barnas alder. Studenter med barn i skolepliktig alder eller over utgjør nesten sju prosent av hele studentmassen. Disse tallene understreker klart at dagens studenter er en høyst sammensatt gruppe.

Også når det gjelder barnas alder finner vi klare forskjeller mellom menn og kvinner. Blant mennene har nesten halvparten av barnefedrene helt små barn i alderen 0-2 år. Blant kvinnene har over halvparten barn som er sju år eller eldre. Disse resultatene antyder en klar forskjeller mellom mannlige og kvinnelige studenter når det gjelder familieetablering og studiegjennomføring. Dette vil vi utdype ved å se på mannlige og kvinnelige studenter med barn etter studium, studiemål, studietrinn, sivilstand, alder og sosial bakgrunn.

Tabell 2.9 Andel av studentene som har barn etter kjønn og studium. Prosent.

	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH	Bergen
		HF	SV	Jus.	nat.	siv. ing.	
PROSENT AV ALLE	18,3	22,6	28,5	15,2	9,5	2,8	31,2
PROSENT AV MENN	13,3	17,6	21,7	9,1	9,1	3,6	33,5
PROSENT AV KVINNER	24,0	25,3	34,2	21,4	10,9	0,0	29,9

Tabell 2.9 viser at andelen som har barn varierer sterkt både etter kjønn og studium. Andelen kvinner med barn er nesten dobbelt så høy som den er for menn. Høyest andel med barn finner vi ved HF i Bergen, mens den er lavest på NTH. Blant de kvinnelige samfunnsfagstudentene er det hele 34,2 prosent som har barn. De kvinnelige NTH-studentene utgjør den andre ytterligheten, der er det faktisk ingen som har barn.

Størst forskjell mellom kjønnene finner vi ved jus, minst ved realfag. Foruten NTH finner vi at det er en større andel menn enn kvinner med barn på HF i Bergen. Dette må sees i sammenheng med et betydelig innslag av menn i de øverste alderskategoriene i dette studiet.

Vi finner et mønster som tilsvarer det som gjaldt for yrkesaktivitet: HF- og SV-fagene utgjør den ene ytterpolen, NTH den andre. Barn og yrkesaktivitet går for en stor del sammen, og er begge deler vanskelig å

kombinere med det strengt strukturerte NTH-studiet. Det betyr selvsagt også mye at NTH-studentene gjennomgående er unge.

Vi finner imidlertid ett avvik fra det vi så i tabell 2.1: Mens SV-studentene hadde klart høyest yrkeaktivitet er de forbigått av HF-studentene i Bergen når det gjelder innslag av barn. Det er også en påfallende forskjell mellom HF-studentene i Oslo og Bergen. Vi fant ikke en slik forskjell m.h.p. inntekstgivende arbeid.

Tabell 2.10 Andel av studentene som har barn etter kjønn og studietrinn.
Prosent

	Alle	Studietrinn				
		Nybe- gynner- nivå	Lavere mellom- nivå	Høyere mellom- nivå	Hoved- fags- nivå	Uopp- gitt
PROSENT AV ALLE	18,3	11,6	16,2	15,8	26,3	21,2
PROSENT AV MENN	13,3	5,2	9,6	10,8	23,7	10,6
PROSENT AV KVINNER	24,0	17,1	22,9	22,9	30,0	33,8

Ikke overraskende er andelen med barn høyest blant studentene på hovedfagsnivå. De yngste studentene befinner seg på begynnernivå, og har sjeldnere barn enn de eldste. Det er mindre forskjeller i andelen med barn mellom menn og kvinner på hovedfagsnivå enn på lavere nivåer. Mannlige studenter får først barn når de er kommet relativt langt i studiet. Flere av de kvinnelige studentene har utsatt studiestart på grunn av barn, de har hatt avbrudd, eller de forsøker å kombinere studiene med omsorgsplikter for barn.

Tabell 2.11 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og studiemål. Prosent.

	Studiemål					
	Alle	Enkelt- fag	Emb.eks lavere grad	Emb.eks høyere grad	Ikke av- klart	Uopp- gitt
PROSENT AV ALLE	18,3	38,2	24,2	15,1	16,7	19,4
PROSENT AV MENN	13,3	32,3	13,8	12,9	9,1	14,5
PROSENT AV KVINNER	24,0	41,9	28,4	19,4	22,2	27,6

Det er langt flere studenter som har barn blant de med begrenset studiemål enn det er blant de som tar sikte på en avsluttet eksamen på høyere grads nivå. Vi kjenner igjen mønsteret fra tabellen for yrkesaktivitet. Enkeltfagsstudenten er oftere enn andre "etablert" med barn og jobb. Det er større forskjell i andelen med barn mellom de som tar sikte på lavere grads eksamen og de som tar sikte på høyere grads eksamen blant kvinnene. Kan det bety at kvinner med barn i større grad enn menn med barn reduserer sitt studiemål?

Tabell 2.12 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og sivilstand. Prosent.

	Sivilstand			
	Alle	Ugift	Gift/ sam- boende	Uopp- gitt
PROSENT AV ALLE	18,3	4,6	43,5	-
PROSENT AV MENN	13,3	1,3	40,0	-
PROSENT AV KVINNER	24,0	8,8	46,8	-

Naturlig nok er det helst de gifte/samboende studentene som har barn. Det er heller ikke overraskende at det helst er blant kvinnene at vi finner ugifte og ikke samboende som har hjemmевærende barn.

Tabell 2.13 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og alder.
Prosent.

	Alder						
	Alle	17-20 år	21-22 år	23-24 år	25-26 år	27-32 år	33 år og over
PROSENT AV ALLE	18,3	0,7	0,8	3,5	7,9	28,9	63,2
PROSENT AV MENN	13,3	1,4	1,1	2,2	7,0	25,2	55,3
PROSENT AV KVINNER	24,0	-	0,4	5,6	9,1	34,3	67,0

Vi har allerede antydnet at det er en klar sammenheng mellom alder og barn. Dette bekreftes av tabell 2.11. Svært få av studentene under 25 år har barn. Samtidig er det et klart flertall av de eldste studentene som har barn. Det er små forskjeller i andelen med barn mellom menn og kvinner i de yngste aldersgruppene, men disse tallene forteller ikke hele virkeligheten. Vi vet ut fra totaltallene at aldersgruppen 23-26 år er betydelig svakere representert blant kvinnene enn blant mennene i vårt materiale. Dette illustrerer trolig en betydelig andel kvinner med studieavbrudd på grunn av omsorgsansvar i denne aldersgruppen.

Tabell 2.14 Andel av studentene som har barn, etter kjønn og sosial bakgrunn. Prosent

	Sosial bakgrunn					
	Alle	Sosial- gruppe I	Sosial- gruppe II	Sosial- gruppe III	Sosial- gruppe IV	Uopp- gitt
PROSENT AV ALLE	18,8	14,7	18,6	23,1	28,3	21,7
PROSENT AV MENN	13,3	9,6	12,0	18,9	26,6	12,9
PROSENT AV KVINNER	24,0	20,0	27,7	27,5	31,0	32,8

Tabell 2.14 viser at det er en betydelig høyere andel studenter med barn i de laveste sosialgruppene. Andelen er 28,3 prosent i sosialgruppe IV og 14,7 i sosialgruppe I. Forskjellen er betydelig klarere blant menn enn blant kvinner. Vi kan forklare noe av denne sammenhengen ved særtrekk i utvalget fra Bergen, der det er en høy andel eldre studenter med barn fra sosialgruppe IV. Men også blant studenter i de øvrige studiene er det en større andel med barn i lavere sosiale lag. Vi så også og at sosialgruppe IV hadde flere heltids yrkesaktive.

2.4 Omsorgsansvar

I spørreskjemaet til studentene har vi også spurt direkte om omsorgsplikter både i dette semesteret og tidligere. Spørsmålet om tidligere omsorgsplikter er knyttet til om dette har kommet i veien for studiene. Vi velger derfor å behandle det i et senere kapittel om effektene av omsorgsplikter.

Når det gjelder omsorgsforpliktelser dette semesteret regner vi med at fordelingene etter studium, studietrinn, studiemål, sivilstand, alder og sosial bakgrunn ikke atskiller seg vesentlig fra fordelingen når det gjelder barn. Vi begrenser oss derfor til noen bakgrunnsvariabler, dessuten vil vi vise hvem andre enn barn studentene har omsorgsforpliktelser overfor.

Tabell 2.15 Studenter med omsorgsplikter etter studium. Prosent.

	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH	Bergen
		HF	SV	Jus.	nat.	siv. ing.	
Omsorgsplikter dette semesteret	24,7	31,9	36,3	19,3	14,1	7,3	39,4
<u>Av disse, med omsorg for:</u>							
Barn	69,5	70,1	74,0	73,6	59,7	35,3	73,4
Foreldre	7,2	8,2	10,7	9,7	6,5	2,9	3,0
Ektefelle/samboer	33,9	26,1	29,6	41,7	33,9	55,9	36,7
Andre	10,3	8,2	9,5	9,7	12,9	20,6	10,1
Med omsorg for barn, i prosent av alle	17,1	22,4	26,8	14,2	8,4	2,6	28,9

Tabell 2.15 viser at 1/4 av studentene har omsorgsforpliktelser dette semesteret. Andelene er høyest ved HF i Bergen og SV, og lavest på NTH. Som ventet er det omsorgsplikter overfor barn som dominerer. Bare på NTH, hvor få har barn, veier omsorg for ektefelle/samboer tyngre. Ser vi på andelen av alle som oppgir omsorgsplikter for barn ligger den litt under andelen som har barn. Det er rimelig, dels fordi noen har voksne barn og fordi omsorgen ivaretas av den andre av foreldrene.

Tabell 2.16 Studenter med omsorgsplikter etter sivilstand. Prosent

	Alle	Sivilstand	
		Ugift	Gift/ sam- boende
Omsorgsplikter dette semesteret	24,7	8,8	53,5
Av disse, med omsorg for:			
Barn	69,5	50,0	75,8
Foreldre	7,2	13,0	4,8
Ektefelle/samboer	33,9	5,1	42,4
Andre	10,3	31,9	4,0
Med omsorg for barn, i prosent av alle	17,1	4,4	40,5

Naturlig nok varierer omsorgspliktene sterkt mellom gifte/samboende og ugifte. Men også blant de ugifte er det omsorg for barn som er viktigst. De oppgir også til en viss grad andre enn barn, foreldre eller ektefelle/samboer. At noen få (7) ugifte har sagt at de har omsorgsplikt overfor ektefelle/samboer kan bero på en feil, for eksempel at noen samboere har krysset av for ugift. Det kan selvsagt også være at de har omsorg for tidligere ektefelle/samboer.

Tabell 2.17 Studenter med omsorgsplikter etter alder. Prosent

	Alder						
	Alle	17-20 år	21-22 år	23-24 år	25-26 år	27-32 år	33 år og over
Omsorgsplikter dette semesteret	24,7	5,0	7,1	10,8	15,5	35,4	68,7
Av disse, med omsorg for:							
Barn	69,5	21,4	10,8	30,6	52,5	76,6	84,8
Foreldre	7,2	0,0	5,4	6,1	6,6	6,9	8,1
Ektefelle/samboer	33,9	28,6	37,8	46,9	36,1	26,3	35,4
Andre	10,3	50,0	40,5	22,4	18,0	5,7	4,0
Med omsorg for barn, i prosent av alle	17,1	1,1	0,8	3,3	8,1	27,1	58,3

Andelen med omsorgsplikter øker også etter alder. De yngste oppgir omsorgsansvar overfor ektefelle/samboer eller andre, med økende alder er det omsorg for barna som dominerer. Bortsett fra de aller yngste varierer omfanget av omsorg for foreldre lite etter alder.

Tabell 2.18 Mannlige og kvinnelige studenter med omsorgsplikter. Prosent

	Menn	Kvinner
Omsorgsplikter dette semesteret	17,7	32,6
Med omsorg for: (I prosent av alle)		
Barn	11,9	23,2
Foreldre	1,2	2,4
Ektefelle/samboer ¹⁾	21,5	25,3
Andre	1,8	3,4

1) I prosent av alle gifte/samboende

Til slutt i dette avsnittet ser vi på hvordan omsorgsplikter varierer etter kjønn. Vi ser da at en høyere andel av kvinnene har slike forpliktelser enn menn, ikke bare overfor barn, men også overfor foreldre, ektefelle/samboer og andre.

2.5 Barnepassordninger

En klar forutsetning for å kunne gjennomføre et studium etter at man har fått barn er en tilfredsstillende barnepassordning. Behovet for barnepass vil naturligvis variere etter barnas alder. Omsorg for helt små barn er mest tyngende, men også noe større småbarn vil forstyrre studiene, ja kanskje enda mer. Spedbarn som sover mellom stell og amming kan gi muligheter for noen timers lesing. Pass av viltre tre- åringer er temmelig umulig å kombinere med aktiviteter som krever konsentrasjon. Også barn som har begynt på skolen krever sitt, særlig siden skoledagen er så kort de første åra. Hvis man tidligere har hatt barnehageplass vil det faktisk bli en mye vanskeligere tilsynssituasjon når sju-åringen begynner på skolen.

En god barnepassordning for studenter skal både gi rom for egne studieaktiviteter hjemme eller på lærestedet, og for å følge undervisning eller delta i andre aktiviteter. Behovet kan variere etter studium og studietrinn, og om studenten er enslig eller gift/samboende. Hva den eventuelle ektefelle/samboer gjør er også viktig: er han eller hun aktiv student, yrkesaktiv eller hjemmeværende.

Mange vil trolig gjøre bruk av flere tilsynsordninger, enten på ulike tider av døgnet eller på de ulike ukedagene. Vi kan med våre data ikke trenge fullstendig inn i alle detaljer. Konsekvenser for studiene av omsorgsplikter og tilsynsordninger vil vi for øvrig ta opp i kapittel 4.

Tabell 2.19 Barnepassordninger etter kjønn og yngste barnets alder.
Prosent

	Alle studenter med barn	Kjønn		Yngste barnets alder			13 år og over
		Menn	Kvinner	0-2 år	3-6 år	7-12 år	
Passer barna selv	26,2	18,7	30,8	32,1	27,9	30,8	7,1
Ektefelle/samboer	32,3	48,9	21,9	54,0	27,2	32,5	4,8
Barnas besteforeldre	7,8	6,6	8,6	11,7	10,3	6,0	-
Eldre søsken, andre slektn. el. andre	4,9	2,2	6,5	2,9	5,9	7,7	2,4
Barnehage	30,8	35,7	27,7	37,2	69,1	0,9	-
Barnepark	3,0	3,8	2,4	5,8	3,7	-	1,2
Fritidshjem	2,5	1,1	3,4	-	2,9	6,8	-
Dagmamma/praktikant	9,7	11,0	8,9	14,6	12,5	7,7	-
Barnet/barna greier seg selv	16,0	7,1	21,6	0,7	14,7	33,3	19,0
Andre alternativer	2,5	2,7	2,4	0,7	2,2	6,0	1,2
Ønsker andre løsninger?							
- Ja	17,9	14,3	20,2	27,0	16,9	17,1	6,0
- Nei	47,7	55,5	42,8	58,4	66,9	41,0	8,3

Ser vi studenter med barn under ett, er vanligste barnepassordning at studenten passer barn selv. Vi må ikke tolke det derhen at disse har det fulle og hele tilsynsansvar alene og hele tida. Mange av de som passer barn selv, har også krysset av for andre tilsynsordninger. Særlig er det vanlig at de deler tilsynsansvaret med den andre av foreldrene, som også er en av de vanligste barnepassordningene (26,2 prosent).

Noe under en tredel av studentene med barn oppgir at de har barnehageplass. Siden dette er en ordning som bare er aktuell for barn under 7 år, blir tallet misvisende uten at vi kontrollerer for alder. Det viser seg da at barnehageplass klart er vanligst for de som har barn i alderen 3-6 år. Her har hele 69,1 prosent barnehageplass, mens andelen bare er 37,2 prosent når barna er fra 0 til 2 år gamle. Dette er et helt vanlig mønster når det gjelder barnehagedekningen generelt.

Forskjellene i barnepassordning mellom menn og kvinner gjenspeiler delvis at de mannlige studentene har yngre barn. Derfor er det en høy andel av kvinnene som oppgir at barna greier seg selv. Fordelingen av tilsynsansvaret på de to kjønn er likevel slående. Av kvinnene er det 30,8 prosent som passer barna selv og 21,9 hvor ektefelle/samboer gjør det (som oftes deling). Tilsvarende tall for menn var 18,7 og 48,9 prosent. Rollemønsteret synes tradisjonelt: Barnepasset er i mye større grad de kvinnelige enn de mannlige studentenes ansvar. Det understrekes også av at flere kvinner enn menn oppgir mer "ukurante" løsninger, som at barnas besteforeldre eller slektninger eller naboer passer barna. Vi må imidlertid påpeke at dette ikke er noen beskrivelse av kjønnsrollemønsteret i studentpar, de fleste studentene med barn bor sammen med en som ikke er student.

Barnepassordningene varierer naturlig nok etter alder. Blant de som har de aller minste barna er det særlig mange som oppgir at ektefelle/samboer har tilsynsansvaret. Dette gjelder særlig mannlige studenter. Ellers ser vi at ønsket om andre barnepassløsninger er størst blant kvinner og blant de som har de minste barna.

Tabell 2.20 Barnepassordninger etter studium. Prosent

Barnepassordning	Alle studier	Oslo				NTH siv. ing.	Bergen HF
		HF	SV	Jus.	Mat. nat		
Passer barna selv	26,2	32,6	24,1	31,6	19,0	7,7	25,4
Ektefelle/samboer	32,3	30,5	29,3	17,5	35,7	76,9	37,3
Barnas besteforeldre	7,8	10,5	5,3	1,8	7,1	-	11,9
Eldre søsken, andre slektn. el. andre	4,9	5,3	6,0	1,8	2,4	-	6,0
Barnehage	30,8	34,7	30,1	35,1	50,0	15,4	22,4
Barnepark	3,0	1,1	4,5	5,3	-	-	3,0
Fritidshjem	2,5	2,1	3,0	3,5	4,8	-	1,5
Dagmamma/praktikant	9,7	9,5	9,0	12,3	2,4	30,8	9,7
Barnet/barna greier seg selv	16,0	15,8	18,8	15,8	11,9	7,9	15,7
Andre alternativer	2,5	3,2	6,0	-	2,4	-	-
Ønsker andre løsninger?							
- Ja	17,9	17,9	26,3	17,5	19,0	38,5	7,5
- Nei	47,7	48,4	42,1	50,9	54,8	46,2	49,3

Vi ser også at barnepassordningene varierer etter studium og lærested. Noe av disse variasjonene skyldes barnas alder. Det er likevel klare forskjeller etter lærested. I Oslo er andelen med barnehageplass betydelig høyere enn i Bergen og på NTH. NTH-studentenes barn er nok ofte så små at barnehageplass er lite aktuelt, derfor er det studentenes ektefelle/-samboer som har barnepassansvaret. Vi husker at det ikke var noen kvinnelige studenter med barn på NTH i vårt materiale.

Resultatene stemmer overens med forskjeller i barnehagedekning. Denne er betydelig bedre i Oslo enn i Bergen og Trondheim.

2.6 Studenttillitsverv

Dagens styringssystem for universitetene gir studentene innpass i styrende organer på alle nivåer. Dessuten finnes en rekke studentpolitiske organisasjoner og andre studentorganisasjoner som ivaretar studentenes interesser. Utbredelsen og fordelingen av slike tillitsverv har det vært viktig å kartlegge. Spørsmålsformuleringen presiserer ikke nærmere hva som skal tas med som "studenttillitsverv".

Tabell 2.21 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og studium.
Prosent

	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH	Bergen
		HF	SV	Jus.	nat.	siv. ing.	HF
PROSENT AV ALLE	8,0	6,2	12,9	5,3	8,4	8,4	6,1
PROSENT AV MENN	7,8	5,6	11,6	8,0	6,5	7,5	7,5
PROSENT AV KVINNER	8,4	6,5	14,0	2,7	13,2	11,9	5,2

Bare 8 prosent av studentene oppgir å ha studenttillitsverv. Det er ingen forskjell på kvinner og menn totalt sett. Vervene er imidlertid ikke likt fordelt på de ulike studiene. Høyest andel med tillitsverv finner vi blant samfunnsfagsstudentene med 12,9 prosent, lavest blant jusstudentene med 5,3. Blant realfags- og NTH-studentene er det en klart høyere andel av kvinnene som har verv. Kvinnene er klart i mindretall i disse studiene, slik at dette ikke betyr et kvinneflertall blant studentaktivistene. At vi finner en høyere andel av kvinnene som har verv kan tyde på at en viss kjønnskvoltering gjør seg gjeldende. Variasjonene mellom studiene kan skyldes ulik rekruttering til tillitsverv, men det kan bare også være ulik "tetthet" av tillitsvervposisjoner i ulike studier pga. forskjeller i styringsmønstre.

Tabell 2.22 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og studietrinn.
Prosent

	Studietrinn					Uopp- gitt
	Alle	Nybe- gynner- nivå	Lavere mellom- nivå	Høyere mellom- nivå	Hoved- fags- nivå	
PROSENT AV ALLE	8,0	4,4	7,3	8,5	10,6	9,6
PROSENT AV MENN	7,8	4,1	8,4	7,1	9,5	11,8
PROSENT AV KVINNER	8,4	4,8	6,1	10,5	12,1	7,0

Andelen med verv øker med studietrinn for menn såvel som for kvinner. Det er helt naturlig at det er studentene som har vært i systemet noen år som velges til ulike verv. Selv om forskjellene er små, er det likevel tegn som tyder på at kvinnes aktivitet øker mest mot slutten av studiene. Mennene når sin aktivitetstopp tidligere.

Tabell 2.23 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og studiemål. Prosent.

	Studiemål					Uopp- gitt
	Alle	Enkelt- fag	Emb.eks lavere grad	Emb.eks høyere grad	Ikke av- klart	
PROSENT AV ALLE	8,0	3,5	4,7	9,5	3,2	8,7
PROSENT AV MENN	7,8	-	4,6	8,6	1,3	10,6
PROSENT AV KVINNER	8,4	5,7	4,7	10,9	4,6	6,0

Studenter som tar sikte på full embetseksamen er mest aktive i studentpolitikken. Det er også naturlig, det er de som i sterkest grad og over lengst tid vil være involvert i studiemiljøet. Tilknytningen er langt svakere blant de som har begrensede studiemål. Dette gjør seg særlig gjeldende blant menn, der ingen av de som tar sikte på enkeltfag er aktive.

Tabell 2.24 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og sivilstand.
Prosent

	Alle	Sivilstand		
		Ugift	Gift/ sam- boende	Uopp- gitt
PROSENT AV ALLE	8,0	8,9	6,4	9,8
PROSENT AV MENN	7,8	8,1	6,3	13,0
PROSENT AV KVINNER	8,4	9,9	6,5	3,6

Det er en svak tendens til at de ugifte/ikke samboende er de mest aktive i studentpolitikken. Utslaget er noe større for kvinner enn for menn. En slik sammenhenge er naturlig, studenter med familieforpliktelser har mindre muligheter for å involvere seg.

Tabell 2.25 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og alder.
Prosent

	Alle	Alder					
		17-20 år	21-22 år	23-24 år	25-26 år	27-32 år	33 år og over
PROSENT AV ALLE	8,0	4,6	8,0	11,0	12,5	8,5	2,5
PROSENT AV MENN	7,8	3,4	8,0	10,1	10,6	8,4	2,1
PROSENT AV KVINNER	8,4	6,1	8,2	12,4	15,2	8,7	2,7

Tillitsverv og alder henger sammen på den måten at aktiviteten øker jevnt fram til 25-26-års alderen for så rakst å avta. De eldste er de minst aktive. Disse har samtidig både høyest yrkesaktivitet og oftest barn. Også de aller yngste er lite aktive selv om de har minst forpliktelser utenom studiet. En viss tid med integrering i studentmiljøet ser ut til å være nødvendig, slik vi også så med studietrinn i tabell 2.19.

Tabell 2.26 Andel studenter med tillitsverv etter kjønn og sosial bakgrunn. Prosent.

	Sosial bakgrunn					Uopp- gitt
	Alle	Sosial- gruppe I	Sosial- gruppe II	Sosial- gruppe III	Sosial- gruppe IV	
PROSENT AV ALLE	8,0	9,7	7,7	6,1	4,7	3,6
PROSENT AV MENN	7,8	9,6	6,4	6,6	6,3	1,4
PROSENT AV KVINNER	8,4	9,9	9,6	5,5	2,4	6,3

Det er en relativt klar tendens til at studenter fra høyere sosiale lag er mest aktive i studentpolitikken. Blant menn er det bare sosialgruppe I som skiller seg litt ut, blant kvinnene er det relativt større forskjeller fra de to høyeste til de to laveste sosialgruppene. Kvinner fra sosialgruppe IV er særlig lite aktive. Ved tolkningen av disse resultatene er det viktig å ta hensyn til den sammenhengen vi tidligere har påvist mellom yrkesaktivitet, barn og sosial bakgrunn. Likevel ser det ut til at de aktive studentene i ulike verv særlig rekrutteres fra samfunnets høyere lag.

2.7 En student kan rangere studiet først, men må prioritere jobb og barn

Til nå har vi kartlagt den faktiske ubredelsen og fordelingen av inntektsgivende arbeid, omsorgsplikter og studenttillitsverv i studentmassen. Men studentene ble også bedt om å rangordne de ulike aktivitetene. Rangeringen skulle foretas ut fra hva som har tatt mest tid i løpet av semesteret. Det vil naturligvis være klare paralleller mellom faktisk utbredelse av aktiviteter utenom studiene og studentenes subjektive vurdering. Likevel tror vi at studentenes subjektive vurdering kan gi et mer nyansert bilde.

Tabell 2.27 Rangering av studier, arbeid, tillitsverv og omsorgsplikter etter kjønn og studium. Prosent.

			Studium						
			Alle studier	Oslo				NTH	Bergen HF
				HF	SV	Jus.	nat.	siv. ing.	
MENN OG KVINNER									
Studier rangert først			69,6	61,0	56,2	73,0	76,0	93,1	57,6
Arbeid	"	"	20,9	26,0	33,0	17,6	18,1	1,3	29,8
Tillitsverv	"	"	0,8	0,7	1,1	0,8	0,2	1,3	0,7
Omsorg	"	"	7,4	11,0	10,5	7,2	3,2	1,1	11,7
MENN									
Studier rangert først			75,3	67,1	61,8	78,1	76,6	92,2	55,9
Arbeid	"	"	19,2	24,6	32,9	18,7	18,5	1,7	37,9
Tillitsverv	"	"	1,2	0,7	2,4	1,1	0,3	1,7	1,2
Omsorg	"	"	2,2	3,5	2,4	1,6	1,6	1,1	5,0
KVINNER									
Studier rangert først			63,1	57,4	51,8	67,9	74,4	96,0	58,6
Arbeid	"	"	23,0	26,7	33,5	16,6	17,1	0,0	25,0
Tillitsverv	"	"	0,3	0,7	0,0	0,5	0,0	0,0	0,4
Omsorg	"	"	13,2	14,8	17,1	12,8	7,0	1,0	15,7

Omtrent 70 prosent rangerer studiet først, mens en av fem anser arbeidet som viktigst. Det er 7 prosent som har omsorgsansvar som viktigst, mens det omtrent ikke er noen som primært er studenttillitsvalgte. Som ventet er andelen "primærstudenter" høyest på NTH, lavest ved HF og samfunnsfag. Vel så interessant er forskjellene mellom menn og kvinner. Andelen "primærstudenter" er betydelig lavere blant kvinnene, dette gjelder stort sett også innenfor de enkelte studiene. Unntakene er NTH og HF i Bergen. Det er små forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder andelen som rangerer arbeid først, med unntak av Bergen. Forskjellen i andel "primærstudenter" skyldes at betydelig flere kvinner enn menn har omsorgsplikter som det primære. Det er forholdsvis større forskjeller enn de vi fant i tabell 2.8 for andel med barn. Legg særlig merke til HF i Bergen: Her har 33,5 prosent av mennene og 29,9 prosent av kvinnene barn. Likevel er det 15,7 prosent av kvinnene mot bare 5,0 prosent av mennene som oppgir omsorg som det primære. Noe kan skyldes at en langt større andel av mennene har rangert arbeid først.

Tabell 2.28 Rangering av studier, arbeid, tillitsverv og omsorgsplikter etter ukentlig arbeidstid. Prosent

	Antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke						
	0		1-7	8-15	16-30	31 t.	Uopp- gitt
	Alle	timer	timer	timer	timer	og over	
Studier rangert først	69,6	84,8	92,2	84,1	44,3	4,7	59,1
Arbeid " "	20,9	2,4	2,0	7,5	49,4	94,7	0,0
Tillitsverv " "	0,8	0,6	0,3	1,9	1,3	0,6	0,0
Omsorg " "	7,4	8,7	5,9	6,7	8,8	1,8	20,5

Tabell 2.24 viser sammenhengen mellom rangering og faktisk arbeidstid pr uke. Det er karakteristisk at det først er fra og med 16 timers arbeidstid at andelen "primærstudenter" synker. Dette er en klar parallell til det vi tidligere har funnet om sammenhengen mellom yrkesaktivitet og bruk av undervisningstilbudet. ("Trengsel eller trivsel?" s. 161.) Studentrollen er fleksibel, og selv med relativt mye jobb betrakter studentene studiet som det viktigste også rent tidsmessig. Dette vil bli berørt nærmere i den neste rapporten fra prosjektet.

At noen har angitt arbeid som det primære og samtidig har 0 arbeidstimer kan enten skyldes uoppgitt arbeidstid eller feil avkrysning.

Med utgangspunkt i studentenes rangering av studier, inntektsgivende arbeid, tillitsverv og omsorgsplikter har vi foretatt en inndeling i følgende kategorier:

- 1 Studenter som bare rangerer studier.

Studenter som har studier rangert først og med:

- 2 - arbeid rangert som nr 2
- 3 - tillitsverv rangert som nr 2
- 4 - omsorg rangert som nr 2

Studenter som har rangert studiene lavere enn nr 1 og:

- 5 - arbeid rangert som nr 1
- 6 - tillitsverv rangert som nr 1
- 7 - omsorg rangert som nr 1
- 8 Uoppgitt - kan ikke plasseres i noen gruppe.

Disse studentkategoriene vil vi nå kombinere med andre variabler: Studium, studemål, studietrinn, yrkesaktivitet, sivilstand og kjønn, alder og kjønn, og sosial bakgrunn.

Tabell 2.29 Studentkategorier etter studium. Prosent

Student- kategorier	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH siv. ing.	Bergen
		HF	SV	Jus.	nat.		HF
ABSOLUTTE TALL	2595	420	466	374	441	465	429
SUM PROSENT	100,1	99,9	99,9	100,0	100,0	100,1	100,0
1. Bare studier	29,4	23,1	15,0	29,1	28,3	55,3	24,2
2. Studier 1, arbeid 2	25,9	26,7	25,5	34,0	34,7	17,2	18,6
3. Studier 1, tillitsverv 2	3,9	2,1	5,6	3,5	3,4	5,6	2,6
4. Studier 1, omsorg 2	10,1	9,0	9,4	5,9	9,3	14,2	12,1
5. Studier 2 el. lavere, arbeid 1	20,1	25,0	32,4	16,8	17,7	1,1	28,0
6. Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1	0,7	0,7	0,9	0,5	0,2	1,1	0,7
7. Studier 2 el. lavere, omsorg 1	6,8	10,2	9,4	7,0	3,2	1,1	10,5
8. Uoppgitt	3,2	3,1	1,7	3,2	3,2	4,5	3,3

Tabell 2.25 viser mye av det samme mønsteret som 2.23. Andelen som bare oppgir studier varierer fra 15 prosent på samfunnsfag til 55,3 prosent på NTH. Ellers er det verdt å legge merke til jus og mat.nat. som har relativt få med arbeid som det primære, men mange med studium først og jobb nr 2.

Tabell 2.30 Studentkategorier etter studiemål. Prosent

Student- kategorier	Studiemål					
	Alle	Enkelt- fag	Emb.eks lavere grad	Emb.eks høyere grad	Ikke av- klart	Uopp- gitt
ABSOLUTTE TALL	2585	170	298	1642	186	299
SUM PROSENT	100,1	99,9	100,0	99,9	99,9	99,8
1. Bare studier	29,4	12,9	24,5	32,6	24,7	28,4
2. Studier 1, arbeid 2	25,9	15,3	24,5	28,3	21,0	22,7
3. Studier 1, tillitsverv 2	3,9	1,2	3,0	4,8	0,5	3,3
4. Studier 1, omsorg 2	10,1	8,2	10,1	10,7	7,0	10,4
5. Studier 2 el. lavere, arbeid 1	20,1	48,8	19,8	15,0	34,9	22,7
6. Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1'	0,7	0,0	0,7	0,7	0,0	1,3
7. Studier 2 el. lavere, omsorg 1	6,8	8,8	13,1	5,2	9,1	6,7
8. Uoppgitt	3,2	4,7	4,4	2,6	2,7	4,3

Studenter som tar sikte på enkeltfag har sjelden studiet som det primære. Nesten halvparten rangerer arbeidet først. Disse studentene kan ha en høyere utdanning fra før, og vil bruke faget blant annet som videreutdanning. Studenter som tar sikte på en embetseksamen, særlig av høyere grad, har gjennomgående en høyere rangering av studiene. Det er mange kvinner som sikter mot lavere grad, dette forklarer den høye andelen som rangerer omsorg høyest.

Tabell 2.31 Studentkategorier etter studietrinn. Prosent

Student- kategorier	Studietrinn					
	Alle	Nybe- gygger- nivå	Lavere mellom- nivå	Høyere mellom- nivå	Hoved- fags- nivå	Uopp- gitt
ABSOLUTTE TALL	2595	587	495	613	744	156
SUM PROSENT	100,1	100,0	100,0	100,1	100,1	100,0
1. Bare studier	29,4	39,0	31,1	32,5	18,3	28,2
2. Studier 1, arbeid 2	25,9	23,7	26,9	26,3	26,6	25,6
3. Studier 1, tillitsverv 2	3,9	2,4	4,8	4,9	3,8	2,6
4. Studier 1, omsorg 2	10,1	10,2	8,5	10,9	11,0	7,7
5. Studier 2 el. lavere, arbeid 1	20,1	14,1	17,8	13,9	30,8	23,7
6. Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1	0,7	0,2	1,2	0,7	0,7	1,3
7. Studier 2 el. lavere, omsorg 1	6,8	6,1	6,9	8,3	6,5	5,1
8. Uoppgitt	3,2	4,3	2,8	2,6	2,4	5,8

Andelen som bare rangerer studier avtar med når vi kommer opp på hovedfagsnivå, mens andelen som rangerer arbeid først økes tilsvarende. Umiddelbart virker det overraskende og merkelig at studiet rangeres lavere jo høyere opp mot endelig eksamen man kommer. Det stemmer imidlertid både med det vi har vist tidligere om yrkesaktivitet, og med resultatene for bruk av undervisningstilbudet (Trengsel eller trivsel?). Er dette en frivillig tilpasning fra hovedfagsstudenters side - en naturlig utnytting av en lite bundet studiesituasjon? Eller skyldes det studiefinansiering og gjeldsfrykt? Vi vil komme nærmere tilbake til dette i neste kapittel.

Tabell 2.32 Studentkategorier etter ukentlig arbeidstid. Prosent

Student- kategorier	Antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke						
	Alle	0 timer	1-7 timer	8-15 timer	16-30 timer	31 t. og over	Uopp- gitt
ABSOLUTTE TALL	2595	1227	306	359	318	341	44
SUM PROSENT	100,1	100,0	99,9	99,9	100,1	100,0	100,1
1. Bare studier	29,4	59,1	4,2	1,4	0,3	0,0	40,9
2. Studier 1, arbeid 2	25,9	7,7	55,2	73,5	40,3	3,8	6,8
3. Studier 1, tillitsverv 2	3,9	1,2	19,6	5,3	1,6	0,3	0,0
4. Studier 1, omsorg 2	10,1	16,1	12,7	3,6	2,2	0,3	11,4
5. Studier 2 el. lavere, arbeid 1	20,1	2,3	1,3	6,1	46,9	93,5	0,0
6. Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1	0,7	0,4	0,0	1,9	1,3	0,6	0,0
7. Studier 2 el. lavere, omsorg 1	6,8	8,1	5,9	6,7	7,2	1,2	20,5
8. Uoppgitt	3,2	5,1	1,0	1,4	0,3	0,3	20,5

Naturlig nok er det en klar sammenheng mellom de ulike studentkategoriene og antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke. Det er bare blant de som ikke jobber at andelen som bare har rangert studier har noe omfang (59,1 prosent). Studier først og arbeid på annen plass er den viktigste studentkategorien blant de som jobber fra 1-15 timer. Fra og med 16 timers jobb blir jobben etter hvert det primære. Omsorg ranger som nr 2 forekommer blant de ikke yrkesaktive og de som jobber under 8 timer, mens omsorg som det primære forekommer omtrent like hyppig i alle grupper bortsett fra de heltids yrkesaktive. Fordelingen på studentkategori inndelt etter rangering av de fire aktivitetene henger altså tett sammen med omfanget av inntektsgivende arbeid.

Tabell 2.33 Studentkategorier etter kjønn og sivilstand. Prosent

Student- kategorier	Alle	Sivilstand		
		Ugift	Gift/ sam- boende	Uopp- gitt
ANTALL KVINNER OG MENN	2595	1568	925	102
SUM PROSENT	100,1	100,0	100,0	100,1
Bare studier	29,4	37,0	15,6	37,3
Studier 1, arbeid 2	25,9	29,8	18,6	31,4
Studier 1, tillitsverv 2	3,9	4,9	2,1	3,9
Studier 1, omsorg 2	10,1	6,9	15,8	8,8
Studier 2 el. lavere, arbeid 1	20,1	14,3	31,2	8,8
Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1	0,7	0,7	0,5	2,0
Studier 2 el. lavere, omsorg 1	6,8	2,7	14,3	2,0
Uoppgitt	3,2	3,7	1,9	5,9
ANTALL MENN	1365	868	428	69
SUM PROSENT	100,0	100,1	100,0	99,9
Bare studier	33,3	41,0	16,8	39,1
Studier 1, arbeid 2	29,3	31,7	23,6	34,8
Studier 1, tillitsverv 2	3,6	4,3	2,1	4,3
Studier 1, omsorg 2	8,4	5,1	15,7	5,8
Studier 2 el. lavere, arbeid 1	18,4	11,2	34,8	7,2
Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1	1,0	1,2	0,5	2,9
Studier 2 el. lavere, omsorg 1	2,0	1,0	4,2	0,0
Uoppgitt	4,0	4,6	2,3	5,8
ANTALL KVINNER	1219	697	494	28
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	100,1
Bare studier	24,7	31,9	14,4	28,6
Studier 1, arbeid 2	22,1	27,4	14,2	28,6
Studier 1, tillitsverv 2	4,2	5,7	2,0	3,6
Studier 1, omsorg 2	12,1	9,2	16,0	14,3
Studier 2 el. lavere, arbeid 1	22,1	18,2	28,1	14,3
Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1	0,3	0,1	0,6	0,0
Studier 2 el. lavere, omsorg 1	12,3	4,9	23,1	7,1
Uoppgitt	2,2	2,6	1,6	3,6

Fordelingen på de ulike kategoriene varierer mye mellom de ugifte og de gifte/samboende. De to første kategoriene: Bare studier og studier 1, arbeid 2 er mye svakere representert blant de gifte/samboende. Til gjengjeld er det langt flere "primærstudenterW med omsorg rangert som nr 2, dessuten studenter som har arbeid eller omsorg rangert høyest. Interessant er også forskjellene etter kjønn. Blant gifte/samboende kvinner er det 23,1 prosent med omsorg som primæraktivitet mot bare 4,2 prosent av mennene.

Disse kjønnsbestemte forskjellene indikerer for det første at yrkesaktivitet veier om lag like mye for kvinner som for menn. I tillegg er det en langt høyere andel kvinner der omsorgsplikter betyr en belastning. Forskjellene må ikke umiddelbart tolkes som utslag av kjønnstradisjonelle arbeidsdelinger i studentpar. Mennene og kvinnene i vår undersøkelse er ikke nødvendigvis gift med hverandre. Det er trolig ikke så mange studentektepar med. Mange av de kvinnelige gifte/samboende studentene er gift med yrkesaktive menn.

Tabellen understreker mye av det samme som tabell 2.32. Andelen med arbeid rangert som nr 2 øker svakt både for menn og kvinner fram til 25-26 år, deretter blir det flere med jobb som det primære. Kvinner med omsorg som det primære finner vi blant de eldste aldersgruppene.

Tabell 2.34 Studentkategorier etter sosial bakgrunn. Prosent

Student- kategorier	Sosial bakgrunn					
	Alle	Sosial- gruppe I	Sosial- gruppe II	Sosial- gruppe III	Sosial- gruppe IV	Uopp- gitt
ABSOLUTTE TALL	2595	1357	442	446	212	138
SUM PROSENT	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9
1. Bare studier	29,4	30,0	29,4	30,9	24,1	26,1
2. Studier 1, arbeid 2	25,9	27,9	29,0	21,7	18,4	20,3
3. Studier 1, tillitsverv 2	3,9	4,9	2,5	3,4	2,8	1,4
4. Studier 1, omsorg 2	10,1	9,3	8,8	11,7	13,7	12,3
5. Studier 2 el. lavere, arbeid 1	20,1	17,5	18,8	22,4	31,6	24,6
6. Studier 2 el. lavere, tillitsverv 1	0,7	0,8	0,7	0,9	0,0	0,0
7. Studier 2 el. lavere, omsorg 1	6,8	6,0	8,8	6,3	4,7	13,8
8. Uoppgitt	3,2	3,6	2,0	2,7	4,7	1,4

Finner vi så noen forskjeller i utbredelse av de sju studentkategoriene i de fire sosialgruppene? Andelen som bare rangerer studier er litt lavere i sosialgruppe IV, og tilsvarende er det mange her som har jobben som det primære. Mellom sosialgruppe I, II og III er forskjellene relativt små, men det er en viss forskyvning fra de som har jobben på 2. plass til de som har den som det primære. Dessuten er andelen med omsorgsplikter som det sekundære høyest i sosialgruppe III og IV. Alt i alt er det en tendens til at studenter fra lavere sosiale lag er sterkest belastet med arbeid og omsorgsplikter.

2.8 Studenten om sommeren

I dette avsnittet vil vi se litt på hvordan studentene utnytter tida i løpet av sommerferien. Brukes tida til å lese pensumstoff eller å jobbe med oppgaver, til å tjene penger både til ferie og til livsopphold i semesteret, til studierelevante reiser, eller til å ha ferie? Hvordan varierer bruken av sommerferien mellom de ulike studiene og etter hvor mye studentene jobber i løpet av semesteret? Det vil være grunn til å vente at heltids studenter og heltids yrkesaktive med studiene som bigeskjeft bruker tida høyest ulikt om sommeren.

Tabell 2.35 Aktiviteter i sommerferien etter studium. Prosent

Aktiviteter i sommerferien	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH siv. ing.	Bergen HF
		HF	SV	Jus.	nat.		
Har arbeidet med studiene	38,4	41,6	40,4	35,4	36,5	30,7	45,9
Studierelevante reiser	9,0	15,0	6,0	2,4	10,7	8,7	13,3
Hatt sommerjobb	70,5	63,1	67,4	71,4	73,4	86,3	60,0
Hatt mer enn 2 ukers ferie	51,3	45,8	48,3	48,7	52,6	59,3	52,3

Godt og vel en tredel av studentene har jobbet med studiene i løpet av sommerferien. Noe under halvparten av disse igjen har brukt mer enn to uker av ferien til studier. Studierelevante reiser har 9 prosent gjennomført, mens 70,5 prosent av studentene jobber i løpet av ferien. Så mye som 36 prosent av alle har jobbet mer enn seks uker. Halvparten av studentene har hatt tid til mer enn to ukers ferie. Bare 11,1 prosent av studentene har ikke ferie i det hele tatt, 29,6 prosent tar en eller to uker, mens 32,6 prosent har 3-4 uker.

Hovedinntrykket er at studenter er aktive om sommeren. Gjennomsnittsstudentene har heller mindre sommerferie enn det som er vanlig i den yrkesaktive delen av befolkningen.

Tidsbruken i sommerferien varierer relativt lite fra studium til studium. NTH-studentene bruker i noe større grad enn de øvrige tida på jobb og ferier, mindre til å jobbe med studiene. Studierelevante reiser er mest utbredt blant HF-studentene. Det har nok sammenheng med språkkurs i utlandet.

Tabell 2.36 Aktiviteter i sommerferien etter ukentlig arbeidstid i semesteret. Prosent

Aktiviteter i sommerferien	Alle	Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke					Uopp- gitt
		0 timer	1-7 timer	8-15 timer	16-30 timer	31 t. og over	
Har arbeidet med studiene	38,4	36,2	41,5	39,6	45,7	37,2	24,9
Studierelevante reiser	9,0	8,0	13,7	12,6	12,0	4,5	11,3
Hatt sommerjobb	70,5	70,7	81,1	84,1	72,1	46,3	54,6
Hatt mer enn 2 ukers ferie	51,3	52,4	51,3	52,9	48,4	49,9	36,3

Det er forbausende små forskjeller etter omfanget av yrkesaktivitet i semesteret. Andelen som har hatt ferie varierer omtrent ikke. En må ta hensyn til at de heltids yrkesaktive har en høyere andel med ubesvart. For dem er det kanskje mindre entydig at "sommerferie" betyr perioden fra vårsemesteret slutter til høstsemesteret begynner. Andelen som jobber med studiene er noe høyere blant de som jobber deltid i semesteret, og andelen med sommerjobb er høyest blant de som jobber fra 1-15 timer i semesteret. Denne gruppen er den som får presset mest inn i løpet av sommeren. Gruppen uten jobb i semesteret har lavere andel både med lesing, studierelevante reiser og sommerjobb.

3 JOBB VED SIDEN AV STUDIENE - LIVSSTIL ELLER NØD?

3.1 Innledning

Svaret på spørsmålet om hvorfor studentene jobber virker kanskje i utgangspunktet opplagt. Selvsagt jobber studentene for å tjene penger. Men gjennom de data vi har presentert til nå trer det allerede fram et langt mer nyansert bilde av studentmassen. Blant annet er det en betydelig andel heltids yrkesaktive og studenter ellers hvor studiet ikke er det primære. For enkelte studenter er det kanskje mer relevant å spørre hvorfor de studerer ved siden av jobben. Jobben kan dessuten være faglig relevant for studiet eller på annen måte være nyttig ut over det økonomiske.

Når en skal studere studenters yrkesaktivitet er det viktig å ha klart for seg at mønsteret er sammensatt. Noe av målet med en undersøkelse som denne er å finne fram til hindringer for studieeffektivitet. Det må i denne sammenhengen bety å fjerne eller redusere det vi kan kalle "påtvunget inntektsgivende arbeid" blant studentene. Når vi bruker en slik formulering er det fordi vi antar at mange studenter ville redusere sin yrkesaktivitet dersom forholdene ble lagt bedre til rette. Men samtidig antar vi at det uansett slike virkemidler vil være studenter som har inntektsgivende arbeid.

I spørsmål som angår yrkesaktivitet i studietida rettes det naturlig nok mye oppmerksomhet mot studiefinansieringsordningen. Både for lave lånerammer og stramme tilbakebetalingsbetingelser må antas å påvirke yrkesaktiviteten direkte. Det er imidlertid en rekke andre økonomiske faktorer som spiller inn: Utgiftene ved å være student kunne reduseres ved å subsidiere mat og bolig. Et relativt høyere lønnsnivå for akademikere ville redusere byrdene med å tilbakebetale studielånet. Deltidsarbeid kan selvsagt også reduseres ved å stille strengere krav til at studentene bruker normert studietid. Studenter har også ikke-økonomiske motiver for å kombinere studium og jobb.

Tar vi for oss studenter som primært ville ha ønsket å studere på heltid, har det inntektsgivende arbeidet et dobbelt siktemål: Å forbedre økonomien mens man er student, og å redusere låneopptaket for å lette tilbakebetalingsbyrdene etter at studiet er avsluttet. Behovet for å spe på de midlene en kan få gjennom lån og stipend avhenger av mange forhold: Om man er hjemmeboende, om man har omsorgsplikter osv. Faktorer som livsstil og interesser betyr mye. Studiets lengde spiller også inn: Det er kanskje lettere å akseptere en fattig studenttilværelse i fire enn i sju år og særlig dersom utsiktene til høy inntekt etter endt studium er gode. Villigheten til å opparbeide høy studiegjeld må vi anta er minst for de studiene som har dårligst framtidsutsikter med hensyn på å få jobb og forventet inntektsnivå.

Å gjennomføre et langvarig studium har konsekvenser for livsfasen. De som venter med å etablere seg med familie, barn og bolig til etter at studiet er ferdig er i mellomtida blitt bortimot 30 år. Særlig for kvinnene gir dette et dilemma ved at den perioden de skal få barn innsnevres til bare litt over ti år. Det er derfor helt naturlig at mange delvis "etablerer" seg før de gjør seg ferdig med studiet, i alle fall dersom en sikter mot de mest langvarige studiene. Vi berørte dette også i vår forrige rapport ("Trengsel eller trivsel?" s. 144-149).

3.2 Begrunnelser for å jobbe

I dette avsnittet vil vi ta for oss de begrunnelsene studentene selv har gitt for å ha inntektsgivende arbeid i semesteret. Studentene skulle krysse av for faste svaralternativer, med mulighet for å angi alle som passer. Vi har her bare med de studentene som oppgir at de har jobb i løpet av semesteret.

Tabell 3.1 Begrunnelser for å jobbe etter studium. Prosent

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH	Bergen
		HF	SV	Jus.	nat.	siv. ing.	HF
Lånemulighetene utilstrekkelige	33,3	28,7	42,2	34,0	34,5	32,3	24,7
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	51,6	42,9	45,0	45,8	31,3	42,0
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	23,4	20,5	14,8	17,6	6,3	19,9
For å få ansiennitet	8,9	13,5	10,1	3,8	5,5	1,0	13,9
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	27,5	31,2	22,0	18,9	10,4	18,2
Arbeidet er hovedbeskjeftigelsen	27,1	26,6	35,4	18,2	20,6	1,0	42,4
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	7,8	19,5	7,2	8,0	24,0	8,2
Andre grunner	9,8	4,5	6,2	12,9	11,8	32,3	6,1

Hyppigst oppgitte begrunnelse for å jobbe var ønske om å redusere gjeldsbyrden, dernest at lånet ikke strekker til. Disse svaralternativene basert på rent økonomiske betraktninger fanger opp behovet for å øke nåværende kjøpekraft og bekymringer for økonomien etter avsluttet studium. Vel en firedel (27,1 prosent) oppgir arbeidet som hovedbeskjeftigelse og at studiet ikke er viktigst. I tillegg til de årsakene vi har tatt med her var også "samle poeng til lukkede studier" med som svaralternativ. Bare 0,8 prosent av de yrkesaktive tillar dette betydning.

Årsaksmønstrene varierer klart fra studium til studium. Til dels henger dette nært sammen med variasjoner i yrkesaktivitet, men også aldersfordeling, studiets lengde og arbeidsmarkedsutsiktene har betydning. HF-studentene i Oslo er mest opptatt av gjeldsbyrden, mens NTH-studentene bekymrer seg minst om det. SV-studentene har mer dagens økonomiske situasjon i tankene, de har også en høy andel som sier at studiene

kommer i annen rekke i forhold til jobben. Størst andel primært arbeidende finner vi i Bergen slik vi også tidligere har påvist.

Andelen som vil holde kontakt med arbeidsplassen og ønsket om å kombinere teori og praksis er høyest ved HF og SV, men dette betyr også en del på jus og realfag. At arbeidet er nyttig for studiene oppgis oftest på NTH og samfunnsfag. Ved NTH har vi tidligere pekt på innslaget av studentassistenter, og mange samfunnsfagsstudenter har jobb innenfor forskning, undervisning og helse- og sosialsektor.

Tabell 3.2 Begrunnelser for å jobbe etter ukentlig arbeidstid. Prosent

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Alle	Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke			
		1-7 timer	8-15 timer	16-30 timer	31 t. og over
Lånemulighetene utilstrekkelige	33,3	25,2	43,4	45,2	19,2
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	45,3	51,6	51,9	29,0
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	13,7	18,7	25,3	15,1
For å få ansiennitet	8,9	1,3	3,2	14,7	15,7
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	16,7	23,6	31,4	18,9
Arbeidet er hovedbeskjeftigelsen	27,1	1,3	2,9	25,3	75,4
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	15,0	11,1	13,5	9,8
Andre grunner	9,8	23,9	8,5	4,8	6,5

Ikke overraskende varierer årsakene til å jobbe sterkt med hvor mye det jobbes. De heltids yrkesaktive har som oftest oppgitt at arbeidet er hovedbeskjeftigelsen, for dem blir de øvrige svarkategoriene derfor mindre aktuelle. Rent økonomiske betraktninger, både når det gjelder

nåværende økonomi og frykten for gjeldsbyrden, teller mest for de som jobber fra 8 til 30 timer. Kontakt med arbeidsplassen, ansiennitetshensyn og ønske om å kombinere teori og praksis øker i betydning med økende arbeidstid - når vi ser bort fra de som jobber full tid. Blant de som jobber fra 1 til 7 timer oppgis ofte "andre grunner", vi finner trolig mange av NTH-studentene her.

Tabell 3.3 Begrunnelser for å jobbe etter studiemål. Prosent

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Studiemål					
	Alle	Enkelt-fag	Emb.eks lavere grad	Emb.eks høyere grad	Ikke av-klart	Uopp-gitt
Lånemulighetene utilstrekkelige	33,3	13,7	27,0	39,8	20,0	30,5
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	31,6	51,3	46,4	45,2	35,8
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	16,2	28,9	17,6	16,5	15,9
For å få ansiennitet	8,9	13,7	7,2	8,0	12,2	9,3
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	12,0	25,7	25,3	20,9	19,2
Arbeidet er hoved-beskjeftigelsen	27,1	65,8	28,3	18,2	41,7	31,8
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	4,3	9,9	14,8	5,2	7,9
Andre grunner	9,8	1,7	5,9	12,0	5,2	11,9

Studentene som tar sikte på full embetseksamen er mest opptatt av at lånene ikke strekker til. En skulle også trodd at de som sikter mot de mest langvarige studiene hvor studiegjelda blir størst var mest bekymret for gjeldsbyrden. Gjeldsfrykt er imidlertid mest utbredt blant de som tar sikte på lavere grads embetseksamen. Dette har trolig noe med studium å gjøre, fordi det helst er i de humanistiske studiene det er vanlig å

stoppe etter cand.mag.-eksamen, eksamener som i dag ikke har de beste utsiktene på arbeidsmarkedet. Framtidsutsikter på arbeidsmarkedet betyr derfor kanskje like mye som studietidas lengde og størrelsen på studiegjelda.

Svarmønsteret blant de som sikter mot enkeltfag er i særlig grad preget av at de ofte er heltids yrkesaktive. Færrest som oppgir arbeid som hovedbeskjeftigelse var det blant de som sikter mot full embetseksamen.

Tabell 3.4 Begrunnelser for å jobbe etter studietrinn. Prosent.

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Studietrinn					
	Alle	Nybegynner-nivå	Lavere mellom-nivå	Høyere mellom-nivå	Hovedfags-nivå	Uopp-gitt
Lånemulighetene utilstrekkelige	33,3	25,5	33,5	34,2	38,4	22,9
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	56,4	51,2	42,5	35,9	42,2
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	17,3	18,9	16,0	20,0	20,5
For å få ansiennitet	8,9	6,2	5,1	6,9	13,0	12,0
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	16,0	23,6	26,9	25,1	18,1
Arbeidet er hovedbeskjeftigelsen	27,1	25,1	22,8	20,0	34,4	28,9
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	4,5	9,1	15,6	14,9	9,6
Andre grunner	9,8	7,4	7,5	17,5	8,1	8,4

Her finner vi en tendens til at lånerammene i stigende grad føles som utilstrekkelige etter hvert som studiet skrider fram. Det kan dels skyldes et livsfasebestemt mønster som gir økte økonomiske krav, men det kan også være en stigende andel som ikke får fullt lån, f.eks. pga. tidligere studieavbrudd og forsinkelser. Omvendt synker som vi kunne vente betydningen

av gjeldsfrykt. Det er naturlig at de studentene som har flest år igjen av studiet bekymrer seg mest for det. Det er særlig de som har mulighet for å redusere gjeldsbyrden etter avsluttet studium.

For øvrig finner vi ikke så veldig klare tendenser, men viderekomne studenter oppgir oftere at arbeidet er nyttig for studentene.

Tabell 3.5 Begrunnelser for å jobbe etter kjønn og sivilstand. Prosent

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Menn og kvinner			Menn			Kvinner		
	Alle	Ugift	Gift/samb.	Alle	Ugift	Gift/samb.	Alle	Ugift	Gift/samb.
Lånemulighetene tilstrekkelige	33,3	37,7	27,8	35,7	40,0	31,4	30,5	35,5	23,6
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	49,6	36,5	44,1	48,8	37,3	44,4	50,4	35,3
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	16,5	21,1	14,1	13,3	15,0	18,2	19,9	27,7
For å få ansiennitet	8,9	6,6	12,2	7,1	5,6	9,8	10,8	7,7	14,9
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	23,4	22,2	19,5	19,2	19,2	26,8	27,9	25,1
Arbeidet er hovedbeskjeftigelsen	27,1	15,6	43,4	23,1	10,4	41,5	31,6	21,1	45,8
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	11,8	12,2	11,2	10,9	12,5	12,2	12,8	12,0
Andre grunner	9,8	10,7	8,5	11,8	14,1	8,4	7,7	7,1	8,7

Forskjellene mellom menn og kvinner er relativt moderate, og er til en viss grad preget av at noen flere kvinner enn menn har jobben som det primære. Bekymringene for gjeldsbyrde er helt likt fordelt, dette til tross for at det er flere kvinner enn menn i de studiene som har dårligst framtidsutsikter.

Også forskjellen mellom ugifte og gifte/samboende er preget av at sistnevnte gruppe i langt større grad har jobben som det primære. Forskjellene etter sivilstand følger stort sett samme mønster for menn og kvinner.

Tabell 3.6 Begrunnelser for å jobbe etter alder. Prosent.

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Alder						
	Alle	17-20 år	21-22 år	23-24 år	25-26 år	27-32 år	33 år og over
Lånemulighetene utilstrekkelige	33,3	25,0	28,6	36,4	37,9	44,1	22,0
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	63,9	61,9	45,6	53,0	41,9	26,0
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	12,5	12,7	13,8	17,4	19,7	25,4
For å få ansiennitet	8,9	2,8	0,5	3,6	5,0	14,9	15,3
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	6,9	19,0	24,6	32,0	24,8	21,1
Arbeidet er hovedbeskjeftigelsen	27,1	1,4	2,1	6,2	8,7	35,2	64,2
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	5,6	5,8	15,9	16,9	13,0	9,5
Andre grunner	9,8	11,1	14,8	16,9	8,7	7,6	5,5

Grunnene til å jobbe blant de eldste preges av at så mange er heltids yrkesaktive. Vi finner mye av det samme mønsteret som når vi så på studietrinn. Lånene oppfattes i stigende grad som utilstrekkelige med økende alder, tilsvarende avtar gjeldsfrykten noe. Både ønskene om å holde kontakt med arbeidsplassen, ansiennitetshensyn og ønsket om å kombinere teori og praksis øker med alderen.

Tabell 3.7 Begrunnelser for å jobbe etter sosial bakgrunn. Prosent.

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Sosial bakgrunn					
	Alle	Sosial- gruppe I	Sosial- gruppe II	Sosial- gruppe III	Sosial- gruppe IV	Uopp- gitt
Lånemulighetene utilstrekkelige	33,3	35,9	31,1	28,6	27,0	39,7
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	44,9	45,4	41,8	46,1	41,1
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	18,2	18,1	21,4	15,7	17,8
For å få ansiennitet	8,9	8,5	9,7	9,5	11,3	4,1
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	25,0	23,1	20,9	20,9	15,1
Arbeidet er hovedbeskjeftigelsen	27,1	21,6	27,3	37,3	39,1	28,8
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	14,3	11,8	8,2	7,8	4,1
Andre grunner	9,8	10,9	10,5	7,3	7,0	9,6

Den klareste forskjellen mellom sosialgruppene er at sosialgruppe III og IV har en betydelig høyere andel hvor arbeidet er hovedbeskjeftigelsen. Dette stemmer med det vi tidligere har funnet. De øvrige svaralternativene må sees i forhold til dette. En skulle kanskje ha trodd at studenter fra høyere sosiale lag har ressurser å trekke veksler på som gjør at lånerammene er tilstrekkelige. Slik ser det ikke ut. Andelen som bekymrer seg for gjeldsbyrden varierer lite etter sosial bakgrunn. Tar vi imidlertid hensyn til at det er flere primært arbeidende i sosialgruppe III og IV veier likevel gjeldsfrykten tyngst her.

Det spørsmålet en så må reise, er hvorfor vi finner så mange flere med studiene som det sekundære fra lavere sosial lag. For å kunne svare på det måtte vi vite om de har begynt å jobbe underveis i studiene, eller om de egentlig er yrkesaktive som tar universitetsfag for å bygge på en tidligere utdanning.

Tabell 3.8 Begrunnelser for å jobbe etter vurdering av framtidig arbeidsmarked. Prosent.

Oppgi hvorfor du har inntektsgivende arbeid i semesteret	Vurdering av framtidige arbeidsmuligheter						
	Alle	Svært gode	Ganske gode	Både og	Ganske dårlige	Svært dårlige	I tvil, vet ikke
Lånemulighetene utilstrekkelige	33,3	39,8	33,1	32,2	32,6	48,8	21,9
Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	44,3	34,2	48,4	47,8	48,8	43,8	39,0
Vil holde kontakt med arbeidsplassen	18,5	12,8	15,0	23,6	21,1	17,5	22,9
For å få ansiennitet	8,9	5,6	6,9	11,2	9,9	10,0	9,5
Ønsker å kombinere teori og praksis	23,1	20,4	23,1	31,0	18,6	22,5	16,2
Arbeidet er hovedbeskjeftigelsen	27,1	15,8	23,4	26,8	27,7	35,0	40,0
Arbeidet er nyttig for studiene	11,7	16,8	10,3	15,3	8,7	10,0	3,8
Andre grunner	9,8	17,9	12,8	7,7	6,2	2,5	7,6

Det er nærliggende å anta at vurderinger av de framtidige mulighetene for å få en bra jobb kan påvirke tendensen til å ha inntektsgivende arbeid. Særlig skulle en anta at gjeldsfrykten er mest utbredt blant de som er mest pessimistiske med hensyn til å få jobb. Dette bekreftes til en viss grad av tabell 3.8, betydningen av gjeldsbyrde er minst blant de som tror arbeidsmarkedsmulighetene er svært gode. Det er også en klart høyest andel som regner jobben som det primære blant de som har dårligst tro på arbeidsmarkedet.

3.3 Studiefinansiering

Selv om denne undersøkelsen ikke primært er noen undersøkelse av studiefinansiering, kan spørsmålet om studenters yrkesaktivitet ikke sees isolert fra studiefinansieringsordningen. Vi påviste i forrige avsnitt at de to hyppigst nevnte årsakene til å jobbe nettopp knyttet seg til studiefinansieringsordningen. Særlig veier ønsket om å redusere den framtidige gjeldsbyrden tungt. En bedret studiefinansieringsordning, økt stipendandel og en redusert tilbakebetalingsbyrde de første åra vil kunne redusere omfanget av deltidssarbeid blant studentene. Denne konklusjonen trekkes også i FAFO-rapporten "Inntektsavhengig tilbakebetaling av utdanningslån".¹⁾ Rapporten bygger delvis på materiale fra undersøkelsen "Studentenes tidsbruk og studieforhold".

Vi vil i dette avsnittet se på studiefinansiering generelt, ikke bare direkte i forbindelse med omfanget av deltidssarbeid. Ulike studentgruppers viktigste kilde til livsopphold, låneberettigelse i Statens Lånekaske og låneutnytting vil bli kartlagt.

1) Odnes, Dag: Inntektsavhengig tilbakebetaling av utdanningslån. FAFO-rapport nr. 57, Oslo, 1986.

Tabell 3.9 Viktigste kilde til livsopphold etter studium, kjønn, studiemål og ukentlig arbeidstid. Prosent

		Viktigste kilde til livsopphold					
	Sum prosent	Lån og stipend i Statens Lånekasse for utdanning ¹⁾	Ektefelles/samboers inntekt	Gratis kost og losji hos foreldre el. andre slektninger	Oppsparte midler og arb. i ferier	Inntekt av eget arbeid i semesteret ²⁾	Andre kilder
Alle studenter	99,9	47,7	7,6	4,9	5,8	25,5	8,4
<u>Studium:</u>							
HF, Oslo	100,0	38,8	11,7	3,1	6,6	29,3	10,5
SV, "	99,7	38,4	6,9	1,9	5,7	39,5	7,3
Jus, "	99,9	47,9	7,8	8,3	4,0	24,0	7,9
Realfag, "	100,0	43,1	5,7	11,8	7,7	24,0	7,7
NTH	99,9	80,5	2,4	1,9	4,4	2,2	8,5
HF, Bergen	100,0	35,7	11,7	3,0	6,3	34,5	8,8
<u>Kjønn:</u>							
Menn	99,9	51,8	3,7	5,7	6,9	24,4	7,4
Kvinner	99,9	43,1	11,9	3,9	4,7	26,7	9,6
<u>Studiemål:</u>							
Enkeltfag	100,0	18,2	10,6	2,4	7,0	52,3	9,5
Embetseksamen, lavere grad	99,9	42,3	11,7	5,0	6,4	25,4	9,3
Embetseksamen, høyere grad	100,1	53,6	7,3	4,8	5,7	21,0	7,7
Ikke avklart	99,9	36,5	4,3	7,0	6,4	37,6	8,1
<u>Inntektsgivende arbeid pr uke:</u>							
0 timer	100,1	61,5	9,2	5,5	6,9	4,6 ³⁾	12,4
1-7 "	100,0	64,3	7,8	8,8	9,5	4,2	5,4
8-15 "	100,0	50,1	8,9	6,1	7,2	23,7	4,0
16-30 "	99,8	20,7	6,6	2,5	2,5	61,3	6,2
30 timer og over	100,1	4,1	0,9	0,3	-	91,5	3,3

Note 1) Omfatter studenter som har krysset av for både lån i SLU og eget arbeid.

Note 2) Omfatter studenter som har krysset av for både eget arbeid og andre kilder.

Note 3) Disse studentene har ikke oppgitt antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke.

Lån og stipend fra Statens Lånekasse for utdanning er viktigste kilde til livsopphold for noe under halvparten av studentene. En av fire studenter har eget arbeid i semesteret som viktigste inntektskilde, mens 7,6 prosent vesentlig støtter seg på ektefelles eller samboers inntekt. Vi ser altså at bare ca halvparten av alle med inntektsgivende arbeid har dette som viktigste inntektskilde. Selv for de som arbeider fra 8-15 timer pr. uke er SLU's ytelser viktigst.

Variasjonene i inntektsgrunnlag mellom studenter i ulike studiemål gjen-speiler for en stor del forskjeller i andelen yrkesaktive studenter. Studenter med begrenset eller uavklart studiemål er de som i størst utstrekning lever av egne inntekter. Både blant samfunnsfagsstudentene i Oslo og HF-studentene i Bergen er eget arbeid en like viktig inntektskilde som SLU. Lån og stipend betyr mindre for de kvinnelige enn for de mannlige studentene, mens det ikke er noen forskjell mellom kjønnene når det gjelder betydningen av eget arbeid. Forskjellen utgjøres først og fremst av at flere kvinnelige studenter lever av ektefelles/samboers inntekt.

Tabell 3.10 Låneberettigelse og låneopptak etter studium. Prosent.

Er du berettiget til låni Statens Lånekasse for utdanning?	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH	Bergen
		HF	SV	Jus.	nat.	siv. ing.	
Ja, til fullt lån	54,7	47,1	43,6	54,5	55,8	81,1	44,8
Ja, til redusert lån	15,1	16,0	17,4	19,5	12,2	13,5	12,8
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	10,7	6,9	5,1	6,6	0,6	12,6
Nei, jeg har ikke for høye inntekter fra andre kilder	10,6	11,9	16,3	11,2	9,5	1,5	13,3
I tvil eller ubesvart	12,5	14,3	15,9	9,6	16,0	3,1	13,8
Andel av lånberettigete som utnytter låne-mulighetene fullt ut	62,8	53,2	60,2	63,9	64,7	78,2	45,3

I tabell 3.10 har vi vist hvor stor andel av studentene som er berettiget til lån i SLU, og andelen som utnytter lånemulighetene fullt ut. Vel halvparten av studentene mener de er berettiget til fullt lån og 15 prosent til redusert lån. Reduserte lån kan skyldes deltidsarbeid eller at studentene er under 20 år. Det er overraskende få studenter som oppgir at forsinket studieprogresjon eller for høye inntekter fra andre kilder hindrer dem i å få lån. Ut fra dette synes ikke så mange å være i "den onde sirkelen": Utilstrekkelig studiefinansiering fører til deltidsarbeid som forsinker studiet, og dette gir i neste omgang problemer i forhold til SLU. Det er bare 7 prosent som oppgir at de ikke får lån pga. at de er forsinket i studiet. Vi må imidlertid merke oss at så mye som 12,5 prosent er i tvil om eller har ikke svart på spørsmålet om låneberettigelse. Dette er en indikasjon på at mange ikke tar studielån i betraktning og dermed ikke kjenner til sine rettigheter.

Andelen låneberettigete er klart høyest på NTH, lavest blant HF- og SV-studenter. Mønsteret henger tydelig sammen både med andel yrkesaktive og andel som ikke følger normal studieprogresjon.

Litt i underkant av $2/3$ oppgir at de utnytter lånemulighetene fullt ut. Også denne andelen er klart høyest på NTH og lavest blant HF-studentene. I forhold til hele studentmassen utgjør således de som tar ut fullt studielån ca $1/5$ av alle HF-studentene i Bergen, mot nesten $2/3$ ved NTH. Redusert låneberettigelse og avståelse fra å utnytte mulighetene bidrar like mye til denne forskjellen. Det er grunn til å regne med at denne låneatferden er påvirket av framtidsutsikter og ønsket om å redusere gjeldsbyrden. Dette vil vi komme nærmere tilbake til.

Tabell 3.11 Låneberettigelse og låneopptak etter studietrinn. Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Lånekasse for utdanning	Alle	Studietrinn			
		Ny- begynner- nivå	Lavere mellom- nivå	Høyere mellom- nivå	Hovedfags- nivå
Ja, til fullt lån	54,7	49,7	62,6	68,7	43,1
Ja, til redusert lån	15,1	20,3	13,7	11,3	16,0
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	3,7	5,5	5,7	12,0
Nei, jeg har for høye inntekter fra andre kilder	10,6	10,2	8,1	6,7	15,5
I tvil eller ubesvart	12,5	16,1	10,1	7,7	13,4
Andel av låneberettigete som utnytter låne- mulighetene fullt ut	62,8	55,2	64,8	67,8	63,2

Andelen låneberettigete øker med økende studienivå fram til høyere mellomnivå, men er lavest blant studentene på hovedfagsnivå.

Forsinkelser og inntektsgivende arbeid reduserer låneberettigelsen for studentene som er i avslutningen av studiet. Blant studentene på nybegynnernivå finner vi en blanding av helt ferske studenter og noe eldre studenter som tar enkelstående fag. Her finner vi også en lavere utnytting av lånemulighetene enn blant mer viderekomne studenter. En kunne kanskje ha ventet seg at blant de hovedfagsstudentene som er låneberettigete så ville de utnytte mulighetene i større grad enn de faktisk gjør. Låneatferden og yrkesaktiviteten blant hovedfagsstudenter er i det hele tatt verdt å legge merke til. Den er neppe forenlig med et ønske om en mest mulig effektiv utnytting av studietida i en krevende avslutningsfase.

Tabell 3.12 Låneberettigelse og låneopptak etter studiemål. Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Lånekasse for utdanning	Studiemål					
	Alle	Enkelt- fag	Emb.eks lavere grad	Emb.eks høyere grad	Ikke av- klart	Uopp- gitt
Ja, til fullt lån	54,7	22,9	51,7	61,0	43,5	48,5
Ja, til redusert lån	15,1	13,5	16,1	15,7	10,2	15,4
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	6,5	7,0	7,2	5,9	6,7
Nei, jeg har for høye inn- tekter fra andre kilder	10,6	30,0	11,7	6,8	18,3	14,4
I tvil eller ubesvart	12,5	27,1	13,4	9,4	22,0	15,0
Andel av låneberettigete som utnytter låne- mulighetene fullt ut	62,8	40,3	51,5	66,5	52,0	63,4

Både andel låneberettigete og låneutnytting er høyest blant de som tar sikte på en full embetseksamen. Vi har tidligere pekt på at studentene som tar sikte på lavere grads eksamen synes å være reserverte mot gjeldsbyrde fordi de har et særlig usikkert arbeidsmarked. Denne antakelsen blir klart bekreftet. Enkeltfagsstudenter skiller seg klart ut med en særlig liten bruk av SLU's ytelser, dette understreker igjen at dette er en spesiell kategori studenter.

Tabell 3.13 Låneberettigelse og låneopptak etter ukentlig arbeidstid.
Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Låne- kasse for utdanning	Alle	Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke				
		0 timer	1-7 timer	8-15 timer	16-30 timer	31 t. og over
Ja, til fullt lån	54,7	67,6	74,2	57,1	30,2	10,6
Ja, til redusert lån	15,1	14,8	13,7	22,0	19,8	5,9
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	5,1	2,3	8,1	16,4	8,5
Nei, jeg har for høye inntekter fra andre kilder	10,6	4,3	2,3	3,3	14,8	45,5
I tvil eller ubesvart	12,5	8,1	7,5	9,5	18,8	29,7
Andel av låneberettigete som utnytter låne- mulighetene fullt ut	62,8	65,9	63,2	61,6	50,9	46,4

Ikke uventet finner vi en klar sammenheng mellom låneatferd og omfanget av inntektsgivende arbeid. Låneberettigelsen faller sterkt når arbeidstida overstiger 15 timer pr uke. Det kan være grunn til å stille spørsmålstegn ved at noen av de heltids arbeidende i det hele tatt antar at de er berettiget til fullt lån. Den store andelen i tvil eller ubesvart bekrefter det vi tidligere var inne på: At de anser studielån som så pass uaktuelt at de ikke kjenner sine rettigheter.

Andelen låneberettigete avtar relativt lite fram til fra 8-15 timers arbeid, den er faktisk høyest blant de som jobber fra 1-7 timer. Heller ikke utnyttingsgraden reduseres noe særlig, den er også forholdsvis høy blant de som jobber mer enn 15 timer.

Tabell 3.14 Låneberettigelse og låneopptak etter kjønn. Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Lånekasse for utdanning	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
Ja, til fullt lån	54,7	59,0	50,0
Ja, til redusert lån	15,1	14,1	16,4
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	6,2	7,9
Nei, jeg har for høye inn- tekter fra andre kilder	10,6	9,7	11,5
I tvil eller ubesvart	12,5	10,8	14,3
Andel av låneberettigete som utnytter låne- mulighetene fullt ut	62,8	66,6	58,1

Rapporten "Inntektsavhengig tilbakebetaling av utdanningslån" konkluderer med at gjeldsfryktproblemet ikke slår ut forskjellig for de to kjønnene. Tabell 3.14 viser en lavere andel låneberettigete blant kvinner, og kvinnene har også en lavere utnyttingsgrad. Sannsynligvis ville mye av disse forskjellene forsvinne dersom vi ser på de ulike studiene for seg. Kvinnene er sterkest representert i de studiene der låneopptaket er lavest.

Tabell 3.15 Låneberettigelse og låneopptak etter sosial bakgrunn.
Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Lånekasse for utdanning	Alle	Sosialgruppe			
		I	II	III	IV
Ja, til fullt lån	54,7	58,7	54,3	50,4	47,6
Ja, til redusert lån	15,1	15,2	16,1	16,8	10,8
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	6,2	7,0	7,2	8,5
Nei, jeg har for høye inntekter fra andre kilder	10,6	9,2	8,8	11,2	17,9
I tvil eller ubesvart	12,5	10,7	13,8	14,3	15,1
Andel av låneberettigete som utnytter låne- mulighetene fullt ut	62,8	65,8	58,2	58,7	58,9

Andelen låneberettigete avtar fra sosialgruppe I til IV, først og fremst som et resultat av at andelen som har inntekt fra andre kilder øker. Vi har tidligere påvist visse forskjeller i andelen med inntektsgivende arbeid mellom sosialgruppene. Særlig er det et høyere innslag av heltids yrkesaktive i de laveste sosialgruppene. Det er dette som slår ut i variasjoner i andelen låneberettigete. Låneutnyttningen er høyest i sosialgruppe I, men helt lik i de tre øvrige gruppene.

Disse resultatene innebærer en skjev sosial fordeling av lånekassens ytelser. All den tid det er et viktig formål for studiefinansieringsordningen å utligne mest mulig av de sosiale skjevhetene i forbindelse med høyere utdanning må disse resultatene kunne sies å være ganske oppsiktsvekkende.

Tabell 3.16 Låneberettigelse og låneopptak etter studieprogresjon.
Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Låne- kasse for utdanning	Studieprogresjon til nå				
	Alle	Normal	Raskere	Seinere	I tvil
Ja, til fullt lån	54,7	69,6	65,2	33,2	39,3
Ja, til redusert lån	15,1	14,6	14,5	16,1	17,9
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	1,4	1,4	16,4	6,0
Nei, jeg har for høye inntekter fra andre kilder	10,6	6,8	7,2	15,5	11,9
I tvil eller ubesvart	12,5	7,5	11,5	18,8	25,0
Andel av låneberettigete som utnytter låne- mulighetene fullt ut	62,8	66,0	64,5	56,2	54,2

Som ventet er andelen låneberettigede betydelig lavere blant studenter med forsinket studieprogresjon enn blant de øvrige. Likevel er det ikke mer enn 16,4 prosent som oppgir at de ikke er låneberettigete på grunn av den forsinkete progresjonen. Like ofte oppgir de høye inntekter som grunn, eller de er i tvil. Ut fra dette kan det se ut som om bare et fåtall av de som er kommet på etterskudd nektes studielån av den grunn. Vi ser også at andelen som utnytter lånemulighetene fullt ut er noe lavere blant de som er forsinket.

Tabell 3.17 Låneberettigelse og låneopptak etter vurdering av framtidig arbeidsmarked. Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Lånefor utdanning	Alle	Vurdering av framtidige arbeidsmuligheter					
		Svært gode	Ganske gode	Både og	Ganske dårlige	Svært dårlige	I tvil, vet ikke
Ja, til fullt lån	54,7	67,4	61,2	52,0	47,6	38,2	44,7
Ja, til redusert lån	15,1	15,8	14,8	16,8	14,4	12,2	14,1
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	1,9	4,7	8,6	11,9	17,1	4,0
Nei, jeg har for høye inntekter fra andre kilder	10,6	7,0	8,9	9,1	12,4	13,8	19,1
I tvil eller ubesvart	12,5	7,9	10,6	13,5	13,8	18,7	18,1
Andel av låneberettigete som utnytter lånemulighetene fullt ut	62,8	77,4	67,6	54,7	55,0	54,8	53,8

Vi har allerede antatt at framtidsutsiktene på arbeidsmarkedet er med å prege studie- og låneatferd.¹⁾ Tabell 3.17 bekrefter langt på vei at dette er tilfelle. Både låneberettigelse og låneutnytting er lavest blant de studentene som er mest pessimistiske med hensyn på framtida. Denne gruppen har redusert låneberettigelse både på grunn av studieforsinkelse og inntekter fra andre kilder. Vi må her peke på en klar samvariasjon mellom studium og framtidsutsikter. NTH-studentene er f.eks. svært optimistiske om arbeidsmulighetene, samtidig som studiet har lite forsinkelser og få med inntektsgivende arbeid. I den andre enden har vi filologene med dårlige framtidsutsikter, mange yrkesaktive og mye forsinkelser i forhold til normert studietid. Det er her tale om en klar opphopnings-effekt av ulemper sett i forhold til målet om effektiv studiegjennomføring. Framtidsutsikter, studieopplegg, studiefinansiering og studieatferd er faktorer som spiller sammen og gir klare forskjeller mellom studiene.

1) Se også Thorkildsen, Fridtjov (red): Utdanning og arbeidsmarked 1986. NAVF's utredningsinstitutt, Oslo 1986.

Vurderinger av arbeidsmarkedet påvirker også villigheten til å ta opp lån. Utnyttingsgraden er klart høyest blant de som vurderer mulighetene som "svært gode". Om de vurderer mulighetene som "både og". "ganske dårlige" eller "svært dårlige" har ingen konsekvens for de låneberettigetes tendens til å utnytte lånemulighetene fullt ut.

Tabell 3.18 Låneberettigelse og låneopptak etter begrunnelse for å jobbe. Prosent

Er du berettiget til lån i Statens Lånefor utdanning?	Alle	Hvorfor har du inntektsgivende arbeid?			
		Ikke mulig å få lån eller stort nok lån i SLU	Ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde	Ønsker kombinasjon av teori og praksis	Arbeidet er hovedbeskjef-tigelsen
Ja, til fullt lån	54,7	39,6	47,0	41,1	6,9
Ja, til redusert lån	15,1	22,8	17,6	14,9	6,6
Nei, jeg har ikke fulgt normal studieprogresjon	7,0	16,6	7,6	12,0	8,6
Nei, jeg har for høye inntekter fra andre kilder	10,6	9,8	11,7	12,9	45,6
I tvil eller ubesvart	12,5	11,2	16,1	19,1	32,3
Andel av låneberettigete som utnytter lånemulig-hetene fullt ut	62,8	75,6	35,3	51,4	25,6

Ulik låneatferd kan sees på som ulike økonomiske strategier. Det gjelder ikke bare spørsmålet om å utnytte mulighetene, men også hvorvidt man er låneberettiget eller ikke. Til en viss grad kan det betraktes som et valg når noen ikke er låneberettiget pga. forsinket progresjon og/eller for høye inntekter. Ikke all forsinket studieprogresjon skyldes rent faglige årsaker, konkurrerende aktiviteter utenom studiene er kanskje like viktig.

I tabell 3.18 har vi sett på låneatferd blant noen grupper yrkesaktive studenter fordelt etter begrunnelse for å ha inntektsgivende arbeid. Gruppen som jobber fordi det ikke er mulig å få lån eller stort nok lån er i særlig grad opptatt av å bedre sin nåværende økonomi under studiet. De som ønsker å unngå for stor gjeldsbyrde er derimot opptatt av å bedre økonomien etter studieavslutning. Ønsket om å kombinere teori og praksis kan vi ta som uttrykk for ikke-økonomiske årsaker til å jobbe. Endelig utgjør gruppen der arbeidet er hovedbeskjeftigelsen og studiet er en bigeskjeft en helt annen studentgruppe. Nå er ingen av disse gruppene "reine", fordi det var mulig å krysse av flere svaralternativer. Det er fullt mulig at noen har kryssset av alle fire.

Likevel ser vi klart helt forskjellige låneatferder. De som primært er opptatt av å bedre nåværende økonomi har en relativt lav andel låneberettigete. De har ofte adgang til reduserte lån, og mange har studieforsinkelser. De utnytter derimot sine lånemuligheter i svært høy grad. Denne studentgruppen kan ha helt bestemte årsaker til å ønske å ha en best mulig øyeblikksøkonomi på grunn av f.eks. omsorgsforpliktelser. Det kan også være helt unge studenter der lån er behovsprøvet.

Gruppen som bekymrer seg over gjeldsbyrden har et helt annet mønster. Andelen låneberettigete ligger bare litt under gjennomsnittet, det mest typiske er en lav utnytting av lånemulighetene. De avstår derfor i relativt stor grad fra å ta opp fullt lån, men forsøker å klare seg best mulig på inntekter av eget arbeid. Om denne gruppen har normal studieprogresjon kan vi ikke lese direkte ut fra tallene, men de er i alle fall ikke så forsinket at det reduserer lånemulighetene.

Gruppen som ønsker å kombinere teori og praksis peker seg ikke ut med noen spesiell låneatferd. De er skilt ut fra ikke-økonomiske årsaker til å jobbe, de økonomiske kan godt være blandete.

Blant gruppen der arbeidet er hovedbeskjeftigelsen er det naturlig nok svært få låneberettigete. De har et svarmønster som minner mye om de som jobber heltid, gruppene er da også i høy grad sammenfallende. Eneste forskjellen er at låneutnyttningen er vesentlig lavere blant de som har arbeidet som hovedbeskjeftigelse, 25,6 prosent mot 46,4 av alle med over

31 timers jobb. Antall låneberettigete, og dermed prosentueringsgrunnlaget, er imidlertid lite i begge grupper slik at usikkerheten er stor.

3.4 Inntektsgivende arbeid og omsorgsansvar

Det kan tenkes mange mulige sammenhenger mellom omsorgsansvar og inntektsgivende arbeid blant studenter. Studenter med familieforpliktelser har gjerne et høyere forbruksnivå enn de øvrige. Ektepar eller samboerpar med barn vil ha vanskelig for å klare seg på SLU's ytelser, og dermed økes sjansene for at en eller begge tar jobb ved siden av studiene. For studenter som bor sammen med en som er heltidsyrkesaktiv kan det derimot være mulig å konsentrere seg fullt ut om studiene. Vi kan også tenke oss helt andre sammenhenger, som f.eks at studenter med familieforpliktelser har et særlig stort press på seg til å bli ferdig med studiet raskest mulig. Å kombinere studier med omsorg for barn er krevende nok i seg selv, og skulle gi liten anledning til også å jobbe. Studenter med barn er dessuten eldre enn gjennomsnittet. De kan ha hatt kontakt med yrkeslivet tidligere, en kontakt de ønsker å beholde. Mange av dem tar heller ikke sikte på en full eksamen, de tar fag som påbygging på tidligere utdanning.

Tabell 3.19 Yrkesaktivitet for mannlige og kvinnelige studenter med og uten omsorgsplikter. Prosent

Antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke	Menn og kvinner		Menn		Kvinner	
	Har omsorgsplikter dette semester					
	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
ABSOLUTTE TALL	640	1823	242	1049	398	764
SUM PROSENT	99,9	99,8	99,9	100,0	100,0	100,0
0 timer	37,2	50,7	29,3	51,3	42,0	49,7
1-7 timer	7,3	13,4	8,3	13,3	6,8	13,9
8-15 timer	9,2	15,2	9,5	16,0	9,0	14,3
16-30 timer	18,1	10,4	16,9	9,4	18,8	11,8
31 timer og over	26,7	8,5	35,5	8,3	21,4	8,9
Ubesvart	1,4	1,6	0,4	1,7	2,0	1,4

Tabell 3.19 viser en klar sammenheng mellom omsorgsansvar og inntekts-givende arbeid. Studenter med omsorgsplikter jobber langt oftere, særlig er det en betydelig høyere andel heltids yrkesaktive. Vi ser også at dette gjelder både for mannlige og kvinnelige studenter, men denne tendensen er mye klarere for menn enn for kvinner. Andelen yrkesaktive øker fra 51,7 til 56,0 prosent blant kvinner, andelen heltids yrkesaktive fra 8,9 til 21,4 prosent. Tilsvarende tall for menn er fra 46,9 til 70,2 prosent og fra 8,3 til 35,5 prosent. Blant studenter uten omsorgsansvar er yrkesaktiviteten blant menn og kvinner nesten helt lik, mens den er betydelig høyere blant menn med omsorgsansvar enn de tilsvarende kvinnene.

Når vi ser disse resultatene i sammenheng med forskjeller i hvordan mannlige og kvinnelige studenter rangerer studier, inntektsgivende arbeid og omsorgsansvar begynner et klart mønster å tre fram. Kvinnelige studenter med barn bærer det meste av belastningen med omsorgen for barna og forsøker så godt som mulig å kombinere dette med studiene. Sammenliknet med sine kvinnelige medstudenter uten barn har de også en høyere yrkesaktivitet. Mannlige studenter med barn er mye mindre belastet med selve omsorgspliktene, men bidrar først og fremst økonomisk ved å ha inntekts-givende arbeid ved siden av studiene. Den direkte belastningen av å ha barn er størst for kvinnene, mens den totale belastningen kan være minst like stor for de mannlige som for de kvinnelige studentene. Vi kommer nærmere tilbake til hvilke effekter dette kan ha for studiene i neste kapittel. Dessuten regner vi med at dataene fra tidsbruksundersøkelsen kommer til å vise disse sammenhengene klarere.

Tabell 3.20 Andel yrkesaktive etter kjønn, omsorgsplikter og alder.
Prosent

	Menn og kvinner		Menn		Kvinner	
Alder	Har omsorgsplikter dette semester					
	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
ALLE STUDENTER	61,3	47,5	70,2	47,0	56,0	48,9
17-22 år	41,2	33,4	38,1	33,5	41,9	33,6
23-24	42,8	44,2	31,7	41,0	51,8	49,3
25-26 "	50,9	59,1	70,3	56,1	35,3	63,7
27-32 "	62,9	62,9	76,4	62,8	48,8	62,9
33 år og over	68,6	77,2	79,5	84,8	64,7	70,5

Tabell 3.20 viser andelen yrkesaktive fordelt etter kjønn, alder og om de har omsorgsplikter. Yrkesaktiviteten øker med alderen både for de med og uten omsorgsplikter. For studenter uten omsorgsplikter er det relativt små forskjeller mellom menn og kvinner i alle alderskategorier bortsett fra blant de eldste. Blant de som har omsorgsplikter er yrkesaktiviteten hos kvinner like høy eller høyere enn hos menn i de yngste aldersklassene. Derimot er mennenes yrkesaktivitet klart høyest blant studenter med omsorgsplikter i alderen 25 år og over. Forskjellen er særlig stor i aldersgruppen 25-32 år. Forklaringen på dette mønsteret er som vi pekte på i avsnitt 2.4 at de yngste i større grad har oppgitt omsorgsansvar for ektefelle/samboer, mens de eldste oppgir omsorg for barn.

Tabell 3.21 Yrkesaktivitet etter yngste barnets alder og kjønn.
Prosent

Kjønn og antall timer inntekts- givende arbeid pr. uke	Yngste barnets alder					
	Alle Studentene	Ingen barn	0-2 år	3-6 år	7-12 år	13 år og over
MENN OG KVINNER	2595	2121	137	136	117	84
SUM PROSENT	100,0	99,9	99,9	99,9	99,9	100,1
0 timer	47,3	50,3	39,4	36,0	33,3	21,4
1-30 timer	37,9	38,6	36,4	32,3	33,3	34,6
31 timer og over	13,1	9,3	21,9	30,1	31,6	42,9
Ubesvart	1,7	1,7	2,2	1,5	1,7	1,2
MENN	1365	1183	83	52	36	11
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0 timer	47,5	51,2	25,3	17,3	27,8	(18,2)
1-30 timer	37,7	38,5	43,4	30,8	13,9	(27,3)
31 timer og over	13,2	8,5	30,1	51,9	58,3	(54,5)
Ubesvart	1,6	1,8	1,2	-	-	-
KVINNER	1219	927	54	84	81	73
SUM PROSENT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0
0 timer	46,9	49,0	61,1	47,6	35,8	21,9
1-30 timer	38,3	39,2	26,0	33,3	32,0	35,6
31 timer og over	13,2	10,4	9,3	16,7	19,8	41,1
Ubesvart	1,6	1,4	3,7	2,4	2,5	1,4

Vi antar at det særlig er ansvar for små barn som vanskelig lar seg forene med studier og jobb. Derfor har vi i tabell 3.21 vist sammenhengen mellom yrkesaktivitet og yngste barnets alder. Vi ser da at både andelen yrkesaktive totalt og andelen heltids yrkesaktive øker noe med barnets alder. Her ser vi svært klare utslag mellom menn og kvinner. Blant menn er andelen yrkesaktive relativt konstant, selv om andelen heltids yrkesaktive øker med barnets alder. Blant kvinner er det en markert økning i yrkesaktivitet etter hvert som barna blir eldre, fra 38,9 prosent når yngste barnet er 0-2 år til 78,1 prosent når det er 13 år og over. Men egentlig er det også blant kvinnelige studenter med barn fra 0-2 år en overaskende høy andel yrkesaktive. Andelen med heltids jobb er like høy som den er blant kvinner uten barn. Når barna er fra 3 til 6 år er det en høyere yrkesaktivitet enn det er blant de barnløse kvinnene.

Hovedinntrykket må være at omsorgsansvar heller øker enn minker studentenes tilbøyelighet til å ha inntektsgivende arbeid i semesteret. Bare kvinnelige studenter med helt små barn har lavere yrkesaktivitet enn gjennomsnittet. Selv om mange av disse studentene kanskje velger å bruke relativt lite tid på studiene, mener vi at disse tallene illustrerer en gruppe med særlige problemer i studiegjennomføringen. Det dreier seg riktignok ikke om noen stor gruppe studenter, men det er en gruppe studenter som kanskje har et særlig sterkt behov for å få unnagjort studiet raskest mulig. Vi vil i neste kapittel fokusere nærmere på konsekvensene av en slik kombinasjon av aktiviteter for studiet.

4 JOBB, BARN OG TILLITSVERV - BELASTNING ELLER BERIKELSE?

4.1 Innledning

Bak vår kartlegging av studenters aktiviteter utenom studiene ligger det en antakelse om at disse aktivitetene virker negativt inn på studiet, og at flest mulig studenter bør kunne konsentrere seg fullt ut om studiene. Men hva er konsekvensene av at studenter har jobb eller barn eller er aktive i studentpolitikk? Hvor mye reduseres studieinnsats og studieprogresjon? Kan det også tenkes positive virkninger av å ha aktiviteter og ansvar utenom studiene?

Dataene i denne undersøkelsen inneholder for få resultatvariable til å kunne gi et fullgodt svar. Vi må begrense oss til å kartlegge konsekvenser for bruken av tilbudet, oversikt over faget og tilknytning til studiemiljøet. Resultatene fra tidsnyttingsundersøkelsen vil dessuten kunne si noe om konsekvenser for anvendt studietid. Hva studentene faktisk lærer, hvilke resultater de oppnår til eksamen og eventuelle forsinkelser har vi altså ingen mål på.

4.2 Utnytting av studietilbudet

Sammenhengen mellom utnytting av studietilbudet og yrkesaktivitet ble behandlet allerede i den første delrapporten fra prosjektet (Trengsel eller trivsel?). Vi gjentar derfor bare noen hovedresultater derfra.

Tabell 4.1 Utnytting av studietilbudet etter yrkesaktivitet. Prosent

	Antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke				
	0 timer	1-7 timer	8-15 timer	16-30 timer	31 t. og over
Følger minst 75 % av forelesningene	60,2	55,2	45,4	29,9	21,4
Har fått rettledning	40,1	42,8	42,9	42,8	27,6
Bruker lesesal nesten hver dag eller har fast plass	49,3	58,2	53,8	27,7	8,8
Bruker biblioteket	49,1	60,2	60,2	57,2	32,5

Det karakteristiske ved resultatene i tabell 4.1 er at utnyttingsgraden ikke avtar jevnt med økende yrkesaktivitet, bortsett fra når det gjelder forelesninger. For de tre øvrige studietilbudene er bruken konstant inntil en viss grense for så å avta relativt sterkt. Både når det gjelder rettledning og bibliotek inntreffer den kritiske grensen for høy utnyttingsgrad først på 30 timer, mens den er på 16 timer for lesesalsbruk. Når det gjelder lesesalsbruken, får vi dette mønsteret på grunn av at andelen med fast lesesalsplass øker fram til fra 8-15 timers jobb pr uke.

Resultatene gjenspeiler også at yrkesaktiviteten er høyest blant viderekomne og eldre studenter. Redusert utnytting av forelesninger og mer bruk av rettledning og bibliotek er et studiemønster som preger særlig hovedfagsstudenter. Dette vil gjelde mange av de sammenhengene som vi skal ta for oss. vi vil nå gå over til å kartlegge hvordan utnyttingen av de ulike studietilbudene henger sammen med studenttillitsverv og barn.

Tabell 4.2 Utnytting av forelesningstilbudet for mannlige og kvinnelige studenter med studenttillitsverv eller barn. Prosent

	Menn			Kvinner		
	Følger forelesninger					
	Ja, minst 75 %	Ja, men mindre enn 75 %	Nei, aldri	Ja, minst 75 %	Ja, men mindre enn 75 %	Nei, aldri
Alle studenter	46,2	35,0	13,8	51,5	30,9	11,2
Har studenttillitsverv	34,0	51,9	9,4	50,0	38,3	7,8
Har ikke studenttillitsverv	47,0	33,6	14,2	51,4	30,3	11,7
Har barn	32,4	27,5	30,2	48,6	27,7	14,4
Har ikke barn	48,3	36,1	11,3	52,4	31,9	10,1

Stort sett har det liten innvirkning på bruken av forelesningene om man har tillitsverv eller ikke. Riktignok er det en lavere andel av de mannlige tillitsvalgte som utnytter tilbudet fullt ut, men det har trolig sammenheng med at disse helst er å finne blant de viderekomne studentene. For de kvinnelige studentene har tillitsverv ingen innvirkning. Vi ser at det er færre tillitsvalgte enn andre som aldri følger forelesninger. Dette

er en første indikasjon på at det helst er studenter som er godt integrert i hele studentmiljøet som har tillitsverv.

Studenter med barn har en betydelig lavere utnyttingsgrad enn studenter uten barn. Men motsatt av hva vi kanskje skulle forvente gjør denne utnyttingsreduksjonen seg bare gjeldende blant mannlige studenter. For de kvinnelige studentene gjør barn lite fra eller til. Forklaringen må være at mannlige studenter med barn tilhører bestemte kategorier. De er bl.a i større grad enn kvinner med barn å finne enten på hovedfagsnivå eller det er studenter med begrenset studiemål, dvs. de tar helst sikte på eksamen i bestemte fag og de er dessuten ofte yrkesaktive. De kvinnelige studentene med barn er mer å finne på alle trinn av studiet. Men det kan også tenkes at disse kvinnene i særlig grad prioriterer forelesningene og ehller reduserer innsatsen i andre studieaktiviteter.

Tabell 4.3 Andel som har fått rettledning.
Prosent

	Menn	Kvinner
Alle studenter	40,9	37,6
Har studenttillitsverv	46,2	56,8
Har ikke studenttillitsverv	40,6	36,0
Har barn	52,2	38,0
Har ikke barn	39,2	37,5

Tabell 4.3 bekrefter de antakelsene vi gjorde i kommentarene til tabell 4.2, at mannlige studenter med barn som oftest er kommet langt i studiene. De mannlige studentene med barn har i mye større grad enn de uten barn fått rettledning. Blant kvinnene er det ingen forskjell. Også studenter med tillitsverv har høyere utnyttingsgrad, dette gjelder særlig kvinnene.

Tabell 4.4 Bruk av lesesal for mannlige og kvinnelige studenter med studenttillitsverv eller barn. Prosent

	Menn			Kvinner		
	Hver dag el. fast plass	Ja, men ikke hver dag	Aldri	Hver dag el. fast plass	Ja, men ikke hver dag	Aldri
Alle studenter	43,8	29,8	23,5	42,4	25,8	25,2
Har studenttillitsverv	67,9	18,8	11,3	60,8	25,4	10,8
Har ikke studenttillitsverv	41,9	30,5	24,7	40,8	25,6	26,7
Har barn	32,4	20,9	39,0	20,5	24,0	43,5
Har ikke barn	45,5	31,2	21,1	49,3	26,4	19,4

Lesesalsbruken er klart høyest blant studenttillitsvalgte, både blant kvinner og menn. Dette underbygger at de tilbringer mye tid på studiestedet. Studenter med barn har en vesentlig lavere lesesalsbruk enn studenter uten barn, og her er det særlig kvinnene det går ut over. Det virker også rimelig: Studenter med barn besøker studiestedet for å få med seg undervisning, rettleiding og bilbiotektjenester, mens lesingen foregår hjemme.

Tabell 4.5 Andel som bruker bibliotek blant mannlige og kvinnelige studenter med studenttillitsverv eller barn. Prosent

	Menn	Kvinner
Alle studenter	50,5	51,0
Har studenttillitsverv	68,9	68,6
Har ikke studenttillitsverv	49,0	49,6
Har barn	52,2	48,6
Har ikke barn	50,2	51,8

Bruken av bibliotek underbygger det vi til nå har funnet: Ingen forskjeller mellom studenter med og uten barn, og klart høyest utnytting blant de studenttillitsvalgte.

Når det gjelder utnyttning av studietilbudet har vi klart påvist at de som har tillitsverv har en høyere utnyttingsgrad enn andre. Dette betyr trolig at de tillitsvalgte er rekruttert blant studenter uten særlig mange forpliktelser utenom studiene. Dessuten kan det tenkes at mange av vervene være relativt lite tidkrevende. For noen få tillitsvalgte må vervene opplagt være så tidkrevende at det går ut over studieinnsatsen. Å ha barn fører heller ikke til noen reduksjon, bortsett fra lesesalsbruken. Dette bekrefter for så vidt det vi fant når det gjaldt konsekvenser av yrkesaktivitet. Alt i alt synes det mulig å ha et relativt stort omfang av aktiviteter og plikter utenom studiene uten vesentlig reduksjon av utnyttingsgraden. Dermed er det selvsagt ikke sagt at tida brukt til studier eller studieeffektiviteten er upåvirket. Kanskje er det særlig tida brukt til lesing, fordypning og konsentrasjon som reduseres.

4.3 Faglig sikkerhet og oversikt

Studentenes egen vurdering av sin faglige sikkerhet og oversikt er kanskje det beste resultatmålet vi har i undersøkelsen. Det vil selvsagt variere hvor god denne vurderingen er som "prognose" på om studenten klarer eksamen til riktig tid. Vi må likevel kunne anta at studentene stort sett har en noenlunde realistisk oppfatning av hvor de står. Dessuten er følelsen av oversikt og sikkerhet i seg selv et mål på "livskvaliteten" hos studentene. Å ha en nagende tvil om egen evne til å leve opp til kravene i studiet er ubehagelig uansett om tvilen er begrunnet eller ikke.

Vi så i rapporten "Trengsel eller trivsel" at følelsen av egen sikkerhet varierte fra studium til studium. Studier preget av lite aktivisering av og tilbakeføring til studentene økte risikoen for faglig usikkerhet. Nå er vi mest opptatt av om også utenomfaglige aktiviteter kan redusere sikkerheten. En rimelig hypotese vil være at yrkesaktivitet og omsorgsplikter gir økt usikkerhet. Det kan være to ulike grunner til det. For det første at yrkesaktivitet og omsorgsplikter gir redusert studieinnsats og dermed et reelt dårligere grunnlag. For det andre at studenter med jobb og omsorgsplikter er dårligere integrert i hele studiemiljøet (dette kommer vi tilbake til i neste avsnitt) og dermed har mindre klare oppfatninger av egen faglig status. De har dårligere kontakt både med lærere

og andre studenter, og den faglige tilbakeføringen er dårligere enn for de som konsentrerer seg om studiet alene.

Tabell 4.6 Faglig oversikt og sikkerhet etter kjønn, studenttillitsverv, yrkesaktivitet og yngste barnets alder. Prosent

	Sikre eller nokså sikre		Usikker på å kunne fullføre	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Alle studenter	56,7	42,8	5,0	10,7
Har studenttillitsverv	59,4	48,0	2,8	9,8
Har ikke studenttillitsverv	56,5	42,6	5,1	10,7
Antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke:				
0 timer	58,8	46,1	4,0	6,3
1-15 timer	60,8	46,9	2,7	9,6
16-30 timer	44,8	36,2	7,0	16,1
31 timer og over	50,5	32,3	11,1	21,7
Studenter med barn i alt	58,2	39,4	5,5	17,8
Yngste barnets alder:				
0-2 år	55,5	35,2	8,4	25,9
3-6 år	61,6	41,7	1,9	19,0
7-12 år	55,6	39,5	5,6	13,6
13 år og over	(72,8)	39,7	(0,0)	15,1
Studenter uten barn	56,5	42,8	4,9	8,5

I tabell 4.6 har vi tatt med både de som er sikre eller nokså sikre på å være faglig ajour, og de mest usikre, de som er i tvil om de i det hele tatt er i stand til å kunne fullføre studiene. Studenter som har tillitsverv har klart større sikkerhet enn de øvrige, forskjellen er klarest blant de kvinnelige studentene. Dette stemmer godt med de øvrige resultatene om utnyttingen av tilbudet. De tillitsvalgte er å finne blant relativt "vellykkede" studenter.

Inntektsgivende arbeid av et visst omfang øker den faglige usikkerheten. De som bare jobber fra 1-15 timer er imidlertid heller mer sikre enn de som ikke jobber. Når yrkesaktiviteten er over 16 timer pr uke faller

andelen sikre sterkt og en økende andel er i tvil om de makter å fullføre. Blant de heltids yrkesaktive kvinner er det en særlig stor andel som er i tvil om de kan fullføre, hele 21,7 prosent. Det kan synes som om det er en betydelig spredning innenfor gruppen av heltids yrkesaktive. Det er fortsatt en relativt stor andel som føler seg faglig sikre, 50,5 prosent av mennene og 32,3 prosent av kvinnene. Disse har trolig organisert sitt studium og regulert sin studieprogresjon slik at det er forenlig med å være i full jobb. Sannsynligvis regner de med å bruke vesentlig lengre tid på å nå sitt studiemål enn normalstudenten. Men innenfor disse rammene studerer de på en slik måte at de føler seg godt på høyde reint faglig. På den andre siden er det en relativt høy andel som føler at de ikke makter kombinasjonen av studier og jobb.

Effekten av å ha barn er litt tvetydig. Andelen som er sikre er omtrent like høy blant de som har barn som blant de som ikke har barn. Det er noe færre sikre blant kvinner med barn i alderen 0-2 år (35,2 prosent), men forskjellen er ikke større enn 7,6 prosentenheter i forhold til gjennomsnittet. Derimot er det en svært høy andel kvinner med barn som er i tvil om de kan fullføre, så mye som 1 av 4 kvinner med barn i alderen 0-2 år. Blant de mannlige studentene finner vi bare små effekter av å ha små barn. Det er med andre ord kvinnelige studenter som får sine studier forstyrret av å ha barn. Vi har tidligere pekt på at det er kvinnene som har det direkte tilsynsansvaret for barna, mens mannlige studenter med barn heller påtar seg ansvaret med å jobbe. En skulle tro at en slik dobbeltbelastning skulle slå sterkt negativt ut for de mannlige studentene, men det ser ikke slik ut. Nå skal vi ikke se bort fra at mannlige studenter er mer tilbakeholdne med å signalisere usikkerhet enn de kvinnelige. Vi finner noe av det samme mønsteret som blant de heltids yrkesaktive. Relativt mange finner en tilpasning som gir dem den nødvendige faglige tryggheten, mens andre ikke makter dette.

Det kan være mange grunner til at omsorg for barn slår så ulikt ut, at en stor andel opplever store problemer samtidig som mange synes å finne en tilfredsstillende tilpasning. Valg av ulike studier og studiemål, studietrinn, valg av studieprogresjon og studiemåte kan forklare mye. Mulighetene for en fleksibel tilpasning er høyst ulike alt etter hvilket

fag, studium og studienivå det dreier seg om. Forhold i privatsfæren må vi også anta har betydning. Her vil mulighetene for å få avlastning for barnepass ha stor betydning. Vi har derfor sett på om graden av sikkerhet varierer med hva slags barnepassordning man har. Siden det helt tydelig først og fremst er de kvinnelige studentene som rammes har vi valgt å se på dem.

Tabell 4.7 Sammenhengen mellom faglig sikkerhet og barnepassordning for kvinnelige studenter. Prosent

	Sikre eller nokså sikre	Usikre på å kunne fullføre
Passer barn selv	29,7	22,0
Ektefelle/samboer passer barn	35,9	31,3
Barnets besteforeldre	54,2	20,8
Har barnehageplass	39,8	16,7
Dagmamma/praktikant	51,8	18,5
Barnet passer seg selv	36,7	15,0
Andre alternativer	46,7	15,6
Ønsker en annen barnepassløsning?:		
-Ja	35,0	25,0
-Nei	42,8	15,3

Tabell 4.7 indikerer at barnepassordningen har stor betydning. Den faglige sikkerheten blant de kvinnelige studentene som selv eller hvor ektefelle/samboer passer barnet kommer vesentlig dårligere ut enn de øvrige. Data fra tidsbruksundersøkelsen viser at en tredel av de som passer barn kan kombinere dette med lesing. Å ha en støtte i den nære familien ved at barnets besteforeldre ser til barna ser ut til å være en viktig ressurs. Likedan ser dagmamma eller praktikant ut til å være gunstig, men her dreier det seg om to temmelig ulike løsninger slått sammen i en kategori. Barnehageløsningen kommer kanskje overraskende dårlig ut. Riktignok er andelen usikre på å kunne fullføre temmelig lav, men det er heller ikke særlig høy andel sikre eller nokså sikre.

Vi må advare mot for vidtgående tolkninger, bl.a. fordi de ulike barnepassordningene er aktuelle for barn på forskjellige alderstrinn. Det har konsekvenser for hvor mye barnet fortyrrer studieaktiviteten. Men studentens egen alder kommer også inn, studenter med eldre barn er gjennomgående eldre, og den faglige sikkerheten er noe dårligere blant de eldste kvinnene (tabell 5.2. s. 143 i "Trengsel eller trivsel").

Kanskje den beste indikasjonen på barnepassproblemet er at de som er mest misfornøyde med dagens ordning og ønsker seg en annen løsning er klart mindre sikre enn de som ikke ønsker seg noen endring. I alle tilfeller ser det ut til at et bedret barnepasstilbud vil bedre situasjonen for studenter med barn.

4.4 Tilknytning til studentmiljøet

Ved siden av organisert undervisning og selvstudier utgjør det uformelle studentmiljøet en viktig læringsressurs ved universitetene. Faglige diskusjoner med medstudenter bidrar til fordøyelse av lærestoffet. Dessuten formidles informasjon om litteratur, undervisningstilbud og annet som er nyttig via uformelle kanaler.

Våre data om konsekvenser av studenters yrkesaktivitet, omsorgsansvar og studenttillitsverv kan bare fange opp virkningene på den enkelte student. Konsekvenser for studiemiljøet fanger vi i liten grad opp gjennom våre data. Det diskuteres ofte hva disse virkningene er. Det kan hevdes at studenter med en bredere erfaringsbakgrunn beriker miljøet. De bidrar med både kunnskaper og vurderinger som kanskje skiller seg fra hva de unge "normalstudentene" representerer. På den annen side kan det med kanskje like stor styrke hevdes at et stort antall studenter med mange gjøremål og forpliktelser utenom studiene har mindre tid til å gå inn i det uformelle studentmiljøet. I så fall kan de snarere bidra til en utarming enn en berikelse av miljøet. For å fange opp noen indikasjoner på tilknytning til studiemiljøet ble det stillt to spørsmål til studentene: Om de var med i en uformell gruppe av studenter der faglige problemer kan diskuteres, og om de regnet med å kunne få referat av forelesninger fra andre studenter. Det siste spørsmålet er en mer indirekte måte å teste integreringen i studentmiljøet på.

Tabell 4.8 Andel av mannlige og kvinnelige studenter som er med i uformell studentgruppe etter studenttillitsverv, yrkesaktivitet og yngste barnets alder. Prosent

	Menn	Kvinner
Alle studenter	51,3	49,2
Har studenttillitsverv	67,1	70,6
Har ikke studenttillitsverv	49,7	47,2
Antall timer inntektsgivende arbeid pr uke:		
0 timer	54,6	54,3
1-15 timer	61,3	55,1
16-30 timer	44,1	36,2
31 timer og over	23,3	34,1
Studenter med barn, i alt	34,1	40,8
Yngste barnets alder:		
0-2 år	44,6	50,0
3-6 år	32,7	39,3
7-12 år	16,7	32,1
13 år og over	(18,2)	45,2
Studenter uten barn	54,0	51,9

Om lag halvparten av alle studenter oppgir å være med i en uformell studentgruppe. Andelen er omtrent den samme for menn som for kvinner. Ikke overraskende har studenter med tillitsverv en mye sterkere tilknytning til miljøet enn gjennomsnittet. Derimot reduseres tilknytningen forholdsvis sterkt for yrkesaktive studenter, men bare når yrkesaktiviteten overstiger 15 timer. Studenter som jobber fra 1 til 15 timer er derimot mer integrert i studiemiljøet enn de uten jobb. Blant de heltids yrkesaktive studentene var noe under en firedel av de mannlige og noe over en tredel av de kvinnelige studentene med i en slik gruppe. Det kan se ut som om kvinnene i større grad opprettholder kontakten med studiemiljøet når de er heltids yrkesaktive, mens det er omvendt blant de deltids yrkesaktive.

Studenter med barn har også en svakere tilknytning til studiemiljøet enn studenter uten barn. Det er kanskje overaskende at dette slår sterkest

ut for de mannlige studentene. Vi har tidligere påvist at det direkte omsorgsansvaret for barn veier betydelig tyngre på kvinnene. Det må altså være andre forhold som spiller inn enn at ansvaret for barn tar så mye tid for de mannlige studentene at de ikke har tid til å delta i uformelle studentsosiale sammenhenger. Ikke minst at de har høy yrkesaktivitet. Det er særlig de som har de eldste barna som står utenfor. Trolig dreier det seg om relativt eldre mannlige studenter etablert i yrkeslivet som tar enkelte fag ved siden av jobben og som investerer lite tid i andre aktiviteter enn de rent faglige. Også blant de kvinnelige studentene med barn er integreringen sterkest blant de som har små barn, den er faktisk like høy som for gjennomsnittet av alle kvinner. Dette må bety at ansvaret for småbarn tross alt ikke hindrer muligheten for å delta i det mer uformelle studentmiljøet, eller at denne deltakelsen prioriteres særlig høyt og høyest blant kvinner.

Tabell 4.9 Andel av mannlige og kvinnelige studenter som helt sikkert regner med å kunne låne forelesningsnotater etter tillitsverv, yrkesaktivitet og yngste barnets alder. Prosent

	Menn	Kvinner
Alle studenter	78,2	81,6
Har studenttillitsverv	83,0	89,2
Har ikke studenttillitsverv	77,8	81,0
Antall timer inntektsgivende arbeid pr. uke:		
0 timer	83,0	85,3
1-15 timer	85,5	89,0
16-30 timer	70,6	74,1
31 timer og over	52,2	64,0
Studenter med barn, i alt	60,4	74,3
Yngste barnets alder:		
0-2 år	65,1	74,1
3-6 år	61,5	78,6
7-12 år	47,2	67,9
13 år og over	(63,6)	76,7
Studenter uten barn	80,9	83,9

Det viser seg at bare et lite mindretall av studentene ikke kan tenke seg å spørre medstudenter om å få låne forelesningsnotater. Også her øker andelen for de som har studenttillitsverv. Det er bare en liten forskjell som går i kvinnens favør. Yrkesaktivitet inntil 15 timer reduserer ikke tendensen, men når timetallet for inntektsgivende arbeid øker blir det færre som kunne tenke seg å be medstudentene om en slik tjeneste. Det kan se ut som om menn lettere enn kvinner slipper taket i studiemiljøet når de får tyngende belastninger utenom studiene. Dette illustrerer klart at yrkesaktiviteten reduserer tilknytningen til studiemiljøet. Også barn reduserer tilknytningen målt med dette målet, også her mest for de mannlige studentene.

Vi har altså påvist at yrkesaktivitet og barn reduserer studentenes tilknytning til det uformelle studiemiljøet. Yrkesaktivitet har klart størst betydning. Trolig har dette direkte sammenheng med den tid studentene oppholder seg på studiestedet. Nå er sannsynligvis effekten av yrkesaktivitet større enn det som framkommer i tallene. Det skyldes at yrkesaktiviteten er høyest blant de viderekomne studentene som vi må anta er mest integrert i studiemiljøet.

4.5 Studenter med jobb og omsorgsansvar

Vi har til nå bare sett på konsekvensene av de ulike gjøremålene hver for seg. Til slutt skal vi se på hva det betyr å ha flere utenomfaglige forpliktelser, dvs. både jobb og omsorgsansvar.

Tabell 4.10 Effekter av både å ha barn og inntektsgivende arbeid. Prosent

	Menn				Kvinner			
	Yrkesaktiv		Ikke yrkesaktiv		Yrkesaktiv		Ikke yrkesaktiv	
	Har barn	Har ikke barn	Har barn	Har ikke barn	Har barn	Har ikke barn	Har barn	Har ikke barn
Følger minst 75 % av forelesningene	27,6	35,3	53,5	59,9	42,2	42,4	51,5	64,5
Har fått rettledning	50,0	39,1	53,5	41,1	37,7	36,5	46,7	36,6
Bruker lesesal hver dag eller fast plass	30,6	46,2	39,4	46,3	13,5	45,0	35,4	61,0
Bruker bibliotek	52,4	55,4	57,7	44,6	45,3	55,0	55,1	50,3
Sikker eller nok så sikker på å være i rute	57,1	54,4	46,5	60,4	35,0	44,2	42,5	47,6
Er med i uformell studentgruppe	36,5	51,7	43,7	56,9	37,7	48,8	47,3	57,4
Kan få låne forelesningsnotater	57,1	80,3	78,9	84,4	71,3	83,4	79,6	87,6
Gj.snitt av alle konsekvensmål	44,5	51,8	53,3	56,2	40,4	50,8	51,2	57,9

Tabell 4.10 viser klart at dobbeltbelastningen av å ha både barn og jobb er stor. De har en lavere utnyttingsgrad av forelesninger og lesesal, mens bruken av rettledning og bibliotek påvirkes mindre. Utslagene i sikkerhet er relativt små, og virker bare inn for kvinnene. Vi får et forsterket bilde ved å se på andelen som er usikre på å kunne fullføre. Her slår belastningene klart sterkere ut for de kvinnelige studentene. Også tilknytningen til studiemiljøet reduseres klart. Som et uttrykk for den samlede belastningen har vi beregnet prosentgjennomsnittet for alle utslagsvariablene. De viser at å ha barn eller jobb reduserer tallet i forhold til de som ikke har noen av delene, og at dobbeltbelastning gir et ytterligere lavere nivå. Den samlede effekten av å ha både jobb og barn er klart størst for de kvinnelige studentene.

4.6 Tidligere omsorgsansvar og forstyrrelser i studiene.

Som nevnt kan vi med vår undersøkelse finne ut om de forpliktelsene og aktivitetene studentene har i dag vil gi studieavbrudd, forsinkelser eller andre forstyrrelser i studiene. Derimot har vi spurt om tidligere omsorgsplikter har gitt slike problemer. Spørsmålet lød: "Har du tidligere hatt omsorgsplikter som har gjort at du ikke har kommet i gang med studiene, at du har utsatt eksamener eller har hatt avbrudd i studiene?"

Tabell 4.11 Tidligere omsorgsplikter og studieavbrudd. Kjønn og studium.
Prosent

	Alle studier	Studium					
		Oslo				NTH	Bergen
		HF	SV	Jus.	Mat. nat.	siv. ing.	
PROSENT AV ALLE	16,1	21,7	22,7	14,4	8,4	2,6	27,3
PROSENT AV MENN	8,4	12,0	13,0	6,4	7,1	2,2	17,4
PROSENT AV KVINNER	24,9	26,7	30,7	22,5	11,6	4,0	33,2

En betydelig høyere andel av de kvinnelige enn av de mannlige studentene oppgir at omsorgsplikter har gitt studieavbrudd tidligere i studiene. Forholdet er nesten 3:1. Noe av dette skyldes at det er flest kvinner i de studiene der det oftest er avbrudd. Likevel er det meste av forskjellen fortsatt tilstede også når vi bryter ned på de enkelte studiene. Størst forskjell er det blant studentene på jus. Som ventet er andelen med tidligere avbrudd på grunn av omsorgsplikter høyest blant HF- og SV-studentene, lavest på NTH. Dette gjelder både for mannlige og kvinnelige studenter.

I den forrige rapporten fra prosjektet, "Trengsel eller trivsel", så vi at vel 40 prosent av studentene hadde hatt avbrudd i studiet på ett semester eller mer. Forskjellene etter studium fulgte i hovedtrekk samme mønster som det vi fant i tabell 4.11. Derimot var det ingen forskjell mellom menn og kvinner. Det betyr at omfanget av tidligere avbrudd blant studentene er det samme for de to kjønn, men årsakene er forskjellige.

Omsorgsplikter er en viktig årsak for de kvinnelige studentene, mens det er andre grunner til at mennene har et opphold i studiet. Det er nærliggende å anta at inntektsgivende arbeid har en stor betydning, men det har vi ikke kartlagt direkte.

Tabell 4.12 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og studietrinn. Prosent

	Alle	Studietrinn				Uopp-gitt
		Nybe-gynner-nivå	Lavere mellom-nivå	Høyere mellom-nivå	Hoved-fags-nivå	
PROSENT AV ALLE	16,1	12,3	14,1	16,0	20,6	15,4
PROSENT AV MENN	8,4	4,8	6,4	8,2	12,4	5,9
PROSENT AV KVINNER	24,9	18,7	22,0	26,7	30,9	26,8

Som ventet øker andelen med studieavbrudd p.g.a. omsorgsplikter med nivå. Sjansen for å oppleve et avbrudd er større jo lenger man har vært student. Forskjellen er ikke proporsjonal med økt studienivå, det er også naturlig. Studenter med avbrudd vil naturligvis ha kommet kortere i studiet enn studenter uten avbrudd som begynte samtidig. Det er relativt større forskjell i andelen med avbrudd mellom menn og kvinner på laveste studienivå enn det er blant studentene på hovedfagsnivå. Det kan enten bety at studieforstyrrelsen inntreffer tidligere blant de kvinnelige studentene, eller at konsekvensen i form av forsinket studieprogresjon er alvorligere.

Tabell 4.13 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og studiemål.
Prosent

	Studiemål					
	Alle	Enkelt- fag	Emb.eks lavere grad	Emb.eks høyere grad	Ikke av- klart	Uopp- gitt
PROSENT AV ALLE	16,1	30,0	24,2	13,1	17,2	15,7
PROSENT AV MENN	8,4	16,9	6,9	7,7	6,5	10,1
PROSENT AV KVINNER	24,9	38,1	31,3	20,8	25,0	25,0

Omfanget av studieavbrudd grunnet omsorgsplikter er klart høyest blant de som bare tar sikte på eksamen i enkeltstående fag. Vi vet at dette i stor grad er studenter med noe høyere utdanning fra før. Det kan se ut som om studenter med studieforstyrrelser på grunn av omsorg har mer beskjedne mål med studiene enn de øvrige. Vi finner også en interessant forskjell etter kjønn. Blant de mannlige studentene er det ingen forskjell mellom de som sikter mot lavere og høyere grads eksamen. Men blant kvinnene er andelen med tidligere avbrudd klart høyest blant de som skal ta lavere grad. Er dette et tegn på at kvinner i større grad enn menn reduserer sine mål som følge av de forstyrrelsene omsorgsansvaret har gitt?

Tabell 4.14 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og sivilstand.
Prosent

	Sivilstand			
	Alle	Ugift	Gift/ sam- boende	Uopp- gitt
PROSENT AV ALLE	16,1	7,1	32,4	4,9
PROSENT AV MENN	8,4	3,8	18,2	4,3
PROSENT AV KVINNER	24,9	11,3	44,9	7,1

Ikke overraskende er det først og fremst gifte eller samboende studenter som har fått studiet forstyrret av omsorgsplikter. For dem gjelder det til gjengjeld for en av tre studenter. Av gifte/samboende kvinnelige studenter er det bortimot halvparten som har hatt studieforstyrrelser som følge av omsorgsplikter.

Tabell 4.15 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og alder. Prosent

	Alle	Alder					
		17-20 år	21-22 år	23-24 år	25-26 år	27-32 år	33 år og over
PROSENT AV ALLE	16,1	0,7	1,7	4,6	7,1	22,9	55,3
PROSENT AV MENN	8,4	0,7	0,7	3,2	5,3	15,4	29,8
PROSENT AV KVINNER	24,9	0,8	2,9	6,8	9,8	33,3	67,7

Andelen med studieforstyrrelser som følge av omsorgsplikter øker som ventet med alder. Andelen holder seg lavt både for menn og kvinner til og med aldersgruppen 25-26 år, for deretter å øke raskt. Over halvparten av studentene som var 33 år eller eldre hadde hatt slike avbrudd, blant kvinnene var det hele 2 av 3. Det er nøyaktig like stor andel av både menn og kvinner som oppga at de hadde hatt avbrudd i studiet på minst ett semester. Disse tallene illustrerer flere forhold. For det første er det en stor sjanse for at kvinner i de mest langvarige studiene får sitt studium avbrutt, forsinket eller på annen måte forstyrret av at de får barn i løpet av studietiden. For den andre er det mange av disse kvinnene som får barn og avbryter som vender tilbake til studiet. Den sterkt økende andelen studenter eldre enn 30 år de siste 10-15 årene skyldes for en stor del kvinnelige studenter som gjenopptar studiene.

Tabell 4.16 Tidligere omsorgsplikter ga studieavbrudd. Kjønn og sosial bakgrunn. Prosent

	Sosial bakgrunn					Uopp- gitt
	Alle	Sosial- gruppe I	Sosial- gruppe II	Sosial- gruppe III	Sosial- gruppe IV	
PROSENT AV ALLE	16,1	13,0	17,4	19,3	19,8	26,1
PROSENT AV MENN	8,4	6,0	8,0	11,5	10,2	20,0
PROSENT AV KVINNER	24,9	20,3	30,3	27,5	34,5	34,4

Vi har tidligere påvist visse sosiale skjevheter når det gjelder å ha plikter og aktiviteter utenom studiene. Studenter fra lavere sosiale lag har oftere jobb og barn, og tar dessuten ut mindre studielån. Gir så dette også effekter i form av at de har dårligere studiegjennomføring? Tabell 4.16 kan tyde på det, selv om utslagene ikke er så veldig klare. Det er særlig sosialgruppe I som skiller seg ut, mens de tre øvrige gruppene likner mer på hverandre. Dette stemmer med hva vi tidligere har funnet. Når omsorgsplikter har gitt studieforstyrrelser er det grunn til at også yrkesaktivitet gir det. Siden begge deler går i samme retning kan det gi klarere sosiale skjevheter enn det tallene i tabell 4.16 viser.

De sammenhengene vi har vist mellom tidligere omsorgsplikter og studieforstyrrelser må vi regne med gjør seg gjeldende også for de forpliktelsene studentene har i dag. Vi tror at disse resultatene gir et korrekt bilde også av de problemene dagens studenter har med å kombinere studier og jobb og ansvar for barn. Dataene viser dessuten bare de studentene som tross alt har fortsatt eller gjenopptatt studiet. Vi må også regne med endelige avbrudd som følge av aktiviteter og plikter utenom studiene.

4.7 Dobbeltbelastning kan gi dobbeltkompetanse

Til nå har vi betraktet det å ha aktiviteter og plikter utenom studiene som en ulempe. Men vi har også påvist at studenter med studenttillitsverv både har en bedre studieframgang og er mer integrert i studentmiljøet enn gjennomsnittet. Dessuten må vi anta at slike verv gir erfaringer som kan komme direkte til nytte i arbeidslivet. Kan det også tenkes at omsorgsplikter og yrkesaktivitet kan ha positive effekter? Vi kan for eksempel tenke oss at ektefelle/samboer kan være en faglig ressurs. At studenter med familieforpliktelser har en mer regulert livsmåte enn andre? At yrkesaktiviteten også tilfører studentene verdifulle erfaringer eller er direkte studierelevant? Kanskje kan vi her finne noe av forklaringen på at mange studenter tross alt klarer å kombinere studiene med andre gjøremål på en tilfredsstillende måte.

De som har gjennomført et studium og samtidig hatt jobb, omsorgsansvar eller tillitsverv kan ha høstet verdifulle erfaringer gjennom en slik kombinasjon. De har vært nødt til å dele sin tid mellom ulike aktiviteter og kanskje lært seg bedre tidsdisponering og mer effektive arbeidsformer. De har også i større grad enn andre studenter måttet ta hensyn til andre mennesker. Vi tror at en slik dobbeltbelastning derfor kan ha gitt disse studentene en form for dobbeltkompetanse av betydning også for senere yrke. Dette vil bli nærmere diskutert i sluttrapporten fra prosjektet.

Det datamaterialet vi til nå har utnyttet i denne rapporten, spørreskjemaundersøkelsen fra høsten 1984, inneholder ikke opplysninger som kan belyse noen av de spørsmålene vi reiste ovenfor. I tidsbruksundersøkelsen fra våren 1985 er det derimot tatt med enkelte relevante spørsmål. Beskrivelse av dette datamaterialet er gitt i delrapport nr 3 fra prosjektet.

Tabell 4.17 Mannlige og kvinnelige studenter etter sivilstand. Prosent

	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
ABSOLUTTE TALL	663	319	343
SUM PROSENT	100,0	99,9	99,9
Ugift, tidligere gift	54,9	63,6	46,6
Gift/bor sammen med aktiv student	14,3	15,0	13,7
Gift/bor sammen med ikke student	28,1	18,5	37,0
Andre alternativ eller ubesvart	2,7	2,8	2,6

Godt over halvparten av studentene i dette datamaterialet er ikke gifte eller samboende. En klart høyere andel av kvinnene er gifte eller samboende. Av de som er gifte eller samboende er det et klart mindretall som bor sammen med aktiv student. Særlig blant kvinnene er det mange som bor sammen med en som ikke er student. Umiddelbart skulle en anta at ektefelle eller samboer som også er aktiv student utgjør en bedre faglig støttespiller enn en som ikke er student. På den annen side kan det være en klar ressurs å ha ektefelle eller samboer som har inntektsgivende arbeid. Like viktig er det om man har barn eller ikke, det er en mindre andel av de parene der begge studerer som har barn.

Tabell 4.18 Gifte/samboende studenter etter kjønn og ektefelle/samboers utdanning. Prosent

Ektefelles/samboers utdanning	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
ABSOLUTTE TALL	281	107	174
SUM PROSENT	100,0	99,9	100,0
Fullført høyere utdanning	44,8	29,0	54,6
Midlertidig avbrudd i studiet	2,5	3,7	1,7
Er ikke student og har ikke høyere utdanning	19,2	23,4	16,7
Student ved samme fakultet	12,5	14,0	11,5
Student ved annet fakultet	16,7	25,2	11,5
Andre alternativ eller ubesvart	4,3	4,6	4,0

Tabell 4.18 viser ektefelles/samboers utdanning. Det er størst andel som bor sammen med en som selv har fullført en høyere utdanning, særlig gjelder dette kvinner. Dette understreker det vi tidligere har vært inne på: At mennene som oftest fullfører utdanningen først, og etter at de er etablert i yrkeslivet begynner eller gjenopptar kvinnen studiet. De mannlige studentene bor på sin side oftere sammen med kvinner som hverken er student eller har fullført høyere utdanning.

Forholdsvis få studenter, 12,5 prosent; bor sammen med student ved samme fakultet. En noe høyere andel har ektefelle/samboer som studerer ved et annet fakultet. Alt i alt har de klart fleste av de gifte eller samboende studentene en partner som er en potensiell faglig støttespiller. Det er relativt få som studerer ved samme fakultet og som dermed kan føre samtaler innenfor fagets ramme. Men også ektefelle/samboer som enten studerer eller har studert vil ha allmenne studieerfaringer av stor verdi.

Tabell 4.19 Ektefelle/samboer som faglig ressurs og andel yrkesaktive med relevant jobb. Prosent

Fag	Gifte samboende studenter		
	Snakker ofte med ektefelle/samboer om studiene	Ektefelle/samboer deler i høy eller i noen grad mine faglige interesser	Andel yrkesaktive med jobb som er relevant for studiene
Alle fag	29,7	53,4	47,0
Norsk	30,0	51,7	54,4
Sosialøkonomi	27,3	48,5	28,8
Sosiologi	40,0	75,0	61,4
Jus	17,6	44,1	40,8
Realfag	31,4	45,1	42,9

Tabell 4.19 viser at noe under en tredel av de gifte/samboende studentene ofte snakker med ektefelle eller samboer om studiene. Dette behøver ikke bare være rent pensumrelevante faglige spørsmål, men også om for eksempel studietekniske spørsmål med gyldighet i flere studier. Noe over halvparten oppgir at ektefelle/samboer har de samme faglige interessene.

Ut fra disse tallene må en klart kunne slutte at ektefelle/samboer ikke bare er en belastning å ha plikter overfor i forhold til studiet, men også en faglig ressurs som utnyttes. Ser vi på de ulike fagene som er med i undersøkelsen peker sosiologi seg klart ut. Sosiologene fører oftere samtaler og deler oftere de faglige interessene med samboer/ektefelle enn de andre studentene. Dette kan skyldes at mange av dem har partnere som enten studerer eller har studert sosiologi eller tilgrensede fagområder. Vel så viktig er nok selve sosiologifagets relativt allmenne karakter og med klare forbindelser med politisk interessante tema. Vi finner ingen forskjell mellom mannlige og kvinnelige studenter når det gjelder

faglige samtaler, men det er atskillig flere kvinner enn menn som oppgir at ektefelle/samboer har de samme faglige interessene.

Studentpar som studerer ved samme fakultet har som ventet oftere samtaler om studiene enn andre. Studenter som bor sammen med ikke-studerende som ikke har fullført høyere utdanning er de som i minst grad snakker om studiene. Vi finner også en klar positiv sammenheng mellom felles faglige interesser og samtaler om studiene.

I tabell 4.19 har vi også tatt med hvor stor andel av de yrkesaktive som har arbeid som er relevant for studiene. Dette gjelder nesten halvparten av studentene. Det er særlig de som jobber mye som har relevant jobb. Også her kommer sosiologistudentene gunstigst ut. Færrest med relevant jobb har vi ved sosialøkonomi. Her spiller det opplagt inn hvor mye studentene jobber, men det varierer klart hvilken sammenheng det er mellom faget og arbeidsmulighetene.

Vi tror disse funnene understreker noen viktige forskjeller mellom de ulike fagene. Et fag som sosiologi viser seg å skåre lavt når det gjelder utnytting av undervisningstilbudet, og også når det gjelder tidsbruk. Til gjengjeld kan det se ut som om de uformelle læringsmekanismene har større betydning enn i mange andre fag.

Vårt datamateriale kan ikke direkte påvise at faglige samtaler med ektefelle/samboer eller relevant jobb har positive virkninger på studiet, men en slik sammenheng må vi langt på vei kunne ta for gitt. Vi har resultater som tyder på at blant gifte/samboende studenter er studieprogresjonen best blant de som bor sammen med aktiv student, særlig når begge studerer ved samme fakultet. Årsakene kan imidlertid like mye være at færre av studentparene har barn som det faglige fellesskapet. Vi finner heller ikke noen tegn på at faglige samtaler og faglige interessefellesskap henger sammen med rask studieprogresjon. Heller ikke studierelevant jobb kan påvises å ha noen klar virkning. Det er imidlertid så mange faktorer som spiller inn (studium, studietrinn, familieforhold osv), at disse manglende sammenhengene ikke bør tolkes som at ektefelle/samboer eller relevant inntektsgivende arbeid ikke kan ha positive effekter på studiet.

ENGLISH SUMMARY

DOUBLE STRAIN OR DOUBLE GAIN?

Employment, caring responsibilities and participation in student organizations among university students.

This is the second report from the Norwegian research project "Study Conditions and How Students Use Their Time". It surveys the extent and kinds of activities that university students have in addition to their studies. In the first report "Thriving or Throttling? Student behaviour and their evaluation of university studies" (No. 11/85), we described how students use what universities have to offer and how they evaluate their studies. A major aim of the research project "Study Conditions and How Students Use Their Time" has been to survey the extent of gainful employment, participation in student organizations, family obligations and to see what effects these conditions have for study progression and the way students use what universities have to offer. The Institute for Studies in Research and Higher Education started this project in 1984. A questionnaire was sent to 3,700 university students. In addition, 1,200 students were selected for a more detailed questionnaire about the use of their time. We base this report on some of the results from our study, namely, those concerning gainful employment, family responsibilities, participation in student organizations and financing of studies.

Our study is not based on the total student population, but on a selection of students in certain faculties and subjects at the Universities of Oslo and Bergen and the Norwegian Institute of Technology in Trondheim. We have constituted the sample, however, in such a way that we think it will be representative of the Norwegian university student population.

Half of the students are gainfully employed during the semester

Somewhat more than fifty percent of the students in our selection had jobs during the semester in addition to their studies. One could think that most of these are students who work a few hours a week, but that is not the case. The average number of working hours for those who have jobs is ca. 20 hours weekly. Half of those who have jobs work more than 15 hours a week, i.e. more than two hours a day spread over a seven day week. The proportion of students who have a full working week is also considerable, a total of 13 percent work more than 30 hours weekly.

Large variations according to subjects, levels, and goals

Occupational activities are highest among social science students and lowest among students at the Institute of Technology. There appears to be a clear connection between how studies are structured and the percentage of those who work during the semester. Highly structured courses, such as those at the Institute of Technology, offer little opportunity for heavy responsibilities in addition to studies.

Employment is highest among students who do not intend to take a degree but only to take examinations in certain subjects. Among "ordinary" students, employment is highest among those who have progressed the most, those who are majoring in a subject. This is closely related to age. Older students have more responsibilities outside their studies. Moreover, students at a major subject level have less instruction and more freedom than those at a basic or minor subject level.

Almost one-fifth of the students have children

Of the students in our survey, 18 percent had children. This pertains to many more female than male students. Twenty-four percent of the female students, versus only thirteen percent of the male students, had children.

Students in the social sciences and the humanities have children more often than students in other faculties; very few students at the Institute of Technology have children. The proportion of students having children is highest among students at a major subject level and among students with limited study goals. Some students mentioned that they have caring responsibilities other than children, i.e. parents, spouses, cohabitants, or others.

Participation in student organizations is distributed unevenly socially

In all, 8 percent of the student have positions in one or more student organizations. A slightly higher proportion of women, than men, have positions, especially in subjects which are most male-dominated; this could indicate positive discrimination. Social science students hold office most often, law students are least active. Our results also indicate that positions are unevenly distributed in relation to social background. The percentage of positions is double so high among students from the upper social classes as from lower classes. One of the reasons for this could be that students from the lower classes have more responsibilities in addition to their studies.

Fear of debt and lack of money

There are two distinct aspects to gainful employment among students: to reduce their loan and debt burden after the completion of studies; to improve their current economy. The need to improve their financial situation while studying is greatest among students at a major subject level, among older students and among students who have caring responsibilities. Fear of debt, in contrast, is greatest among new students, and particularly among those taking subjects with poor labour market prospects.

More than one in four of the gainfully employed students regard work as their primary activity. For these students it is thus more relevant to ask why they are studying in addition to working than the converse question.

Because of fear of debt only two of three students who are eligible for a loan from the State Educational Loan Fund take full advantage of the possibilities they have. Moreover, only slightly more than half of the students are eligible for a full loan, mainly because many of them have income from other sources. We are therefore able to conclude that more generous terms for financing studies, concerning benefits during studies and the conditions for repayment, could reduce the extent of gainful employment during university studies.

Traditional gender role patterns

Among students with children, the most direct caring responsibilities are heaviest for female students. Though female students with children more often have gainful employment than those without children, their situation is characterized by having to adjust their studies to their caring responsibilities. Many of these women are married or cohabit with a partner who is employed. The primary responsibility for male students with children is financial. They are less often than women able to support themselves on the income of a spouse or cohabitant. The direct effect, in terms of responsibility for children, is clearly greatest for female students. The effect of having children for male students is much more indirect through increased gainful employment; the total strain can perhaps be just as great as it is for female students. We must point out that we are not describing the division of labour and caring responsibilities among student couples. Only a small proportion of the students with children live with another active student.

Socially uneven distribution of State Educational Loans

Students from upper social class backgrounds make up both the highest percentage of those eligible for loans and the largest percentage of those who take full advantage of the possibilities they have. Some of the reasons for this can be that students from lower social levels more often have children and jobs and that, on average, they are older. Differences in choice of studies and future prospects can also play a part. It appears that fears of incurring large debts are less common

among students from the upper classes. Perhaps these students expect fewer difficulties in becoming established and getting jobs and places to live after they finish their studies.

Jobs and children - lower utilization

As to be expected, students who have other activities and responsibilities in addition to their studies utilize what universities offer less than others. However, it appears that working up to 15 hours weekly does not have this effect. The same pertains to students with children. Aside from using reading rooms less often, this does not affect how these students use what universities offer. In relation to holding student offices, this appears to increase rather than reduce participation. There are great variations in the amount of time that different honorary positions demand. For those holding positions which require a lot of work it is reasonable to expect that educational efforts must remain relatively low.

Many women with children or jobs are unsure whether they can complete their studies

One of four women with small children said they were not sure whether they would be able to complete their studies. The corresponding figure for men is 8 percent. It appears that women, to a greater extent than men, have problems in completing their studies when they have a job or children. There are, however, a high proportion of women with small children who have normal study progression. This presumably depends upon their resources, the support they have in the family, child care facilities, etc.

Students with full-time jobs are less integrated in student life

It is often said that students who have responsibilities in addition to their studies seldom participate in informal student life. Our results support this to a certain extent. Male full-time students, in particular, seldom participate in informal student groups. It is perhaps

surprising that participation otherwise is little affected by having a job or children. One takes time for contact and discussions with other students even if one has heavy responsibilities outside. There is, for example, a clear majority of students who definitely want to be able to borrow lecture notes from other students. It is only among males who work full-time that we find almost fifty percent who would refuse to ask to borrow lecture notes.

Spouse/cohabitant or job can be helpful to the student

To have responsibilities or activities in addition to the studies might not be only a drawback. One's spouse or cohabitant can act as an important supporter. A number of students stay with another active student, or with a person having a university degree. Many students can discuss topics related to their study with their spouse or cohabitant. We are not able to observe directly the effects of having such an informal teaching resource. However, we are quite sure that it is important.

Employment can also have positive effects to the study. Almost half of the students gainfully employed have a job which is relevant to their subject.

There are also large variations according to subject. Discussions and common interest with spouse or cohabitant is clearly most common among students in sociology. They most often have relevant jobs, too.

Double strain or double competence?

The results presented in this report clearly show that employment, caring responsibilities and other activities in addition to the studies are serious strain factors for many students. Full-time students and more effective flow through university education is probably possible if the conditions are arranged conveniently. Better conditions for students majoring in a subject is especially important. More generous terms for financing studies, more efficient teaching arrangements and better opportunities for personal supervision are among the most important incentives.

However, the universities of to-day are visited by a growing number who do not want to be fulltime students. There are persons in full-time jobs having a university degree already who want to supply this degree, or they need specific knowledge or skills in their occupation. This concerns many students in informatics, there are also many secondary school teachers using the university for further education. The univesities ought to have more courses specially designed for part-time students.

Perhaps students who combine studies with other activities also have some advantages. University learning is more than acquireing specific knowledge or skills. The freedom of the academic curriculum is in itself a way of learning working manners important for the occupational life. This double competence of both specific and general skills is perhaps even greater among students who have shared their lives between studying and other activities.

NAVF's UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD

WERGELANDSVEIEN 15 - OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

Oslo, oktober 1984

Undersøkelse av studentenes tidsbruk og studieforhold

NAVF's utredningsinstitut har fått i oppdrag å undersøke hvordan studentene utnytter sin tid, og særlig hvilke konsekvenser det har for studieeffektiviteten at studiene kombineres med inntektsgivende arbeid eller omsorgsarbeid. Videre vil undersøkelsen kartlegge studentenes vurdering av universitetenes undervisningsopplegg, av eksamensordninger og tilbud for øvrig. Universitetet i Oslo, Norsk Studentunion, Kultur- og vitenskapsdepartementet og Rådet for forskning for samfunnsplanlegging (NAVF) støtter undersøkelsen.

Undersøkelsen skal gi et helhetsbilde av aktiviteten til alle registrerte studenter. Det er derfor viktig at alle svarer, både de som er vanlige studenter, de som er deltidsstudenter og de som av en eller annen grunn ikke er kommet i gang med studiene dette semesteret.

Skjemaet er sendt ut til studenter ved høyst ulike typer studier, og det er ikke mulig å utforme alle spørsmål slik at de er like relevante for alle. Vi ber deg likevel å fylle ut skjemaet så langt det passer for deg.

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt og bare benyttet til statistiske analyser. En vil bruke elektronisk databehandling ved bearbeidingen av materialet. Nummeret på skjemaets første side refererer til en liste med navn og adresser. Dette er nødvendig for at vi skal kunne vite hvem vi skal sende purrebrev til. Listen vil bli makulert etter at hele undersøkelsen er gjennomført, slik at ingen spørreskjemaer senere skal kunne knyttes til enkeltpersoner.

Besvarelsen av skjemaet er frivillig, og du kan også unnlate å svare på enkeltspørsmål. Vi håper likevel at du vil bidra til undersøkelsen ved å fylle ut skjemaet og returnere det til oss før 20. november. Det er viktig med en høy svarprosent hvis undersøkelsen skal gi et riktig bilde. Eventuelle henvendelser om undersøkelsen bes rettet til Per Olaf Aamodt ved Utredningsinstituttet. Resultatene av undersøkelsen vil bli publisert i tre eller fire delrapporter fra NAVF's utredningsinstitut. I tilknytning til undersøkelsen vil det bli foretatt en egen tidsnyttingsundersøkelse vårsemesteret 1985. Et mindre antall studenter vil da få et tidsregistreringsskjema hvor tid brukt til studier, studenttillitsverv og inntektsgivende arbeid skal noteres.

Vi takker på forhånd for hjelpen!

Med hilsen
NAVF's utredningsinstitut

Otto Hauglin

Per Olaf Aamodt

NAVF'S UTREDNING SINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD

WERGELANDSVEIEN 15 - OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

Oslo, oktober 1984

STUDENTENES TIDSBruk OG STUDIEFORHOLD

Besvares av alle

Tidligere utdanning, fag dette semester og studiemål

Tidligere utdanning utover grunnskolenivå:

Gymnaslinje eller linje ved videregående

skole, studieretning for allmenne fag:

Annen videregående utdanning:

Høgskoleutdanning:

Universitetsutdanning (oppgi alle eksamener og fag. Eksempel på svar: Ex.phil., mellomfag i statsvitenskap, semesteremne i EDB og grunnfag i norsk eller 20 vektall i matematiske fag, 10 vektall i fysiske fag)

.....

Fag, emner og studietrinn i dette semester (eksempel på svar: Sosiologi mellomfag, 2. avd. jus, 5 vektall kjemi og 5 vektall fysikk):

Studiemål (eksempel på svar: Mag.art.sosiologi, cand. philol., cand.mag., grunnfag tysk og engelsk, ingen eksamen eller studiemålet er meget usikkert):

.....

Har du fulgt normal studieplan eller studieprogresjon så langt i studiene (sett kryss)?

1 ☐ Ja

3 ☐ Nei, jeg har gått senere fram

2 ☐ Nei, jeg har gått raskere fram

4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Når ble du registrert som student ved universitetet for første gang? År 19. vår/høstsemesteret

Har du hatt avbrudd i studiene i ett semester eller mer?

1 ☐ Ja

2 ☐ Nei

Din utnytting og vurdering av universitetets tilbud

Mener du at **undervisningstilbudet** (forelesninger, kollokvier og lærerledede seminarer) er for stort eller for lite i det faget du studerer i dette semesteret?

1 ☐ For stort undervisningstilbud

3 ☐ Passe stort undervisningstilbud

2 ☐ For lite undervisningstilbud

4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Har du fulgt **forelesningene** for ditt fag/kull i dette semesteret?

1 ☐ Ja, minst 75 prosent

3 ☐ Ja, men færre enn 25 prosent

2 ☐ Ja, mellom 25 og 75 prosent

4 ☐ Nei, aldri

Hvis du svarte ja på forrige spørsmål; Hvordan vurderer du kvaliteten av forelesningene?

1 ☐ Overveiende gode

3 ☐ Overveiende dårlige

2 ☐ Varierende

4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Hvis du har fulgt færre enn 75 prosent av forelesningene dette semesteret, oppgi årsaken (sett kryss ved alle alternativ som passer):

1 ☐ Har prioritert andre oppgaver (inntektsgivende arbeid, omsorgsplikter, organisasjonsarbeid m.m.)

4 ☐ Dårlige forelesere

2 ☐ For stort tilbud på forelesninger, seminarer og kollokvier

5 ☐ Forelesningene er lite pensumrelevante

6 ☐ Forelesningene gir lite i tillegg til det som står i bøkene

3 ☐ Foretrekker selvstudier

7 ☐ Andre årsaker, spesifiser:

Besvares av alle

Ville du ha fulgt flere forelesninger om disse hadde vært holdt			
om kvelden?	1 ☐ Ja	2 ☐ Nei	3 ☐ Er i tvil, vet ikke
i week-enden?	1 ☐ Ja	2 ☐ Nei	3 ☐ Er i tvil, vet ikke
i sommerferien?	1 ☐ Ja	2 ☐ Nei	3 ☐ Er i tvil, vet ikke

Har du benyttet anledningen til å få personlig rettledning fra lærere i treffetiden i dette semesteret?	
1 ☐ Ja, minst 10 ganger	3 ☐ Ja, 1–2 ganger
2 ☐ Ja, 3–9 ganger	4 ☐ Nei, aldri
Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Har rettledningen vært nyttig?	
1 ☐ Ja, svært nyttig	3 ☐ Lite nyttig
2 ☐ Ja, ganske nyttig	4 ☐ Bortkastet

Har du benyttet lesesalen dette semesteret?	
1 ☐ Ja, nesten hver dag	3 ☐ Ja, maximum en dag i uka
2 ☐ Ja, 2–3 ganger i uka	4 ☐ Nei, aldri
	5 ☐ Har fast hovedfagsplass
Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Er det vanskelig å få plass på lesesalen?	
1 ☐ Ja, ofte	3 ☐ Ja, men sjelden
2 ☐ Ja, noen ganger	4 ☐ Nei, aldri

Har du benyttet biblioteket eller utlånstjenesten dette semesteret?	
1 ☐ Ja, minst en gang i uka	3 ☐ Nei, aldri
2 ☐ Ja, men mindre enn en gang i uka	
Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Hvordan vurderer du bibliotekets tjenester?	
1 ☐ Svært god	3 ☐ Ikke tilfredsstillende
2 ☐ Tilfredsstillende	

Har du bruk for plass ved EDB-terminal dette semesteret?		
1 ☐ Ja, i høy grad	2 ☐ Ja, i noen grad	3 ☐ Nei
Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Er plass ved EDB-terminal lett tilgjengelig?		
1 ☐ Ja, lett tilgjengelig	2 ☐ Mindre tilgjengelig	3 ☐ Nei, har ikke vært tilgjengelig dette semesteret
Har mangel på plass ved EDB-terminal ført til forsinkelser i studiene?		
1 ☐ Ja, forsinkelser, ett semester eller mer		
2 ☐ Ja, forsinkelser, men mindre enn ett semester		
3 ☐ Nei, men mangel på plass har ført til ekstraarbeid, kveldsarbeid o.l.		
4 ☐ Nei, mangelen har hatt liten betydning		

Har du bruk for laboratorieplass eller vitenskapelig utstyr dette semesteret?		
1 ☐ Ja, i høy grad	2 ☐ Ja, i noen grad	3 ☐ Nei
Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Er laboratorieplass eller vitenskapelig utstyr lett tilgjengelig?		
1 ☐ Ja, lett tilgjengelig	2 ☐ Mindre tilgjengelig	3 ☐ Nei, har ikke vært tilgjengelig dette semesteret
Har mangel på laboratorieplass og vitenskapelig utstyr ført til forsinkelser i studiene?		
1 ☐ Ja, forsinkelser, ett semester eller mer		
2 ☐ Ja, forsinkelser, men mindre enn ett semester		
3 ☐ Nei, men mangel på plass eller utstyr har ført til ekstraarbeid, kveldsarbeid o.l.		
4 ☐ Nei, mangelen har hatt liten betydning		

Besvares av hovedfagsstudenter

Hvor mange semestre har du vært hovedfagsstudent, medregnet høstsemesteret 1984? semestre

Hvor mange semestre regner du å bruke i tillegg før du er ferdig, ikke medregnet høstsemesteret 1984? semestre

Har du arbeidet med hovedoppgaven dette semesteret?

1 ☐ Ja, mye 2 ☐ Ja, noe 3 ☐ Nei

Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Hvor mange ganger har du drøftet hovedoppgaven med en veileder dette semesteret (før 20. oktober)?

Ca. ganger

Får du tilstrekkelig veiledning i forbindelse med hovedoppgaven?

1 ☐ Ja 2 ☐ Nei 3 ☐ Er i tvil, vet ikke

Hvordan vurderer du kvaliteten av veiledningen i forbindelse med hovedoppgaven?

1 ☐ Meget god 2 ☐ Tilfredsstillende 3 ☐ Ikke tilfredsstillende

Hvis du er kommet i gang med hovedoppgaven og mener at du har fått for lite eller ikke tilfredsstillende veiledning, sett kryss ved **det alternativ som passer best** for din situasjon.

- 1 ☐ Veilederen har gitt lite hjelp til utformingen av oppgaven, slik at det har vært vanskelig å komme i gang med arbeidet.
- 2 ☐ Mangelfull veiledning gjør at jeg føler meg usikker på om jeg arbeider med interessante problemstillinger og om jeg har utformet oppgaven riktig.
- 3 ☐ Jeg føler meg usikker på hva som kreves av en hovedoppgave. Veiledningen er usikker og mangelfull, så jeg vet ikke hvor jeg står.
- 4 ☐ Veiledningen gis i for stor grad ut fra veilederens spesielle interesser. Veilederen er for lite villig til å gå inn på min måte å tenke på.
- 5 ☐ Veilederen er for dårlig orientert om emnet jeg skriver om.
- 6 ☐ Veiledningen kommer for sent, slik at jeg stadig får ekstraarbeid med å omarbeide oppgaven.
- 7 ☐ Veilederen strukturerer oppgaven for mye. For lite overlates til mitt eget initiativ.
- 8 ☐ Ingen av de disse alternativene passer for min situasjon.

Eventuelle kommentarer:

Besvares av alle**Noen spørsmål om eksamensordning og undervisningsopplegg**

Mener du at det er for store eller for små mellomrom mellom eksamenene som fører fram til ditt studiemål?

- 1 ☐ Ville foretrekke større mellomrom mellom eksamenene, dvs. større fagenheter
 2 ☐ Ville foretrekke mindre mellomrom mellom eksamenene, dvs. mindre fagenheter
 3 ☐ Foretrekker nåværende ordning
 4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at undervisningen innenfor ditt fag dette semesteret burde være mer eller mindre konsentrert om et obligatorisk pensum?

- 1 ☐ Mer pensumrettet
 2 ☐ Mindre pensumrettet
 3 ☐ Som i dag
 4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at det innenfor ditt fag dette semesteret burde være større eller mindre mulighet til eget valg av pensum?

- 1 ☐ Større valgfrihet
 2 ☐ Mindre valgfrihet
 3 ☐ Som i dag
 4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at undervisningsopplegget i ditt fag dette semesteret burde legges om, slik at studentene trekkes mer eller mindre med i faglige diskusjoner og samtaler?

- 1 ☐ Mer diskusjon og samtaler
 2 ☐ Mindre diskusjon og samtaler
 3 ☐ Som i dag
 4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at det bør legges mer eller mindre vekt på yrkesrettet eller praktisk trening (oppøving av ferdigheter som kan brukes i senere virksomhet – f.eks. praktisk trening i språkbruk) innenfor ditt fag dette semesteret?

- 1 ☐ Mer praktisk trening
 2 ☐ Mindre praktisk trening
 3 ☐ Som i dag
 4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at studiene burde inneholde mer eller mindre oppgaveskriving med kommentarer og rettleiding fra lærere?

- 1 ☐ Mer oppgaveskriving
 2 ☐ Mindre oppgaveskriving
 3 ☐ Som i dag
 4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at det er ønskelig med et utvidet (større) eller innskrenket (mindre) tilbud av seminarer og/eller lærerledede kollokvier?

- 1 ☐ Utvidet tilbud
 2 ☐ Innskrenket tilbud
 3 ☐ Som i dag
 4 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at studiene i ditt fag dette semesteret bør legges om, slik at det blir lettere å lese på egen hånd?

- 1 ☐ Ja
 2 ☐ Nei
 3 ☐ Er i tvil, vet ikke

Mener du at du har fått en brukbar oversikt over ditt fag dette semesteret, eller føler du deg usikker (sett ett kryss)?

- 1 ☐ Føler meg sikker på å være i rute med studiene
 2 ☐ Føler meg nokså sikker på å være i rute med studiene
 3 ☐ Føler meg usikker på om jeg er kommet så langt som jeg burde ha kommet i studiene
 4 ☐ Føler meg usikker på om jeg vil være i stand til å fullføre studiene

Hvis du føler deg usikker på om du er kommet så langt som du burde ha kommet eller er usikker på om du vil være i stand til å fullføre studiene, oppgi årsaken (sett kryss ved alle alternativer som passer):

- 1 ☐ Jeg startet studiene med for dårlig grunnlag. Hadde for lite forkunnskaper
 2 ☐ Pensum er for stort i forhold til semesterets lengde eller antall vekttall
 3 ☐ Jeg har ikke tid til å lese hele pensumet og/å. andre gjøremål
 4 ☐ Jeg har ikke tid til å følge undervisningen fullt ut
 5 ☐ Jeg har for dårlig grunnlag til å følge med på en tilfredsstillende måte under forelesningene
 6 ☐ Jeg er usikker fordi jeg mangler oversikt over hva en bør kunne i faget
 7 ☐ Jeg har vanskeligheter med konsentrasjonen. Studiene er lite interessante

Besvares av alle

Har du inntektsgivende arbeid eller studenttiltitsverv ved siden av studiene i dette semesteret (sett kryss ved det eller de alternativ som passer)?

- 1 ☐ Har ikke inntektsgivende arbeid eller studenttiltitsverv
 2 ☐ Har inntektsgivende arbeid (ekskl. lønnede studenttiltitsverv)
 3 ☐ Har studenttiltitsverv

Hvis du har inntektsgivende arbeid eller studenttiltitsverv: Hvor mange timer bruker du i gjennomsnitt på denne virksomheten pr. uke?

Ca. timer

Nedenfor har vi oppgitt fire aktiviteter. Ranger disse etter hvor mye av din tid de har lagt beslag på i dette semesteret. Den aktivitet som har lagt beslag på mest tid, rangeres som nr. 1. Den som har krevd nest mest tid rangeres som nr. 2 osv. Ranger bare aktiviteter som har lagt beslag på noe av din tid i dette semesteret.

	Rang
Studier	☐
Inntektsgivende arbeid	☐
Studenttiltitsverv	☐
Omsorgsarbeid	☐

Anslå hvor mye tid du brukte til inntektsgivende arbeid og studier siste sommerferie:

Studier (lesing og bearbeiding av pensumrelevant stoff)	ca. uker
Studierelevante reiser (f.eks. for språkstudier)	ca. uker
Inntektsgivende arbeid	ca. uker
Ferie	ca. uker

Hvordan vurderer du de fremtidige arbeidsmulighetene for kandidater som har det samme studiemål som deg selv (sett ett kryss)?

- 1 ☐ Svært gode
 2 ☐ Ganske gode
 3 ☐ Hverken gode eller dårlige, både gode og dårlige
 4 ☐ Ganske dårlige
 5 ☐ Svært dårlige
 6 ☐ Er i tvil, vet ikke

Hva tror du din årsinntekt vil være etter endt utdanning? Se bort fra at inflasjonen vil virke inn på lønningene (sett ett kryss på hver linje)?

Årsinntekt i 1984-kroner	Under 110 000	111 000– 130 000	131 000– 160 000	161 000– 200 000	Over 200 000
I den første jobben					
Etter 15 års yrkeserfaring					

Besvares av studenter med inntektsgivende arbeid i semesteret

Oppgi hvorfor du har et inntektsgivende arbeid i semesteret (sett kryss ved alle alternativ som passer):

- 1 ☐ Trenger inntektene, fordi det ikke er mulig å få lån eller stort nok lån i Statens Lånekasse for utdanning
 2 ☐ Ønsker inntektene for å unngå en alt for stor gjeldsbyrde
 3 ☐ Vil holde kontakt med arbeidsplassen
 4 ☐ Vil oppnå praksis for å få poeng til lukkede studier
 5 ☐ Beholder jobben (på heltid eller deltid) for å få ansiennitet til lønnsopprykk
 6 ☐ Ønsker en kombinasjon av teori og praktisk arbeid
 7 ☐ Arbeidet er hovedbeskjeftigelse, studiene er bibeskjeftigelse
 8 ☐ Arbeidet er en del av studieplanen, arbeidet er nyttig for studiene
 9 ☐ Ingen av disse alternativene passer

Besvares av studenter med inntektsgivende arbeid i semesteret

Oppgi når du utfører det inntektsgivende arbeidet (sett kryss ved alle alternativ som passer)

- 1 ☐ Arbeid på dagtid
 2 ☐ Arbeid på kveldstid
 3 ☐ Arbeid om natten (også nattevakt)
 4 ☐ Week-end-arbeid
 5 ☐ Skiftarbeid, periodearbeid, valgfri eller varierende arbeidstid

Besvares av alle

Er du berettiget til lån i Statens Lånekasse for utdanning?

- 1 ☐ Ja, til fullt lån
 2 ☐ Ja, til redusert lån
 3 ☐ Nei, jeg har ikke fulgt normal studieplan
 4 ☐ Nei, jeg har for høye inntekter fra andre kilder
 5 ☐ Er i tvil, vet ikke

Hvis du er berettiget til lån i Statens Lånekasse for utdanning: Benytter du lånemulighetene fullt ut?

- 1 ☐ Ja
 2 ☐ Nei
 3 ☐ Er i tvil, vet ikke

Viktigste kilde til livsopphold og andre finansieringskilder høstsemesteret 1984:	Viktigste kilde til livsopphold (sett ett kryss)	Andre kilder (sett kryss ved alle aktuelle alternativ)
1. Lån og stipend fra Statens Lånekasse for utdanning	☐	☐
2. Andre stipend	☐	☐
3. Andre banklån	☐	☐
4. Lån fra foreldre, andre slektninger og privatpersoner	☐	☐
5. Gaver, bidrag eller (forskudd på) arv fra foreldre, andre slektninger og privatpersoner	☐	☐
6. Ektefelles/samboers inntekt	☐	☐
7. Gratis kost og losji hos foreldre eller andre slektninger	☐	☐
8. Hel eller delvis permisjon med lønn fra arbeidsgiver	☐	☐
9. Oppsparte midler – inkl. avkastning av formue (renter, utbytte o.l.)	☐	☐
10. Inntekt fra arbeid i sommerferien og andre ferier	☐	☐
11. Inntekt fra eget arbeid i løpet av semesteret	☐	☐
12. Barnetrygd, barnebidrag	☐	☐
13. Bostønad	☐	☐
14. Alderstrygd, pensjon	☐	☐
15. Attføringsstønad, arbeidsledighetstrygd, sosialhjelp, uføretrygd	☐	☐
16. Annet	☐	☐

Hvordan betrakter du dine/husholdningens inntekter – lån, arbeidsinntekter og annet – sammenlignet med det du mener er nødvendig for å ha en rimelig levestandard (sett kryss ved et alternativ)?

Enslig (evt. m/barn)**Gift/samboer (evt. m/barn)**

- 1 ☐ Mine lån og andre inntektskilder er tilstrekkelige
 2 ☐ Mine lån og andre inntektskilder er for små
 1 ☐ Husholdningens lån og andre inntektskilder er tilstrekkelige
 2 ☐ Husholdningens lån og andre inntektskilder er for små

Hvis dine/husholdningens inntekter er for små: Hvordan ville du foretrekke å øke dem (sett ett kryss)?

- 1 ☐ Ved å oppta lån eller større lån i Lånekassa hvis det var mulig
 2 ☐ Ved deltidsarbeid hvis det var mulig å få en passende jobb
 3 ☐ Foretrekker å ha en lav levestandard i studietiden for å unngå en alt for stor gjeldsbyrde eller å bli sinket i studiene av deltidsarbeid

Besvares av alle**Omsorgsarbeid**

Har du **tidligere** hatt omsorgsplikter som har gjort at du ikke har kommet i gang med studiene, at du har utsatt eksamener eller har hatt avbrudd i studiene?

1 ☐ Ja2 ☐ Nei

Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Hvem **hadde** du slike omsorgsplikter overfor?

1 ☐ Barn3 ☐ Ektefelle/samboer2 ☐ Foreldre4 ☐ Andre

Har du omsorgsplikter i **dette semesteret**?

1 ☐ Ja2 ☐ Nei

Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Hvem har du slike omsorgsplikter overfor?

1 ☐ Barn3 ☐ Ektefelle/samboer2 ☐ Foreldre3 ☐ Andre**Besvares av studenter som har omsorg for barn som trenger barnepass**

Hvem passer barnet/barna mens du er opptatt med studier (sett kryss ved alle alternativ som passer)?

1 ☐ Passer barnet/barna selv, kombinerer studier og barnepass2 ☐ Ektefelle/samboer3 ☐ Barnets/barnas besteforeldre4 ☐ Eldre søsken, andre slektninger eller naboer5 ☐ Har plass i barnehage6 ☐ Har plass i barnepark7 ☐ Har plass i fritidshjem8 ☐ Har dagmamma/praktikant9 ☐ Barnet/barna greier seg selv0 ☐ Ingen av disse alternativene passer

Ville du ha foretrukket en annen løsning av barnepasset i studietiden?

1 ☐ Ja2 ☐ Nei3 ☐ Er i tvil, vet ikke

Hvis du svarte ja på forrige spørsmål: Hvilken løsning ville du ha foretrukket?

.....

Besvares av alle**Tilknytning til studentmiljøet**

Er du med i en gruppe av studenter hvor du kan diskutere faglige problemer (utenom formell seminar- og kollokvievirksomhet)?

1 ☐ Ja, en fast gruppe2 ☐ Ja, en løst sammensatt gruppe3 ☐ Nei

Hvis du har gått glipp av en forelesning, vil du da uten vanskeligheter kunne få referat av forelesningen fra dine medstudenter?

1 ☐ Ja, sikkert2 ☐ Ja, men jeg ville ha betenkeligheter med å spørre3 ☐ Nei, jeg kjenner ikke de andre studentene godt nok

Haakon Arnesen A.s.

NAVF'S UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
WERGELANDSVEIEN 15 – 0167 OSLO 1 – TELEFON (02) 20 65 35

Oslo, mars 1985

Undersøkelse av studenters tidsbruk

NAVF's utredningsinstitutt vil med dette melde fra at du, sammen med ca. 1200 andre studenter, er trukket ut til å være med i tidsnyttingsundersøkelsen i prosjektet «Studentenes tidsbruk og studieforhold». Tidsregistreringen skal foregå i perioden 18.–24. mars, og du vil motta skjema og nærmere instruks i løpet av neste uke.

Formålet med dette prosjektet er å skape et bilde av hvordan dagens studenter fordeler tiden mellom studier, arbeid og studenttillitsvern. Undersøkelsen er støttet av universitetene i Oslo og Bergen, Norsk Studentunion, Kultur- og vitenskapsdepartementet og Rådet for forskning for samfunnsplanlegging (NAVF).

Kunnskap om studentenes tidsbruk er viktig for planleggingen av høyere utdanning, for eksempel når det gjelder organiseringen av undervisningstilbudene og studiefinansieringen. Vi vet allerede nå at det finnes en rekke ulike tilpasninger til studentrollen, blant annet som følge av at stadig flere kombinerer studiene med inntektsgivende arbeid og at det blant studentene finnes en betydelig gruppe av småbarnsforeldre.

Tidsnyttingsundersøkelsen er en fortsettelse av en spørreskjemaundersøkelse som ble foretatt blant studentene i fjor høst. Noen foreløpige hovedresultater fra denne undersøkelsen finner du på baksiden av dette brevet. Utvalgene til de to undersøkelsene er trukket uavhengig av hverandre, men fra de samme fagene. Noen av dere vil derfor ha fått tilsendt begge skjemaer.

Du kan vinne en reise til kr. 3000,– ved å være med i undersøkelsen!

Vi er klar over at det kan være arbeidskrevende å føre tidsregistrering for en hel uke, men håper at du finner undersøkelsens formål viktig nok til å ta deg bryet. Som en ekstra takk og påskjønnelse til de som fyller ut og sender inn skjemaet vil det bli loddet ut en reise til en verdi av kr. 3000,– og dessuten 7 ekstragevinster til en samlet verdi av kr. 2000,–. En lodd-seddel vil bli sendt ut sammen med tidsregistreringsskjemaet.

Utredningsinstituttet ser det som svært viktig å garantere alle som svarer full anonymitet. Skjemaene vi sender ut vil være uten nummerering, og vi har ingen mulighet til å identifisere hvem som har svart. Det vil heller ikke bli sendt ut noen purring til de som ikke svarer, men hele utvalget vil motta et påminnelsesbrev etter påske.

Med vennlig hilsen
NAVF's utredningsinstitutt

Otto Hauglin

Per O. Aamodt

Studentenes tidsbruk og studieforhold

NOEN HOVEDRESULTATER

Andel som oppgir at de har brukt lesesal og som ikke har fast plass:

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
	66%	55%	51%	80%	60%	67%	63%

På spørsmål om det er vanskelig å få plass på lesesalen, fordeler disse seg slik:

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Ja, ofte	0%	11%	1%	82%	2%	7%	19%
Ja, noen ganger	3%	14%	11%	9%	12%	27%	13%
Ja, men sjelden	2%	13%	16%	3%	14%	22%	12%
Nei, aldri	95%	61%	72%	6%	73%	44%	56%
Sum (N =)	100% (n = 250)	99% (n = 194)	100% (n = 204)	100% (n = 279)	101% (n = 237)	100% (n = 292)	100% (n = 1456)

«Mener du at du har fått en brukbar oversikt over ditt fag dette semesteret eller føler du deg usikker?»

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Sikker på å være i rute	14%	15%	15%	12%	14%	17%	15%
Nokså sikker	34%	30%	32%	41%	39%	43%	37%
Usikker på å ha kommet langt nok	42%	41%	40%	35%	34%	33%	37%
Usikker på å kunne fullføre studiene	8%	11%	9%	6%	8%	2%	7%
Ubesvart	3%	3%	4%	6%	4%	5%	4%
Sum (N =)	101% (n = 367)	100% (n = 350)	100% (n = 399)	100% (n = 347)	99% (n = 395)	100% (n = 437)	100% (n = 2295)

«Har du inntektsgivende arbeid eller studenttillitsverv ved siden av studiene dette semesteret?»

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Hverken arbeid eller verv	38%	43%	26%	41%	39%	68%	43%
Inntektsgivende arbeid	57%	50%	65%	52%	54%	21%	49%
Studenttillitsverv	6%	7%	13%	5%	9%	8%	8%

«Hvordan betrakter du dine/husholdningens inntekter . . .?»

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Tilstrekkelige	63%	63%	63%	66%	68%	78%	67%
For små	28%	31%	33%	25%	25%	18%	26%
Ubesvart	9%	6%	4%	8%	8%	5%	6%
Sum (N =)	100% (n = 367)	100% (n = 350)	100% (n = 399)	99% (n = 347)	101% (n = 395)	101% (n = 437)	99% (n = 2295)

«Antall barn i husholdningen . . . og yngste barns alder»:

	Hist-fil Oslo	Hist-fil Bergen	Samfvit Oslo	Jus Oslo	Mat-nat Oslo	NTH Tr.heim	Alle
Andel med barn 0–6 år	16%	15%	16%	8%	7%	3%	11%
Andel med hjemmeboende barn uansett alder	25%	27%	29%	14%	10%	3%	18%

NAVF'S UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
WERGELANDSVEIEN 15 - 0167 OSLO 1 - TELEFON (02) 20 65 35

Oslo, mars 1985

Studentenes tidsbruk og studieforhold

Som du tidligere har fått brev om, får du nå tilsendt skjema for tidsregistrering. Hensikten med denne undersøkelsen er å få kartlagt nærmere hvordan studentene deler sin tid mellom studier, inntektsgivende arbeid, omsorgsarbeid osv. Spesielt er vi ute etter å identifisere faktorer som er til hinder for en effektiv utnytting av studietida.

Vi vet at det i dag er en rekke forskjellige typer studenter, alt fra den «vanlige» heltidsstudenten til personer som leser et fag ved siden av full jobb. Hensikten med vår undersøkelse er ikke å utpeke en enkelt form for studieatferd som ideell, men nettopp å fange opp og belyse mangfoldet av studietilpasninger. Det er derfor svært viktig at *alle* besvarer skjemaet, også de som ikke har brukt særlig mye tid på studiene i den aktuelle uka.

Tidsregistreringen skal foregå i uke 12, fra og med mandag 18. mars kl. 00.00 til søndag 24. mars kl. 24.00. I denne perioden er det bare aktiviteter i forbindelse med studiet, inntektsgivende arbeid og studenttiltaksverv som skal registreres. Søvn, fritid og andre aktiviteter skal ikke registreres, men vil bli stående som tomme felter i tidsregistreringsskjemaet. En del andre faktorer som har betydning for tidsbruken forsøker vi å kartlegge ved hjelp av spørsmålene på skjemaets 1. og 4. side. Disse spørsmålene besvares etter at selve tidsregistreringen er foretatt.

Skjemaets midtoppslag inneholder selve tidsregistreringsskjemaet med registreringsnøkkel og rettleiding. Et par eksempler viser dessuten hvordan registreringen skal foretas. Vi vedlegger to eksemplarer av skjemaet, slik at du kan bruke ett til kladd. Det ferdige utfylte skjemaet sender du tilbake i vedlagt returkonvolutt snarest mulig etter 24. mars.

Vedlagt i denne sendingen vil du også finne loddseddelen til undersøkelsens gratislotteri. For å være med i trekningen i lotteriet må du klippe av den nederste delen av loddseddelen og returnere den i samme konvolutt som det utfylte skjemaet.

Skjemaet er ikke nummerert, og vi har ingen muligheter for å identifisere svarerne. Alle som har fylt ut skjemaet er derfor sikret full anonymitet.

Dersom det er noe du vil spørre om vedrørende utfyllingen, kan du kontakte Nils Vibe eller Per O. Aamodt ved Utredningsinstituttet, tlf. 20 65 35.

Med vennlig hilsen
NAVF's utredningsinstitutt

Otto Hauglin

Per O. Aamodt

MEMORANDUM FOR THE RECORD

DATE: 10/10/54

SUBJECT: [Illegible]

[Illegible text block containing several paragraphs of a memorandum. The text is too faint to transcribe accurately but appears to follow a standard memorandum format with a subject line, a brief statement of the problem, and a discussion of the situation.]

Very truly yours,
[Illegible Signature]
[Illegible Title]

NAVF'S UTREDNING SINSTITUTT

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
WERGELANDSVEIEN 15 – 0167 OSLO 1 – TELEFON (02) 20 65 35

TIDSNYTTINGSUNDERSØKELSE BLANT STUDENTER 18.–24. mars 1985

Bakgrunnsopplysninger (besvares av alle)

1	Fødselsår	2	Kjønn: 1 ☐ Mann 2 ☐ Kvinne
3	Fag, emner og studietrinn dette semester: (For eksempel norsk hovedfag, 3. avd. jus, sosialøkonomi 2. avd., informatikk IN 105)		
4	Regner du studiet som din hovedbeskjeftigelse dette semester? 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei		
5	Bostedskommune:		
6	Vil du si at uka 18.–24. mars var en typisk uke for deg dette semesteret? 1 ☐ Ja, temmelig typisk 2 ☐ Både og 3 ☐ Nei, helt atypisk Hvis du svarte nei på forrige spørsmål, kan du begrunne dette nærmere?		
7	Følger du vanlig studieprogresjon dette semester? 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei, jeg er på etterskudd 3 ☐ Nei, jeg går raskere fram 4 ☐ Jeg er deltidsstudent og følger mitt eget tempo 5 ☐ Ingen av alternativene passer. Forklar nærmere:		
8	Familieforhold: 1 ☐ Ugift/tidligere gift 2 ☐ Gift/bor sammen med aktiv student 3 ☐ Gift/bor sammen med ikke-student Hvis du ikke er gift eller samboende, kan du gå fram til spørsmål 13		
9	Snakker du med ektefellen/samboeren din om studiene? (F.eks. om bøker du har lest, om undervisningen, studietekniske spørsmål, oppgaveskriving osv.) 1 ☐ Ja, ofte 2 ☐ Ja, av og til 3 ☐ Nei		
10	Hva slags yrke/stilling har ektefellen/samboeren? (F.eks. lektor, sjåfør, student, kontorassistent, hjemmевærende osv.)		
11	Hva slags utdanning har ektefellen/samboeren? 1 ☐ Har fullført universitets- eller høyskoleutdanning 2 ☐ Har midlertidig avbrudd i universitets-/høyskoleutdanning 3 ☐ Er ikke student og har ikke universitets-/høyskoleutdanning 4 ☐ Vi er begge studenter ved samme fakultet 5 ☐ Vi er begge studenter, men ikke ved samme fakultet 6 ☐ Ingen av alternativene passer. Presiser situasjonen nærmere:		
12	Vil du si at du og din ektefelle/samboer deler de samme faglige interessene? 1 ☐ Ja, i høy grad 2 ☐ Ja, i noen grad 3 ☐ I liten grad 4 ☐ Nei		

Glem ikke spørsmålene på skjemaets siste side!

Bruk helst rød eller grønn penn!

TIDSREGISTRERINGSSKJEMA

Dag	kl 00	kl 01	kl 02	kl 03	kl 04	kl 05	kl 06	kl 07	kl 08
Mandag									
Tirsdag									
Onsdag									
Torsdag									
Fredag									
Lørdag									
Søndag									

Dag	kl 08	kl 09	kl 10	kl 11	kl 12	kl 13	kl 14	kl 15	kl 16
Mandag									
Tirsdag									
Onsdag									
Torsdag									
Fredag									
Lørdag									
Søndag									

Dag	kl 16	kl 17	kl 18	kl 19	kl 20	kl 21	kl 22	kl 23	kl 24
Mandag									
Tirsdag									
Onsdag									
Torsdag									
Fredag									
Lørdag									
Søndag									

EKSEMPEL PÅ UTFYLLING

	08	09	10	11	12	13	14	15	16
Onsdag		← R →	← F →		← U →		← K →		
Torsdag	← R →	← A →			← A →	← R →		← S →	

REGISTRERINGSNØKKEL

- H Lesing av faglig relevant litteratur hjemme
- U Lesing av faglig relevant litteratur på universitet, lesesal, bibliotek e.l.
- O Arbeid med skriftlig oppgave hjemme (hovedoppgave, avhandling, seminaroppgave o.l.)
- X Arbeid med skriftlig oppgave på universitet/lesesal/bibliotek e.l.
- F Tilhører ved forelesning
- S Deltaker på seminar
- K Deltaker i kollokviegruppe, gruppearbeid eller uformelle faglige samtaler med andre studenter
- V Faglige samtaler med veileder/lærer
- L Andre faglig relevante aktiviteter (laboratorieøvelser, arbeid ved EDB-terminal, feltarbeid, ulønnet faglig relevant praksis, intervjuer, ekskursjoner osv. Ta bare med den tiden som benyttes til faglig relevante aktiviteter. Ventetid i forbindelse med bruk av EDB-utstyr og laboratorium skal tas med.)
- A Inntektsgivende arbeid
- T Aktiviteter knyttet til studenttillitsvern
- R Reiser til og fra studiested og arbeidsplass. Reiser i tilknytning til studenttillitsvern

VEILEDNING FOR UTFYLING AV TIDSREGISTRERINGSSKJEMAET

I tidsregistreringsskjemaet skal du merke av de aktivitetene som er tatt med i registreringsnøkkelen til venstre. Du skal markere *start- og avslutningstidspunktene* for aktivitetene så nøyaktig som mulig for eksempel med 5 minutters nøyaktighet. Aktiviteter av kortere varighet enn 15 minutter trenger du ikke markere. Du vil se hvordan denne markeringen er foretatt i eksemplet ovenfor.

Aktivitetenes varighet markeres ved hjelp av vannrette streker, mens *aktivitetstypen* symboliseres av kodebokstavene i registreringsnøkkelen.

Husk at du bare skal ta med de aktivitetene som er nevnt i registreringsnøkkelen. Søvn, pauser, omsorgsarbeid, fritidsaktiviteter, sosialt samvær, besøk på hjemstedet skal altså ikke registreres, men vil framstå som tomme felter i skjemaet.

Pauser på inntil 15 minutters varighet *innenfor en og samme aktivitetstype* skal *ikke* markeres. En forelesning som varer fra 9.15 til 11.00 markeres altså med en ubrutt, vannrett strek fra 9.15 til 11.00 selv om det ble tatt en pause fra ca. 10.00 til 10.15. Kaffe- og røykepauser i arbeidet skal heller ikke markeres dersom de ikke varer lengre enn 15 minutter.

Alle andre pauser innenfor samme aktivitetstype skal markeres med tomme felt. En mid-dagspause fra 11.30 til 12.00 skal altså framstå som et brudd i aktiviteten slik det er gjort i eksemplet ovenfor.

Dersom du skulle ha spørsmål om utfyllingen, ber vi deg kontakte Per Olaf Aamodt eller Nils Vibe på telefon 20 65 35.

Bruk helst rød eller grønn penn ved utfyllingen. Det vil forenkle kodearbeidet for oss.

Lykke til med utfyllingen!

Utfyllende kommentarer:

13 Antall hjemmeboende barn: 14 Yngste barns alder: år

15 Hadde du ansvar for pass av barn på dagtid (kl. 9–15) i løpet av ukas fem første dager? 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei

16 Hvis ja, hvilke dager passet du barn?
☐ Mandag ☐ Tirsdag ☐ Onsdag ☐ Torsdag ☐ Fredag

17 Hvis du passet barn på dagtid i løpet av uka, kunne du da kombinere barnepass og studier (for eksempel lesing, oppgaveskriving o.l.)?
1 ☐ Ja, i stor utstrekning 2 ☐ Ja, til en viss grad 3 ☐ Nei/ubetydelig

18 Har du hatt ansvar for bringing/henting av barn til/fra barnehage, dagmamma, skole e.l. i løpet av tidsrommet 18.–22. mars?
1 ☐ Ja, eneansvar 2 ☐ Ja, hoveddelen av ansvaret
3 ☐ Ja, omlag halvparten av ansvaret 4 ☐ Ja, men bare en mindre del av ansvaret 5 ☐ Nei

Ytterligere kommentarer til spørsmålene om omsorgsarbeid med barn:

.....

.....

.....

19 Hva slags arbeid har du hatt uka 18.–24. mars?
(For eksempel hjelpelærer, nattevakt, avdelingshjelp, drosjesjåfør osv.
Hvis du har hatt flere jobber, svarer du ut fra den du regner som viktigst.)

.....

20 Hvilken sektor av arbeidslivet tilhører arbeidsplassen?
(Sett kryss ved det alternativet som passer best, eller spesifiser nærmere dersom ingen av alternativene passer.)

1 ☐ Universitet, høyskole forskningsinstitutt o.l.	7 ☐ Jordbruk, skogbruk, fiske	14 ☐ Nærings- og fagorganisasjon, politisk og ideologisk org.
2 ☐ Annen undervisnings- institusjon el. skole	8 ☐ Industri, bergverk, oljeutvinning	15 ☐ Annen virksomhet: hvilken?
3 ☐ Helse- og sosialsektor	9 ☐ Bygg, anlegg, kraft- og vannforsyning	
4 ☐ Offentlig administrasjon	10 ☐ Varehandel, hotell og restaurant	
5 ☐ Annen offentlig virksomhet	11 ☐ Bank, finans, forsikring	Eksempler:
6 ☐ Presse, kringkasting film, teater o.l.	12 ☐ Samferdsel og transport	Oslo Sporveier: kategori 12
	13 ☐ Vaktarbeid o.l.	Securitas: kategori 13
		Ringnes Bryggeri: kategori 8

21 Anser du arbeidet som relevant for studiene? (Sett kryss ved det alternativet som passer best)

1 ☐ Ja, arbeidet har tilknytning til studiet (lønnet prosjektarbeid i forbindelse med hovedoppgave, lønnet praksis o.l.)	2 ☐ Ja, svært relevant, men ikke direkte tilknyttet studiet	4 ☐ Nei, ikke relevant for studiet
	3 ☐ Ja, til en viss grad relevant	

22 Har du kunnet kombinere arbeidet med studiene i tidsrommet 18–24. mars?
(Sett kryss ved alle alternativ som passer)

1 ☐ Nei 2 ☐ Ja, har lest i arbeidstida 3 ☐ Ja, har arbeidet med skriftlig oppgave

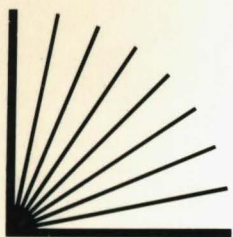
4 ☐ Ja, har hatt faglige samtaler med arbeidskamerater 5 ☐ Ja, har brukt arbeidsplassens utstyr til faglige formål

Ytterligere kommentarer til spørsmålene om inntektsgivende arbeid:

.....

.....

Delrapport 2 fra prosjektet: Studentenes tidsbruk og studieforhold.
Tidligere utgitt: Trengsel eller trivsel? Notat 11/85.

NAVF's utredningsinstitutt
Norges allmennvitenskapelige forskningsråd
Wergelandsveien 15, 0167 Oslo 1
Telefon (02) 20 65 35.

Institute for Studies in Research and Higher Education
The Norwegian Research Council for Science and the Humanities
Wergelandsveien 15, 0167 Oslo 1, Norway